

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI**

**DENETİM KOMİTESİ ÖZELLİKLERİNİN FİNANSAL PERFORMANS
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİS KÖSE

DANIŞMAN: DOÇ. DR. NURAYDIN TOPCU

**YALOVA
NİSAN 2024**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI

DENETİM KOMİTESİ ÖZELLİKLERİNİN FİNANSAL PERFORMANS
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİS KÖSE
207201044

DANIŞMAN: DOÇ. DR. NURAYDIN TOPCU

YALOVA
NİSAN 2024

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları' na uygun olarak hazırladığım “DENETİM KOMİTESİ ÖZELLİKLERİNİN FİNANSAL PERFORMANS ÜZERİNDEKİ ETKİSİ” başlıklı bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

İmza

Melis KÖSE

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, akademik anlamda bana her zaman destek olan ve doğru yolu gösteren sayın danışman hocam Doç. Dr. Nuraydın TOPCU' ya teşekkür ederim. Tez savunmamda yer alarak değerli görüşleri ile araştırmanın şekillenmesini sağlayan hocalarıma teşekkür ederim. Her zaman yanımda oldukları ve benden desteklerini hiçbir zaman esirgemedikleri için aileme teşekkür ederim.

NİSAN 2024

Melis KÖSE

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	i
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
TABLO LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET	xvii
ABSTRACT.....	xix
1. GİRİŞ	1
2. DENETİM KAVRAMI	3
2.1. Denetim Tanımı	3
2.1.1. Denetimin tarihsel gelişimi	4
2.1.2. Denetimin Türkiye’ deki Gelişimi	5
2.2. Denetim Türleri.....	6
2.2.1. Finansal tabloların bağımsız denetimi (Mali tabloların denetimi)	6
2.2.2. Uygunluk denetimi.....	6
2.2.3. Faaliyet denetimi.....	7
2.2.4. Denetçi tanımı ve türleri.....	7
2.3. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları	7
2.3.1. Genel standartlar	7
2.3.2. Çalışma standartları.....	8
2.3.3. Raporlama standartları	8
2.4. Denetim Raporu	9
2.5. Denetim Raporu Biçimi	9
2.5.1. Raporun başlığı	10
2.5.2. Muhatap	10
2.5.3. Denetçi görüşü	10
2.5.4. Görüşün dayanağı.....	11
2.5.5. İşletmenin sürekliliği.....	11
2.5.6. Kilit denetim konuları	11
2.5.7. Diğer bilgiler	11
2.5.8. Yönetimin finansal tablolara ilişkin sorumlulukları.....	12
2.5.9. Denetçinin finansal tablolarının denetimine ilişkin sorumlulukları	12
2.5.10. Diğer raporlama sorumlulukları	12
2.5.11. Sorumlu denetçinin adı ve imzası	12

2.5.12. Denetçi adresi	12
2.5.13. Denetçi raporu tarihi	12
2.6. Denetim Raporu Görüş Türleri	13
2.6.1. Olumlu denetim raporu.....	13
2.7. Olumlu Denetim Görüşünden Sapma Nedenleri.....	13
2.7.1. Şartlı denetim görüşü.....	13
2.7.2. Olumsuz denetim görüşü	14
2.7.3. Görüş bildirmekten kaçınma görüşü.....	14
2.7.3.1. Önemlilik ve denetçi görüşü	14
2.8. Denetimde Hata ve Hile	14
2.8.1. Hata tanımı	15
2.8.2. Hata çeşitleri.....	15
2.8.2.1. Matematiksel hatalar	15
2.8.2.2. Kayıt hataları	15
2.8.2.3. Nakil hataları	15
2.8.2.4. Unutma ve tekrar kaydetme hatası	15
2.8.2.5. Muhasebe hatası	16
2.8.3. Hile tanımı	16
2.8.4. Muhasebe hilelerinde kullanılan teknikler.....	16
2.8.5. Hile ve yolsuzluk nedenleri	16
2.8.5.1. Özentî ve baskılar.....	17
2.8.5.2. Fırsatlar	17
2.8.5.3. Haklı gösterme	17
2.8.6. Hileli finansal raporlama sakıncaları.....	17
2.8.7. Muhasebede karşılaşılan hile türleri	18
2.8.8. Muhasebe hileleri ve skandallar	18
2.8.9. Küresel muhasebe skandalları	19
2.9. En Çok Bilinen Muhasebe Skandalları	22
2.9.1. Enron skandalı	22
2.9.1.1. Enron sonrası yapılan düzenleme.....	22
2.9.1.2. Sarbanes-Oxley ana başlıkları	22
2.9.1.3. Sarbanes-Oxley yasasının Türkiye’ye etkileri	23
2.9.2. Worldcom skandalı.....	23
2.9.3. Parmalat skandalı.....	24
2.9.4. Ahold skandalı.....	24
2.9.5. Kanebo skandalı	24
2.10. Skandallar Sonucu Türkiye’de Yapılan Düzenlemeler	25

2.10.1. Sermaye piyasası kurulu (SPK)' da meydana gelen düzenlemeler	25
2.10.2. Mali suçları araştırma kurulu (MASAK)' nun çalışmaları	25
2.10.3. Sermaye piyasası kanunu ve sarbanes oxley yasası karşılaştırılması.....	26
3. DENETİM KOMİTESİ	28
3.1. Denetim Komitesi Gelişim Süreci	28
3.1.1. Mc kesson robbins olayı.....	28
3.1.2. Cohen komisyonu raporu	29
3.1.3. Treadway raporu (The report of national commission on fraudulent financial reporting).....	29
3.1.4. COSO raporu (Internal control-integrated framework).....	29
3.1.5. Cadbury komitesi raporu.....	29
3.1.6. Public oversight board raporu (PCAOB)	30
3.1.7. Sarbanes oxley yasası.....	30
3.2. Türkiye'de Denetim Komitesi Uygulamalarındaki Gelişmeler	30
3.2.1. Bankacılık düzenleme ve denetleme kurulu (BDDK) açısından denetim komitesi.....	31
3.2.2. Türk ticaret kanunu (TTK) açısından denetim komitesi	31
3.3. Denetim Komitesinin Oluşumu ve Yapısı	32
3.4. Denetim Komitesi Görevleri.....	32
3.5. İç kontrol Sistemi.....	32
3.6. Denetim Komitesinin İç Kontrol Sistemiyle İlişkisi.....	33
3.7. Denetim Komitesi Özellikleri	34
3.7.1. Denetim komitesi bağımsızlığı	34
3.7.2. Denetim komitesi büyüklüğü	34
3.7.3. Denetim komitesi kadın üye oranı	35
3.7.4. Denetim komitesi üyelerinin mali uzmanlığı	35
3.8. Yönetim Kurulu ve Denetim Komitesi Üzerine Literatür Taraması.....	36
3.8.1. Literatür özeti	47
4. FİNANSAL PERFORMANS KAVRAMI	60
4.1. Finansal Performans Ölçme Teknikleri	60
4.1.1. Geleneksel (muhasabe tabanlı) finansal performans ölçüm yöntemleri	60
4.1.1.1. Finansal Oranlarla Finansal performans Ölçüm Yöntemi (Oran Analizi)	61
4.1.1.2. DuPont analizi.....	63
4.1.2. Piyasa tabanlı finansal performans ölçüm yöntemleri	63
4.1.3. Değere dayalı finansal performans ölçüm yöntemleri	64
5. DENETİM KOMİTESİ ÖZELLİKLERİNİN FİRMA PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİSİ KONUSUNDA BİR UYGULAMA.....	68

5.1. Araştırma Konusu	68
5.2. Araştırmanın Amacı	68
5.3. Araştırmanın Önemi ve Sınırlılıkları.....	68
5.4. Hipotezlerin Geliştirilmesi	69
5.5. Araştırma Yöntemi.....	70
5.5.1. Örneklem seçimi.....	70
5.5.2. Veri toplama	70
5.5.3. Araştırma modeli ve araştırma değişkenleri.....	70
5.6. Araştırma Bulguları.....	72
5.6.1. Tanımlayıcı istatistik	72
5.6.2. Korelasyon analizi	73
5.6.3. Regresyon analizi	74
5.7. Sonuç ve Öneriler.....	78
KAYNAKLAR.....	83
ÖZGEÇMİŞ	95

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devleti
AKTFKAR	: Aktif Karlılığı
AMEX	: Amerikan menkul kıymetler borsası
ASX	: Avustralya menkul kıymetler borsası
B	: Lineer regresyon analizinde açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi
BİG4	: 4 büyük denetim firması
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BDS	: Bağımsız Denetim Standardı
BIST	: Borsa İstanbul
BIST 100	: Borsa İstanbul da işlem gören 100 şirket
BM	: Birleşik Milletler
c	: Hata terimi
CEO	: Baş Yönetici
CFO	: Finans Direktörü
CFROI	: Yatırımın nakit akım karlılığı
COSO	: Sponsor Olan Kurumlar Birliği
CVA	: Artık kar
DD	: Defter Değeri
DEBT	: Tobins q hesaplamada kullanılan bir oran
DKbü	: Denetim komitesi büyüklüğü
DKba	: Denetim komitesi bağımsızlığı
DKk	: Denetim komitesi kadın üye oranı
DKm	: Denetim komitesi mali uzman varlığı
DMS	: Devlet Muhasebe Standardı

EVA	: Ekonomik katma değer
EPS	: Hisse başına kar
FVÖK	: Faiz ve vergi öncesi kar
Fb	: Firma büyüklüğü
Fk	: Finansal kaldıraç
Fy	: Firma yaşı
GKGMİ	: Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
H	: Hipotez
IAASB	: Uluslararası Muhasebe Standartları
IDX	: Endonezya menkul kıymetler borsası
IFRS	: Uluslararası finansal raporlama standardı
İBT	: İsteğe bağlı tahakkuklar
KGK	: Kamu gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Kurulu
M.Ö	: Milattan önce
MVA	: İşletme değeri
MVE	: Öz sermayenin piyasa değeri
NASD	: Ulusal menkul kıymet yatırımcılar derneği
NYSE	: NewYork menkul kıymetler borsası
PCAOB	: Halka açık şirketler için muhasebe gözetim kurulu
PD	: Piyasa Değeri
PS	: Dolaşımda tercih edilen hisse senedi değeri
ROA	: Toplam Aktif Karlılığı
ROE	: Öz sermaye Karlılığı
ROS	: Satış Getirisi
S	: Sektör

SEC	: Amerika birleşik devletleri menkul kıymetler borsası komisyonu
SOX	: Sarbanes Oxley
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SVA	: İskonto edilmiş nakit akışı
TA	: Toplam varlık
TMS	: Türkiye Muhasebe Standardı
TMSF	: Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1. 20.yy Yüzyıl skandalları.....	20
Tablo 2.2. 21.yy yüzyıl skandalları.....	21
Tablo 2.3. Sermaye Piyasası Kurulu ve Sarbanes Oxley Karşılaştırılması.....	26
Tablo 3.1. Literatür özeti	47
Tablo 5.1: Araştırma Değişkenleri.....	71
Tablo 5.2: Tanımlayıcı istatistik tablosu.....	72
Tablo 5.3: Korelasyon analizi tablosu.....	73
Tablo 5.4: Regresyon analizi tablosu.....	75

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 5.1: Araştırma modeli	71
-----------------------------------	----

DENETİM KOMİTESİ ÖZELLİKLERİNİN FİNANSAL PERFORMANS ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

ÖZET

Şirketlerin finansal bilgilerinin güvenilirliğini arttıran, bağımsız denetim kuruluşu seçiminde görev alan, şirketin iç kontrol sistemini düzenleyen denetim komitesine verilen önem 21. Yüzyılda yaşanan muhasebe skandallarıyla birlikte artmıştır. 27/7/2006 tarihli ve 26241 sayılı Resmi Gazete’ de “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ” Seri: X, No: 23 uyarınca şirketlere denetimden sorumlu bir komite kurma zorunluluğu getirilmiştir. Bu çalışmada 2020 yılına ait BIST’ te kayıtlı olan ve finansal olmayan 248 firma ile denetim komitesi özelliklerinin finansal performansa etkisi incelenmiştir. Çalışmada denetim komitesi büyüklüğü, bağımsızlığı, kadın üye oranı, mali uzmanlığı, firma büyüklüğü, firma yaşı, firma finansal kaldırıcı, hizmet sektörü şirketlerin faaliyet raporlarıyla incelenmiş şirketlerin toplam aktif karlılığı (AKTFKAR) değerleri üzerindeki etkisi tespit edilmiştir. Regresyon analizi yöntemiyle yapılan analizde denetim komitesi özelliklerinin aktif karlılığı üzerindeki ilişkisi ve bu ilişkinin kuvveti ölçülmüştür. Sonuç olarak denetim komitesi kadın üye oranıyla aktif karlılığı arasında anlamlı pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Denetim, Denetim komitesi, Finansal performans

THE IMPACT OF AUDIT COMMITTEE CHARACTERISTICS ON FINANCIAL PERFORMANCE

ABSTRACT

The importance given to the audit committee, which increases the reliability of companies' financial information, takes part in the selection of independent audit companies, and regulates the company's internal control system, has increased with the accounting scandals in the 21st century. In accordance with the communiqué on the Amendment to the "Communiqué on Independent Auditing Standards in the Capital Market" published in the Official Gazette dated 27/7/2006 and numbered 26241 Companies are required to establish a committee responsible for auditing. In this study, the effect of audit committee characteristics on financial performance of 248 companies registered in BIST in 2020 was examined. In this study, the impact of audit committee size, independence, female member ratio, financial expertise, firm size, firm age, firm financial leverage on the return on asset (ROA) values of companies was examined through the activity reports of service sector companies. In the study, the relationship between audit committee characteristics on ROA and the strength of this relationship were measured in the analysis performed using the regression analysis method. As a result, it was determined that there was a significant positive relationship between the ratio of female audit committee members and ROA.

Keywords: Audit, Audit committee, Financial performance

1. GİRİŞ

21. yüzyılda Enron, Tyco, WorldCom, Adelphia, Parmalat, Xerox, Ahold, Kanebo gibi büyük ve bilinirliği yüksek şirketlerin iflasıyla devam eden muhasebe skandalları serisi o zamana kadar gelmiş olan muhasebe uygulamalarına ve denetim mekanizmasına olan güveni sarsmıştır (Ayboğa, 2022, s.44). Ülkeler yatırımcıların güvenini kazanmak ve olası vergi kaçırmaların önüne geçmek amacıyla muhasebe denetimini güçlendirecek önlemler almıştır (Yılmaz ve Kaya, 2014, s.17). Bunun sonucunda ABD’ de 30 Temmuz 2002 tarihinde Sarbanes Oxley yasası onaylanmıştır (Ayboğa, 2022, s.44). Sarbanes Oxley yasası sadece şirketlerdeki yönetim kurulunu değil aynı zamanda bağımsız denetim ve denetçileri, iç denetçileri ve yatırımcıları da etkilemiştir. Şirket üst yönetimleri ve denetim komitelerinin de üstlendiği sorumluluklar artırılmış ve hile gibi durumların sonuçlarına ilişkin cezai yaptırımlar artırılmıştır (Akalın, 2021, s.87). Türkiye’de 27/7/2006 tarihli ve 26241 sayılı Resmi Gazete’ de “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ” Seri: X, No: 23 uyarınca halka açık şirketlerin yönetim kurullarının kendi bünyelerinde çalışanlar arasında iki kişi seçilmesi suretiyle denetimden sorumlu komitenin kurulması zorunluluğu getirilmiştir. Denetim komitesi üyeleri, bağımsız denetim firması seçimi ve bağımsız denetim kurulu işleyişinin takibi, şirketin iç kontrol işleyişi, iç denetimin takibi, kamuya açıklanacak yıllık ve ara dönem finansal tabloların şirketin izlediği muhasebe ilkeleriyle gerçekliğe uygunluğu gibi konulardan sorumludur. Denetim kalitesini arttıran bu komitenin zorunlu hale gelmesiyle birlikte şirketlerin iç kontrol sistemi işleyişi güçlü hale gelmiştir. İç kontrol sistemi güçlü olan şirketlerin finansal performansının da güçlü olduğuna dair çalışmalar mevcuttur. Yine bağımsız denetim kalitesinin finansal performansa olan etkisini inceleyen çalışmalar olmasına rağmen bağımsız denetçi seçimini üstlenen ve bağımsız denetimin her aşamasını takip eden, ayrıca iç kontrol sisteminin işleyişini güçlendirme görevi de olan denetim komitesinin firma finansal performansına olan etkisini inceleyen çalışmalar sınırlı sayıdadır. Ancak denetim komitesinin finansal performansa etkisi üzerine yapılan çalışmalar kısıtlıdır. Bu çalışmanın amacı denetim komitesi etkinliğinin önemini vurgulayarak bu komitenin firma finansal performans üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışma 2020 yılında BIST100’de yer alan finansal olmayan 248 işletmeyi kapsamaktadır. İşletmelerin faaliyet raporları incelenerek

denetim komitesi büyüklüğü, bağımsızlığı, mali uzmanlığı ve kadın üye varlığı gibi bilgileri toplanmıştır. Ayrıca firma büyüklüğü, firma yaşı, finansal kaldıraç oranı ve toplam aktif karlılığı değerleri de Kamu Aydınlatma Platformu faaliyet raporlarıyla toplanmıştır. Korelasyon ve regresyon analizi yöntemiyle denetim komitesi özelliklerinin aktif karlılığı değeri üzerindeki etkisi ölçülmüştür. Çalışmanın önemi, denetim komitesi kadın üye varlığını kapsamaktadır. Literatürde yönetim kurulu kadın üye varlığının finansal performans üzerinde pozitif yönde etkisi olduğu belirtilmiştir (Konak ve Özkahveci, 2021). Çalışma ayrıca 2020 Kovid19 dönemini kapsadığı için sektörler hizmet/sanayi olarak ikiye ayrılmıştır. Salgın döneminde yaşanan kısıtlamaların hizmet sektörüne etkisi incelenmiştir.

Denetim komitesi özelliklerinin firma performansına etkisini inceleyen bu tez toplamda 5 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm giriş bölümüdür. İkinci bölümde muhasebe denetiminin tanımı, tarihi, türleri, denetim raporu, muhasebe denetimi skandalları konularına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde denetim komitesi kavramı, gelişim süreci, denetim komitesi görevleri ve özellikleri ve Literatür taramasına yer verilmiştir. Dördüncü bölümde finansal performans kavramı ve finansal performans ölçme tekniklerine yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise tezin amacı, önemi, hipotezleri, araştırma yöntemi, bulguları sonuç ve öneriler kısmı yer almaktadır.

2. DENETİM KAVRAMI

Bu bölümde denetim kavramının tanımı ve tarihi gelişimi, türleri, genel kabul görmüş denetim standartları, denetim raporu şekli ve biçimi, denetim raporu görüş türleri, denetimde hata ve hile kavramları ve denetimden kaynaklı muhasebe skandallarına yer verilmiştir.

2.1. Denetim Tanımı

Denetim, iktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddiaların önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları ilgi duyanlara bildirmek amacıyla tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreçtir (Dalak, 2000, s. 66). Bu tanıma göre denetimin unsurları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Denetim bir süreçtir. Muhasebe denetimi bilgiye ulaşılmasından karar vermeye kadar olan süreci kapsamaktadır.
- İktisadi olaylara ilişkin iddialar ifadesiyle, finansal bilgileri açıklama ve raporlama görevi belirtilmiştir.
- Önceden saptanmış ölçütler ifadesiyle, denetçi toplamış olduğu bilgileri ilgili kişilere ulaştırır. Denetçi ile bilgileri kullananlar arasında anlaşılabilir iletişimin kurulması için ortak ölçütler sağlanır. Ölçütler yasama organlarınca belirlenmiştir.
- Uygunluk derecesi, yönetimin iddia ettiği bilgilerin kabul görmüş ölçütlerle uygunluğunu belirten ölçüdür.
- Tarafsız kanıt toplama ve kanıtları değerlendirme ise, denetçinin bağımsız uzman kişi olarak, elde ettiği bilgileri titiz bir şekilde incelemesi ve değerlendirmesidir. Kanıtın tarafsız olup olmadığı ise bu aşamada önem taşımamaktadır.
- İlgi duyanlar, Devlet, çalışanlar, yatırımcılar vs. kamuyu ifade etmektedir. Denetçinin bulgularını kullananlar ilgili taraf olmaktadır.
- Sonuçların bildirilmesi denetim sürecinin son evresidir. Denetçi yönetimce ileri sürülen bilgilerin ve raporların geçerliliğini ve güvenilirliğini kontrol etmekte, sonucunda bu bilgileri ve raporları onaylamakta ya da reddetmektedir (Güredin, 2010, ss. 11-12).

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'na (KGK) göre bağımsız denetim; Finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlamaktadır. Yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla, denetim standartlarında öngörülen gerekli bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanmasıdır (kgk.gov.tr, 2012)

Sermaye Piyasası Kurulu'na (SPK) göre denetim, bir işletme tarafından kamuya açıklanan finansal bilginin mevcut standartlara uygunluk derecesini belirlemek amacıyla, bu bilgilere ilişkin kanıtların tarafsızca toplanması, değerlendirilmesi ve sonucun kullanıcılara raporlanması süreci olarak tanımlanmaktadır (spk.gov.tr, 2004)

Dünya bankasına göre ise denetim, hesap verme sorumluluğunu teminat altına almak, mali tablolara ve diğer yönetim raporlarına güvenilirlik kazandırmak, iç kontrollerde ve mali sistemlerde mevcut zayıflıkları tespit etmek, iyileştirme için uygun önerilerde bulunmak amacıyla kurulmuştur. Uzman muhasebeciler tarafından, uygulayıcı kuruluşun mali tabloları, mali sistemleri, kayıtları, işlemleri ve faaliyetleri üzerinde yürütülen bir harcamadan sonra incelemesi sürecidir (Kaya, 2003, s. 50).

2.1.1. Denetimin tarihsel gelişimi

Tarihsel araştırmalar eski Mezopotamya'da hüküm süren kralların, tahıl ambarlarının sayımını yapmak ve buradaki görevlileri kontrol etmek için kâtiplerine yetki verdiklerini göstermektedir (Doğan ve Erdem, 2020, s. 20).

Antik Roma Medeniyetinde memurlar tarafından tutulan kayıtların diğerlerinin tutmuş olduğu kayıtları ile karşılaştırılması sonucu bir hesap sorgu sistemi oluşturulduğu tespit edilmiştir. Bu sistemin sonucunda Audit terimi ortaya çıkmıştır (Karahana, 2020, s. 246). Eski dönemlerde yalnızca devlet tarafından oluşturulan denetim birimlerinin amacı kamu harcamalarını takip etmekken özellikle sanayi devriminden sonra muhasebe denetimi ticari alanlarda da yaygın şekilde uygulanmaya başlamıştır (Doğan ve Erdem, 2020, s. 25).

1900-1930 döneminde ortaya çıkan bazı gelişmeler denetçileri işletmelerin finansal tablolarını bir bütün olarak denetlemelerine yönlendirmiştir. İşletme yönetimleri iç kontrol yapıları oluşturarak hata ve hileleri bulmaya yönelmiştir. İşletmenin muhasebe

belgelerini tümüyle incelemesi yöntemi yerine örnekleme çalışmaları başlamıştır (Elitaş, 2023, s. 7).

2.1.2. Denetimin Türkiye’ deki Gelişimi

- **Cumhuriyet öncesi dönem**

Osmanlı Şeriye Sicilleri, Osmanlı Hukuk Sistemi'nde kadıların verilen geniş yetkileri gözler önüne sermiştir. Kadılar, amme menfaatini koruma ve mali konuları denetleme göreviyle atanmıştır. Bölgedeki işlemlerin gerçekleştirilmesi ve denetlenmesinden sorumlu tutulan kadılar aldıkları kararları şeriye sicillerine kaydetmiştir (Bezirci ve Karasioğlu, 2011, s. 575).

II. Mahmut döneminden sonra Osmanlı Merkezi Hükümeti, Avrupa'daki örneklerden esinlenerek bakanlıkları (nezaretler) kurmaya başlamıştır. Bu kuruluşların temelini oluşturan teftiş birimlerinde görevlendirilen kişilere "müfettiş" adı verilmiştir. Bu dönemden itibaren Türk Kamu Yönetimi'nde denetim hizmetleri bağımsız bir birim tarafından yürütölmeye başlanmıştır (Bezirci ve Karasioğlu, 2011, s. 575) .

Gerileme dönemlerinde finansal denetimin zayıflıklarını gidermek için kurulan Hazine Meclis-i Âlisi gibi pek çok kurum Hazine işlemlerinin denetlenmesi görevini üstlenmiştir (Karahan, 2020, s.250).

Tanzimat sonrasında muhasebe ve denetim mesleğini etkileyen en önemli gelişme ise 1850 yılında kabul edilen Kanunname-i Ticaret’ tir (Yünlü, 2020, s.182).

- **Cumhuriyet sonrası dönem**

1927 yılında çıkarılan İşletme Vergisi Kanunu Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ilk bağımsız denetim ile ilgili düzenlemesi olarak kabul edilmektedir (Ürgüp ve Başar, 2021, s. 2255).

Türkiye’de bağımsız denetim mesleğinin başlaması ve gelişmesinde mali piyasalarda faaliyet gösteren banka ve diğer mali kuruluşların talepleri önemli etken olmuş, 1960’lı yılların ortalarından itibaren mali piyasalarda faaliyet gösteren bankalar ile yurt dışında fon sağlayan kuruluşların talebi üzerine mali tabloların bağımsız denetimini yaptırmaya başlamışlardır. Bu çalışmalar 1970’lerden itibaren uluslararası bağımsız denetim şirketlerinin Türkiye’de yerleşik üye firmaları tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Erol ve Aslan, 2017, s. 81).

Türkiye’de bağımsız denetimle ilgili yasal düzenlemeler genellikle beş kategoride ele alınmaktadır:

1. 3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu
2. Sermaye Piyasası Kanunu
3. Bankacılık Kanunu
4. Enerji Piyasası
5. Sigortacılık Kanunu

Bu yasal düzenlemeler, farklı sektörlerde faaliyet gösteren kuruluşların finansal raporlama süreçlerini denetlemek ve şeffaflığı sağlamak adına bağımsız denetimi ön plana çıkarmaktadır (Başpınar, 2005, s. 45).

2.2. Denetim Türleri

Muhasebe denetimi bilanço ve gelir tablosu gibi finansal tabloları denetleyen mali tabloların denetimi, genel işletme faaliyetlerinin işletme kurallarına ve yasal düzenlemelere uygunluğunu denetleyen uygunluk denetimi ve işletme etkinliğini faaliyetlerin verimliliğini denetleyen faaliyet denetimi olarak üç alt başlıkta incelenmektedir.

2.2.1. Finansal tabloların bağımsız denetimi (Mali tabloların denetimi)

Bir işletmenin finansal tablolarının finansal durumu ve faaliyet sonuçlarını doğru ve dürüst, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve yasal düzenlemelere uygun olarak yansıtıp yansıtmadığı konusunda bir görüş oluşturmaya finansal tablo denetimi denmektedir (Dursun, 2010, s. 422). Denetçiler, bu ölçütler doğrultusunda mali tabloların düzenlenmesi sürecini inceleyerek işletmenin mali durumu hakkında görüş oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu, işletmenin mali raporlama süreçlerinin güvenilirliği ve şeffaflığı açısından son derece önemlidir (Tosun, 2021, s. 103).

2.2.2. Uygunluk denetimi

Uygunluk denetimi, işletme yönetimi tarafından konulan kurallar ve işletme politikalarının ne ölçüde uygulandığının saptanması amacıyla yapılan denetim türüdür (Dalak, 2000, s. 69). Başka bir ifadeyle uygunluk denetimi, bir şirketin finansal

işlemlerinin ve genel faaliyetlerinin, belirli yöntemlere, kurallara ve yasal düzenlemelere uygunluğunu inceleyen bir süreçtir. Bu denetimin temel amacı, işletmenin ilgili mevzuata uygun davranıp davranmadığını belirlemektir. Genellikle bu tür bir denetim, işletme içinden bir çalışan veya iç denetim birimi tarafından gerçekleştirilmektedir (Tosun, 2021, s. 103).

2.2.3. Faaliyet denetimi

Faaliyet denetimi, bir şirketin tamamının veya bir biriminin faaliyetlerinin etkin ve verimli çalışıp çalışmadığıyla ilgilenen denetim türüdür. İşletmenin üst yönetimi veya bölümlerinin yöneticileri faaliyet sonuçlarını bu performans ölçütleri ile tarafsız olarak test etmekte ve gerektiğinde sonuçları üst yönetime raporlamaktadır (Erdoğan, 2018, s. 5).

2.2.4. Denetçi tanımı ve türleri

Denetçi bir birey olarak denetim görevini denetim beyanındaki süreçlere göre sürdüren ve genelde üst yönetime kurmay düzeyde bağlı olan veya dış denetimde olduğu gibi bağlı olmayan ancak bir denetim biriminin içerisinde yer alan bir servis sağlayıcı kişi durumundadır (Elitaş, 2023, s.21). Denetçiler, tamamen işletmelere denetim hizmeti sunmak için bağımsız olarak görev alan bağımsız denetçiler, Kamu kurumlarına bağlı olarak çalışan kamu denetçileri ve işletme içinde çalışan ya da işletme dışından ücret karşılığında işverene bağlı olarak denetim faaliyetlerini yürüten iç denetçiler olarak üçe ayrılmaktadır (Tosun, 2021, s.104).

2.3. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

Denetim mesleğini yönlendiren standartlar ve düzenlemeler temelde “Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları”dır. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları denetim faaliyetleri açısından uyulması gereken asgari (minimum) standartlardır (Koçyiğit, 2005, s.145).

2.3.1. Genel standartlar

Mesleki eğitim ve yeterlilik standardı: Denetim faaliyetleri ancak gerekli mesleki eğitim ve yeteneğe sahip uzman kişilerce yürütülmelidir (Koçyiğit, 2005, s. 147).

Bağımsızlık standardı: Finansal tabloları kullananların denetçinin bağımsız düşünce mantığı içinde bulunduğuna güven duymaları için, denetçilerin bağımsızlıklarına

gölge düşürecek ilişkilerden ve davranışlardan kaçınmaları zorunludur (Başpınar, 2005, s. 55).

Mesleğin özen ve titizlik standardı: Meslek elemanları mesleği icra ederken toplum ve yöneticilerine karşı sorumlulukları vardır. Denetçiler, çalışmalarını sırasında çıkar çatışmalarından uzak kalmalıdır ve görevlerini yerine getirirken mesleki özen ve titizlik göstermelidir (Erol ve Aslan, 2017, s.81).

2.3.2. Çalışma standartları

Planlama ve gözetim standardı: Denetçinin denetlenen işletme hakkında bilgi toplaması ve denetim çalışmalarını bölümlere aşamalarının yapılması gerekmektedir(Erdoğan, 2002, s.59). Denetim faaliyeti yeterli bir şekilde planlanmalı ve varsa yatırımcılar uygun bir şekilde takip edilmelidir. Denetim faaliyeti sonucunda yeterli delil toplanması gerekmektedir (Erol ve Aslan, 2017, s.77).

İç kontrol sisteminin incelenmesi standardı: Denetçi kayıpların, hataların, hilelerin fazla eksik olduğu alanları iç kontrol sistemiyle tespit etmektedir. . İç kontrol sistemi iyiye denetime daha az zaman harcamaktadır (Koçyiğit, 2005, s.150). Bu standarda göre iç kontrol sistemi değerlendirme, denetimin önemlilik düzeyini belirleme, denetim risk düzeyini belirleme denetimin genel standartlarındandır (Erdoğan, 2002, s.59).

Yeterli kanıt toplama standardı: Bu standart, bağımsız denetçilerden mali tabloların durumu hakkında görüş oluşturabilmeleri için gerekli sayıda kanıt toplamaları gerektiğini bildirmektedir (Tosun, 2021, s.106).

Çalışma kağıtlarının hazırlanması standardı: Denetçinin denetim çalışmaları sırasında, toplanan denetim kanıtlarını ve denetim sürecini belgelendirmesi gerekmektedir. Bu belgelere çalışma kağıtları denir. Denetçi bu çalışma kağıtlarını daha sonra meydana gelebilecek anlaşmazlıkların çözümünde kanıt olarak kullanmak amacıyla saklamak zorundadır (Gönen, 2016, s.1794).

2.3.3. Raporlama standartları

Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluk: Denetçi, denetimini yaptığı işletmenin muhasebe kayıtlarının işlenmesi ve finansal tablolarının düzenlenmesi sırasında genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olup olmadığını denetim raporunda belirtmelidir (Tosun, 2021, s.106).

Tam açıklama ilkesine uyum standardı: Denetçi, finansal tabloların doğru ve güvenilir olduğunu, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre düzenlendiğini ve yeterli bilgileri kapsadığını denetim raporunda belirtmelidir (Tosun, 2021, s.106)

Görüş bildirme standardı: Denetçinin ya finansal tabloların bütünü ile ilgili bir görüş belirteceğini ya da görüş belirtemeyeceğini denetim raporunda ifade etmesi gerekmektedir. Denetçi kapsamlı bir görüş bildiremiyorsa bunun gerekçelerini denetim raporunda belirtmelidir (Akçay ve Bilen, 2018, s.239).

2.4. Denetim Raporu

Denetçi, finansal raporlamanın doğru, güvenilir, şeffaf olduğunu gösteren bir rapor hazırlamaktadır (kgk.gov.tr, 2014).

Bununla birlikte, nadir durumlarda denetçi, finansal tabloların yanıltıcı olduğu sonucuna varırsa, bu durumu yönetimle görüşmektedir. Sonrasında, bu durumun nasıl çözümleneceğine bağlı olarak, denetçi raporunda bu bilginin yer alıp almayacağı veya yer alacaksa nasıl bir şekilde yer alacağına karar vermektedir (kap.org.tr, 2017).

2.5. Denetim Raporu Biçimi

- Başlık
- Muhatap
- Denetçi Görüşü
- Görüşün Dayanağı
- İşletmenin Sürekliliği
- Kilit Denetim Konuları
- Dikkat çekilen hususlar ve Diğer Bilgiler
- Finansal Tablolara İlişkin Sorumluluklar
- Denetçinin Finansal Tablolarının Denetimine İlişkin Sorumlulukları
- Diğer Raporlama Sorumlulukları
- Sorumlu Denetçinin Adı
- Denetçinin İmzası
- Denetçinin Adresi
- Denetçi Raporu Tarihi (Erdoğan ve Çarıkçıoğlu, 2021, ss. 754-755).

2.5.1. Raporun başlığı

Bağımsız denetim raporları, bir bağımsız denetim kuruluğu tarafından oluşturulduğunda, belirgin bir başlık altında yer almalıdır. Bu başlık, denetçinin bağımsızlığına uygunluğunu ve etik ilkelere uyulduğunu vurgulamalıdır (kgk.gov.tr, 2020).

2.5.2. Muhatap

Bağımsız denetim raporunun hazırlandığı sözleşmede belirtilen muhataba hitap etmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, bağımsız denetim raporu, işletmenin genel kuruluna, işletme yönetimine veya yönetimden sorumlu kişilere özgü olarak düzenlenmelidir (Afşin ve Akın, 2022, s. 37).

2.5.3. Denetçi görüşü

Denetçi raporunun ilk bölümü “Görüş” başlığı altında denetçi görüşünü içermektedir. Denetçi raporunun Görüş bölümünde:

- (a) Denetlenmiş finansal tablolar, işletmenin adıyla belirtilmektedir.
- (b) Finansal tabloların denetlendiği vurgulanmaktadır.
- (c) Her bir finansal tablonun başlığı açıklanmaktadır.
- (ç) Önemli muhasebe politikalarının özeti gibi detaylar, dipnotlarda yer almakta ve her finansal tablonun dönemi ya da tarihi net bir şekilde belirtilmektedir.

Finansal tabloların gerçeğe uygun sunum çerçevesine uygun olarak hazırlandığı durumlarda, denetçi görüşü aşağıdaki ifadelerden birini içermektedir

- (a) Görüşümüze göre, sunulan finansal tablolar, [geçerli finansal raporlama çerçevesi]’ne uygun olarak tüm önemli yönleriyle gerçeğe uygun bir şekilde sunulmaktadır.

veya

- (b) Görüşümüze göre, sunulan finansal tablolar, [geçerli finansal raporlama çerçevesi]’ne uygun olarak doğru ve gerçeğe uygun bir görünüm sağlamaktadır.

Uygunluk çerçevesine uygun olarak hazırlanan finansal tablolar için denetçi görüşü şu şekildedir: “Sunulan finansal tablolar, [geçerli finansal raporlama çerçevesi]’ne uygun olarak tüm önemli yönleriyle hazırlanmıştır.”

Eğer denetçi görüşünde, geçerli finansal raporlama çerçevesine atıfta bulunulmamışsa, TMS'ye, UKSMS'ye ya da benzeri bir DMS'ye yapılan atıf eksikse, ilgili raporlama

çerçevesinin kaynağı, denetçi görüşünde açık bir biçimde belirtilmelidir (mevzuat.gov.tr, 2019).

2.5.4. Görüşün dayanağı

Denetçi raporunda, Görüş bölümünün hemen ardından “Görüşün Dayanağı” başlıklı bir bölüm yer almalıdır. Bu bölümde denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına uygun olarak yürütüldüğü belirtmelidir. Denetçi raporunda denetçinin BDS’ler kapsamındaki sorumluluklarının açıklandığı bölüme atıfta bulunmalıdır (kgk.gov.tr, 2017).

2.5.5. İşletmenin sürekliliği

BDS 570’ e göre İşletmenin sürekliliği esası uyarınca, finansal tablolar, işletmenin sınırsız bir ömre sahip olduğunu öngörmektedir. Yönetim, işletmeyi tasfiye etme ya da ticari faaliyeti sona erdirmeye niyeti ya da mecburiyeti bulunmadığı sürece işletmenin sürekliliği esasını kullanmaktan sorumludur (kgk.gov.tr, 2014, s.4). Eğer işletmenin sürekliliğine ilişkin önemli bir belirsizlik mevcutsa denetim raporunda ayrı bir başlıkla bu bölüme yer verilmesi gerekmektedir. Bu durum hakkında kullanıcıları uyarılmalıdır (kgk.gov.tr, 2014, ss.20-21).

2.5.6. Kilit denetim konuları

Kilit denetim konularının denetçi raporunda bildirilmesi; hedef kullanıcıların yönetimden sorumlu olanlarla daha ileri düzeyde bir ilişki kurmalarını sağlamaktadır. Kilit denetim konularının bildirilmesi cari döneme ait finansal tabloların denetiminde en çok önem arz eden konuların anlaşılmasında finansal tabloların hedef kullanıcılarına ilâve bilgiler sağlamaktır (kgk.gov.tr, 2017, s.4).

2.5.7. Diğer bilgiler

BDS 705 uyarınca olumlu görüş dışında bir görüş verilmesini gerektirmemesi ve BDS 701’in uygulandığı durumlarda, bu hususun denetçi raporunda bildirilecek bir kilit denetim konusu olarak belirlenmemiş olması şartıyla denetçi raporuna Dikkat Çekilen Hususlar paragrafı eklenmektedir (kgk.gov.tr, 2017, s.5).

2.5.8. Yönetimin finansal tablolara ilişkin sorumlulukları

Finansal tabloların finansal çerçeveye uygun bir şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı, olası hata ve hilelerden arındırılmış olup olmadığı, işletmede gerekli iç kontrollerin sağlanmasından yönetimin sorumlu olduğu açıkça belirtilmelidir. Ayrıca, işletmenin sürekliliğine dair bilgilere bu paragrafta yer verilmektedir (Erdoğan ve Çarıkçıoğlu, 2021, ss. 754-755).

2.5.9. Denetçinin finansal tablolarının denetimine ilişkin sorumlulukları

Denetçi raporunda, denetçinin sorumlulukları detaylı bir şekilde yer almaktadır. Bu kısım, denetçinin BDS' de belirtilen tüm kurallara ve ilkelere uygun hareket ettiğine, finansal tabloların önemli bir hata içermediğine dair makul bir güvence elde ettiğini açıklamaktadır. (Erdoğan ve Çarıkçıoğlu, 2021, s. 755).

2.5.10. Diğer raporlama sorumlulukları

BDS720, bir işletmenin yıllık faaliyet raporunda yer alan finansal veya finansal olmayan (finansal tablolar ve bu tablolara ilişkin denetçi raporu dışındaki) diğer bilgilere ilişkin denetçinin sorumluluklarını düzenlemektedir (kgk.gov.tr, 2018, ss.5-6).

2.5.11. Sorumlu denetçinin adı ve imzası

Denetçi, raporu kendi adına veya denetim kuruluşu adına veya uygun olması durumunda her ikisi adına imzalamaktadır. Tüm bağımsız denetim raporlarında sorumlu denetçinin adının yer alması zorunludur. Ancak kişisel güvenliğe yönelik önemli ve etkin bir tehdidin bulunması hâlinde Kurumdan izin almak şartıyla denetçi raporunda sorumlu denetçinin adı açıklanmaz (kgk.gov.tr, 2020, s.6).

2.5.12. Denetçi adresi

Denetçi raporu denetçinin adresini içermektedir (kgk.gov.tr, 2020,s.6).

2.5.13. Denetçi raporu tarihi

Denetçi rapora, denetimin tamamlandığı günün tarihini vermektedir. Bu tarih; denetçinin, rapor tarihine kadar olan ve haberdar olduğu olay ve işlemlerin finansal tablolar ve rapor üzerindeki etkisini değerlendirdiği hakkında kullanıcıları bilgilendirmektedir (kgk.gov.tr, 2020, s. 6).

2.6. Denetim Raporu Görüş Türleri

Bağımsız denetçi denetim süreci sonunda bir denetim görüşü belirtmekle sorumludur. Denetim raporu sonucunda denetçi olumlu görüş verebilmektedir. Olumlu görüş haricinde denetçi şartlı, görüş bildirmekten kaçınma ve olumsuz görüş verebilmektedir (Sayar ve Ergüden, 2016, s.89).

2.6.1. Olumlu denetim raporu

Denetlenen mali rapor ve tablolarının geçerli raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlandığı, kurumun mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını tüm önemli yönleriyle doğru ve güvenilir olarak yansıttığı durumlarda verilen görüştür (Kavak, 2023, s. 1). Gözetim kurulu yayınladığı 2 numaralı denetim standardı ile iç kontrol sisteminin denetimi için raporlamada denetçiye iki seçenek tanımıştır. Denetçi ya finansal tablolar denetimi ve iç kontrol denetimi iki ayrı rapor düzenleyebilmekte veya tek bir “Birleşik rapor” düzenleme yolunu seçebilmektedir (Güredin, 2010, s. 70).

2.7. Olumlu Denetim Görüşünden Sapma Nedenleri

Belirli durumlar, denetçiye standart bir olumlu görüş vermekten alıkoymaktadır. Bu durumlarda, şartlı denetim görüşü, olumsuz bir denetim görüşü veya görüş bildirmekten kaçınma durumu ortaya çıkmaktadır. Olumlu bir denetim görüşünden ayrılma gerektiren durumlar üç ana grupta toplanmaktadır:

Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden sapmalar,

Denetimin kapsamında yaşanan kısıtlamalar

Denetçinin bağımsızlığının tehlikeye girmesi

Bu durumlarda, denetçi normalden farklı bir görüş bildirmektedir (Güredin, 2010, s. 78).

2.7.1. Şartlı denetim görüşü

Denetçi, yanlışlıkların önemli olduğu ancak finansal tablolarda yaygın olmadığı sonucuna varırsa veya yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edememekle birlikte varsa tespit edilmemiş yanlışlıkların finansal tablolar üzerindeki muhtemel etkilerinin önemli olabileceği ancak yaygın olmayabileceği sonucuna varırsa şartlı denetim görüşü vermektedir (Ayanoğlu ve Dölen, 2020, s. 705). Yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edilemediği için şartlı görüş vermesi durumunda denetçi, verdiği görüşte, bu duruma

uygun olarak “... hususunun (veya hususlarının) muhtemel etkileri hariç olmak üzere...” ifadesini kullanmaktadır (kgk.gov.tr, 2014, s. 8).

2.7.2. Olumsuz denetim görüşü

Denetçi, yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etmiş, yanlışlıkların tek başına veya toplu olarak finansal tablolar için önemli ve (etkisinin) yaygın olduğu sonucuna varırsa olumsuz görüş vermektedir (Demirgubuz, 2021, s. 101).

2.7.3. Görüş bildirmekten kaçınma görüşü

Denetçi yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edemezse ve tespit edilmemiş yanlışlıkların finansal tablolar üzerindeki muhtemel etkilerinin önemli ve yaygın olabileceği sonucuna varırsa, görüş vermekten kaçınmaktadır. Denetçi, denetim sözleşmesinin kabulünden sonra, denetim kapsamının sınırladığının farkına varırsa, yönetimden söz konusu sınırlamayı kaldırmasını talep etmektedir. Denetçi, yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edemezse ve sınırlı olumlu görüşün, durumun ciddiyetinin iletilmesinde yetersiz kalacağı sonucuna varırsa: denetimden çekilmekte veya finansal tablolara ilişkin görüş vermekten kaçınmaktadır (kgk.gov.tr, 2014, s. 6).

2.7.3.1. Önemlilik ve denetçi görüşü

Muhasebe ve denetimde önemlilik şu şekilde tanımlanmaktadır. “Finansal tablolarda bilginin açıklanmaması, yanlış veya eksik açıklanması gibi hata ve yanlışlıklar bu tablolara dayanarak karar alan basiretli finansal tablo kullanıcılarının kararlarını etkiliyorsa önemlidir (Güredin, 2010, s. 81). Genel olarak eksiklik ve yanlışlıkların tek başına veya toplu olarak, finansal tablo kullanıcılarının bu tablolara istinaden alacakları kararları etkilemesi makul ölçüde bekleniyorsa, söz konusu yanlışlıklar önemli olarak değerlendirilmektedir (İnaltonç ve Taş, 2015, s. 77).

2.8. Denetimde Hata ve Hile

Denetimde belirgin aksaklıklar, ya hata ya da hile kaynaklı olabilmektedir. Hatalar genellikle istem dışı finansal tablo hataları veya eksiklikleri olarak karşımıza çıkarken, hileler bilerek yapılmış aksaklıkları veya eksiklikleri ifade etmektedir (Altıntaş, 2010, s. 152).

2.8.1. Hata tanımı

Hata, Türk Dil Kurumu'na göre istemeden yapılan bir tür yanlışlık, kusur veya yanılıdır. Muhasebede ise, muhasebe işlemlerinde dikkatsizlik, ihmalkarlık, deneyimsizlik ya da gerekli bilgi eksikliği gibi nedenlerle kasıt olmadan gerçekleşen yanlışlıklar muhasebe hataları olarak adlandırılmaktadır. Bu hatalar genellikle muhasebe prensiplerine ve kurallarına uyulmaması durumunda ortaya çıkmakta ve düzensizliklere sebep olabilmektedir (Korkmaz, 2020, ss. 20-21).

2.8.2. Hata çeşitleri

Muhasebe hataları beş alt başlıkta incelenmektedir.

2.8.2.1. Matematiksel hatalar

Matematiksel hatalar, fiş girişleri sırasında ek belgelerin toplamalarında, toplama, çıkarma ya da çarpma işlemleri sırasında ya da Reeskont, faiz, karşılık, kambiyo gibi işlemler sebebiyle muhasebe süreci dışında yapılan işlemlerde görülen hatalardır (Korkmaz, 2020, s. 23).

2.8.2.2. Kayıt hataları

Parasal olaylar muhasebede kayıt altına alınırken yapılan rakam ve hesap yanlışlıklarına denmektedir. Hatalar genellikle; Rakamsal, Hesap ismi hatası ile Borç ve Alacak taraflarının yanlış yere yazılması şeklinde ortaya çıkmaktadır (Çekmen, 2022, s. 10).

2.8.2.3. Nakil hataları

Nakil hataları yevmiye kayıtlarının toplamalarının başka bir tabloya aktarılması sırasında veya defterler arasında aktarma yapıldığı sırada olmaktadır. Günümüzde Bilgisayarlı muhasebe programlarına sadece veri girişi yapılması ile tabloları ve ek defterlerin çoğunu program düzenlemekte bu sebeple bu hatalar günümüzde az görülmektedir (Çekmen, 2022, s. 10).

2.8.2.4. Unutma ve tekrar kaydetme hatası

Bu hatalar, muhasebe işlemlerinin ait olduğu dönem içinde kaydının unutulması ya da bir işleme ilişkin kaydın mükerrer (tekrar eden) bir şekilde yapılmasından kaynaklanan hatalardır (Demir, 2022, s. 103).

2.8.2.5. Muhasebe hatası

Muhasebe veya bilanço hataları olarak bilinmektedir. Bilançonun aktif ve pasifindeki bazı hesapların değerlemelerinin yanlış yapılmasından kaynaklanan hatalar ve hesapların aktif ve pasif özelliklerinin karıştırılarak tek bir hesap kaleminde birleştirilerek gösterilmesi sonucu meydana gelen hatalar bu hata türüne örnektir (Demir, 2022, s. 104-105).

2.8.3. Hile tanımı

Hile eyleminin temelinde genellikle kişi ya da işletmelerin çeşitli yöntemlerle aldatılması unsuru yatmaktadır.

- Hile eylemi, hileyi yapan tarafından çıkarları doğrultusunda gizlice sürdürülen bir faaliyettir.
- Hile eylemi, kasıtlı olarak ve bir amaç doğrultusunda yapılmaktadır.
- Hileyi yapan kişi çeşitli yöntemlerle hileye maruz kalan kişiyi aldatmaktadır.
- Hileye maruz kalan kişi ya da işletme maddi zarar görmektedir (Katı ve Çukacı, 2021, s. 11-12).

2.8.4. Muhasebe hilelerinde kullanılan teknikler

Bazı işletmeler, giderlerini abartarak yüksek, gelirlerini ise düşük göstererek işletme kârını düşük göstermekte vergi yükünü azaltmaya ve az kâr dağıtmaya çalışmaktadır.

Diğer yandan, bazı işletmeler gerçekte olduğundan daha iyi bir finansal durum sergileyerek yatırımcıların ve kaynak sağlayıcıların dikkatini çekmekte ve daha fazla kaynak elde etme avantajı aramaktadır (Demir ve Yıldız, 2020, s. 22-23).

İşletmelerin bilerek veya isteyerek kasti hatalar yapması muhasebe hile tekniklerinden biridir. Resmi belgelere dayandırılmayan kayıt dışı işlemler veya zamanından önce-sonra kayıt yapılması da muhasebe hile tekniklerine örnektir. Belge sahtekarlığı, uydurma hesaplar ve bilanço maskeleymesi de muhasebe hile tekniklerindendir. Bu tekniklere ayrıca başlık 2.8.7. Muhasebede karşılaşılan hile türleri bölümünde yer verilmiştir.

2.8.5. Hile ve yolsuzluk nedenleri

Hile ve yolsuzluk nedenleri üç başlık altında incelenmektedir.

2.8.5.1. Özentî ve baskılar

Yüksek yaşam standardını koruma ihtiyacı da dahil olmak üzere yaşam tarzı; Kredi kartlarından, kumar kayıplarından, madde bağımlılığından veya zayıf yatırımlardan kaynaklanan kişisel borç çalışanları hile yapmaya itmektedir. Bu tür baskı altında çalışan personeller hileye daha meyillidir (Yılmaz, 2021, s. 64-65).

2.8.5.2. Fırsatlar

Çalışanlar işletmede hile yapabilmelerine olanak sağlayan fırsat bulmaktadır. Burada hilenin oluşmasındaki en büyük rol üst yönetimdeki çalışanların kontrolünün yetersizliği ve iç denetimi sağlamada yeterince etkili olunamamasıdır (Yılmaz, 2021, s. 65).

2.8.5.3. Haklı gösterme

Tepe yönetim veya çalışanlar, gerçekleştirdikleri hileli eylemleri çeşitli gerekçelerle haklı göstermeye çalışmaktadır. Bir çalışanın maddi sıkıntılar yaşaması ve bu nedenle iş yerinden ödünç para alması, durumu düzelince geri ödeyeceği sözü vererek ya da daha fazla mesai yaparak bunu telafi etmeye çalışması gibi bahanelerle kendi eylemlerini mantıklı göstermeye çalışması da bu duruma örnek olabilmektedir (Yılmaz, 2021, s. 66).

2.8.6. Hileli finansal raporlama sakıncaları

- Uzun vade de ciddi hasara sebep olmaktadır.
- Yatırımcılar kararlarını finansal tablo verilerine dayandırdıkları için, hileli işlemler sermaye piyasalarına ciddi zararlar vermektedir. Bu durum uzun vadede ülke ekonomisine zarar verebilmektedir.
- Hileli finansal raporlama yapıldığı belirlenen işletmede, hileye karışanlar hakkında soruşturma açılmaktadır. Bu durum, işletmenin varlığına zarar vermektedir.
- Çalışanlar, hile yapan bir işletmede çalıştıkları için işlerinden ayrılmak zorunda kalmakta ve özgeçmişlerindeki izlenimlerini etkilemektedir (Kaya ve Uzay, 2018, s. 727).

2.8.7. Muhasebede karşılaşılan hile türleri

Kasti hatalar: Eğer belirli bir niyetle, bilerek ve isteyerek yapılan yanlışlar söz konusu ise, bu durum kasti hata olarak adlandırılmakta ve muhasebe hilesi olarak değerlendirilmektedir.

Kayıt dışı işlemler: Bu, muhasebe işlemlerinin resmi belgelere dayandırılmaması veya bazı işlemlerin muhasebeleştirilmemesi durumunda kayıt dışı işlem oluşmaktadır.

Zamanından önce ve sonra kayıt: İşlemin gerçekleştiği zaman ile kayıt zamanının birbirine karıştırılmaması önemlidir. Kayıt zamanı, muhasebe kayıtlarının belirli bir süre içinde yapılması gereken bir süreçtir ve genellikle bu süre on gün olarak tanımlanmaktadır.

Belge sahtekarlığı: Yanıltıcı belge, gerçek bir işlemi temsil etmesine rağmen, bu işlemi yanlış nitelikte veya miktarda yansıtan bir belgedir. Sahte belge ise, aslında gerçekte var olmayan bir işlem veya durumu göstermek amacıyla düzenlenen belgedir.

Uydurma hesaplar: Hâsılatı gizlemek ya da maliyetleri yüksek göstermek için sahte isimli kişiler adına yanıltıcı, uydurma hesaplar açılmaktadır. Birtakım amaçlar doğrultusunda açılan uydurma hesaplar daha sonrasında uygun bir hesap ile karşılaştırılarak kapatılmaktadır.

Bilanço maskelenmesi: Özellikle bilanço, gelir tablosu ve ara dönem mizanlarında yapılan farklı düzenlemelerle manipüle edilmesini ifade etmektedir. Buradaki temel hedef, işletmenin finansal durumuyla ilgili genel bir izlenim oluşturmak isteyen kuruluşları, örneğin vergi otoritelerini, bankaları, tedarikçileri vs., yanıltmaktır (Topcu ve İnan, 2021, ss. 5-9)

2.8.8. Muhasebe hileleri ve skandallar

Finansal tablolarda güvenilir ve doğru bilgiye ulaşmak finansal kullanıcılar tarafından kolay değildir. Dolayısıyla, karar vericiler başkaları tarafından sunulan bilgileri kabul etmek zorunda kalmaktadır. Bu durum, bilgi eksikliği ve güvenilir kaynaklara erişimde yaşanan zorluklar nedeniyle karar alma sürecini etkilemektedir (Ayalp, 2019, s. 1).

Özellikle yöneticiler tarafından kasıtlı olarak yapılan ve yasal olmayan muhasebe hileleri muhasebe skandallarının öncelikli nedenidir. Bu tür muhasebe uygulamaları

finansal kullanıcıların işletmelerin mali durumunu yanıltmayı hedeflemektedir (Yardımcıoğlu ve Ada, 2016, s. 43).

2.8.9. Küresel muhasebe skandalları

Muhasebe skandalları, finansal tablolarda yer alan finansal bilgilerin güvenilir, anlaşılabilir, karşılaştırabilir olmasına ve ihtiyaca cevap verebilmesine engel teşkil eden skandallar olarak ifade edilmektedir (Atmaca, 2012, s.192). Küresel skandalların yaşanmasındaki temel nedenlerin başında bağımsız denetim şirketlerinin hileleri gizlemesinin yanında, şirkete hem danışmanlık yapılması hem de denetimin yapılmasıdır (Ayboğa, 2022, s.42). 20. yy ve 21. yy da yaşanan muhasebe skandalları tablo 2.1 ve tablo 2.2’de verilmiştir.

Tablo 2.1. 20.yy Yüzyıl skandalları

FİRMA	ÜLKE	YIL
P&O	Yeni Zellanda	1917-1936
Charles Ponzi	ABD	1920
Royal Mail Steam Packet Company	İngiltere	1931
Kreuger & Toll Inc.(The Swedish Match King)	ABD	1932
McKesson & Robbins	ABD	1937
Reid Murray	Avustralya	1963
H.G. Palmer	Avustralya	1965
Associated Electrical Industries (AEI) take over by GE	İngiltere	1967
Equity Funding Corporation of America	ABD	1973
Minisec	Avustralya	1974
Cambridge Credit	Avustralya	1974
Lockheed Corporation	ABD	1976
Renouf & Judge Corporations	Yeni Zellanda	1980
Nugan Hand Bank	Avustralya	1980
ZZZZ Best	ABD	1986
Barlow Clowers	ABD	1988
CO op AG	Almanya	1988
MiniScribe	ABD	1989
Polly Peck	İngiltere	1990
Bank of Credit and Commerce International	İngiltere	1991
Bank of Crete	Yunanistan	1992
Phar-Mor	ABD	1992
Balsam AG	Almanya	1994
Informix Corporation	ABD	1996
Sybase	ABD	1997
Cendant	ABD	1998
Waste Management Inc.	ABD	1999

(Yardımcıoğlu ve Ada, 2016, s. 48)

Tablo 2.2. 21.yy yüzyıl skandalları

FİRMA	ÜLKE	YIL
Xerox	ABD	2000
Zhengzhou Baiwen	Çin	2000
Flowtex	Almanya	2000
Enron	ABD	2001
HIH Insurance	Avustralya	2001
One. Tel	Avustralya	2001
ComRoad	Almanya	2001
Vivendi	Fransa	2001
Kmart	ABD	2002
Homestore.com	ABD	2002
Global Crossing	ABD	2002
Qwest Communications International	ABD	2002
Worldcom	ABD	2002
Adelphia Communications	ABD	2002
Halliburton	ABD	2002
Reliant Energy	ABD	2002
Tyco Inc.	İsviçre	2002
El Paso Corporation	ABD	2002
CMS Energy	ABD	2002
Dynegy Inc.	ABD	2002
Merrill Lynch, Salomon, Smith Barney, Credit Suisse, Goldman Sachs, J.P. Morgan	ABD	2002
Peregrine Systems	ABD	2002
Merck & Co.	ABD	2002
AOL Time Warner	ABD	2002
Bristol-Myers Squibb	ABD	2002

(Yardımcıoğlu ve Ada, 2016, s. 50).

2.9. En Çok Bilinen Muhasebe Skandalları

20. yy ve 21. yy da meydana gelen en çok bilinen bazı muhasebe skandalları bu başlık altında incelenmiştir. Enron skandalı dünyaca duyulmuş en büyük muhasebe skandallarından biri olduğundan Sarbanes Oxley yasası bu skandal sonucu düzenlenmiştir. Worldcom, Parmalad, Ahold, Kanebo skandalları da küresel en büyük skandallardan bazılarıdır.

2.9.1. Enron skandalı

ABD'nin en büyük enerji ve ticaret şirketlerinden biri olan Enronu, Fortune dergisi 2001 yılında şirket iflasını açıklamadan önceki yıllarda art arda “ABD'nin en yenilikçi şirketi” olarak seçmişti. Finansal durumunu, şirket borçlarını yatırımcılarından gizleyerek finansal tablolarını olduğundan daha iyi gösteren Enron 2 Aralık 2001’ de aniden iflas ettiğini açıklamıştı (Demircan ve Çalıyurt, 2007, s. 35).

Şirketin mali işler müdürü Andrew Fastow, LJM adında Enron ile iş yapan ve Enron’ un giderlerinden kazanç sağlayan özel amaçlı şirket kurmuştu. Kurul LJM için kontrolü sağlayamamış, Enron’ un hissedarlarını bu adaletsiz anlaşma için zarara uğratmıştı (Demircan ve Çalıyurt, 2007, s. 36).

Arthur Andersen, Enron'un denetim ve danışmanlık işlerini üstlenmişti. Arthur Andersen, 1985'ten beri Enron'un mali tablolarını denetliyordu. İlginç olan kısım ise Arthur Andersen'in Enron'dan aldığı denetim ücretinin, danışmanlık hizmetlerinden elde ettiği ücretten daha düşük olmasıydı (Demircan ve Çalıyurt, 2007, s. 37).

2.9.1.1. Enron sonrası yapılan düzenleme

2002 tarihli Sarbanes-Oxley Yasası çok sayıda şirket ve muhasebe skandalına yanıt olarak yürürlüğe girmiştir. Yatırımcıların Amerika'ya olan güvenini yeniden sağlamak amacıyla kurumsal hesap verebilirliği ve denetçinin mesleki sorumluluğunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Jain ve Rezaee, 2010, s. 161).

2.9.1.2. Sarbanes-Oxley ana başlıkları

- Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu
- Denetçi Bağımsızlığı
- Kurumsal Sorumluluk

- Kapsamı Genişletilmiş Mali Bildirimler
- Analist Çıkarlarının Çatışması
- Komisyonun Kaynakları ve Yetkileri
- Çalışmalar ve Raporlar
- Kurumsal ve Kriminal Suistimal Sorumluluğu
- Büro elemanlarının Cezalarının arttırılması
- Kurumsal Vergi Beyanı
- Kurumsal Suistimal ve Sorumluluğu (Akküçük, 2009, s. 9)

2.9.1.3. Sarbanes-Oxley yasasının Türkiye'ye etkileri

Sermaye Piyasası Kurulu, 27/7/2006 tarihli ve 26241 sayılı Resmi Gazete' de "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ" Seri: X, No: 23 uyarınca önemli değişiklikler yapmıştır. Bu yeni tebliğe göre, bağımsız denetim kuruluşları ve denetim elemanları, verdikleri bağımsız denetim hizmetleri sürecinde, bedelli ya da bedelsiz olarak şu faaliyetleri gerçekleştiremezler:

1. Defter tutma ve ilgili hizmetler
2. Danışmanlık, belge düzenleme ve rapor hazırlama
3. Finansal risk değerlendirmesi (aktüerya) hizmetleri
4. İç denetim destek hizmetleri
5. Bilirkişilik faaliyetleri
6. Diğer danışmanlık hizmetleri (Süer, 2003, s. 12).

Tebliğdeki diğer değişiklik yönetim kurulunun kendi üyeleri arasından seçeceği denetimden sorumlu komite oluşturulmasının zorunlu hale getirilmesidir (Süer, 2003, s. 12).

2.9.2. Worldcom skandalı

ABD' nin en büyük ikinci telefon şirketi olan worldcom şirketi 1983 yılında kurulmuş ve 1999 yılında piyasa değerini 180 milyar dolara çıkarmıştır. 2002 yılında şirket değerleri 9 cente gerilemiş şirket istifasını açıklamıştır. Şirket beş çeyrek dönemdeki karını muhasebe hileleriyle 3.8 milyar dolar yüksek göstermiş sonrasında şirket

giderinin yanlışlıkla sermaye yatırımı olarak gösterildiğini ifade etmiştir. Şirketin denetim firması Enron firmasında olduğu gibi Arthur Andersen'dır. Bu defa Andersen firması şirkette maksimum risk olduğunu belirterek genel kabul görmüş muhasebe faaliyetlerine aykırı davranışlar olduğunu not etmiştir ancak bu bilgiyi denetim raporunda ele almamıştır (Odabaşı & Ergen, 2015, s. 3).

2.9.3. Parmalat skandalı

Parmalat şirketi kısa sürede büyüyerek İtalya'nın en büyük sekizinci şirketi olan süt ve pastörize üzerine kurulmuş bir şirketti. 2003 yıllarında 8 Milyar dolarlık açık meydana gelmiş ve şirket istifasını açıklamıştır.

Skandal üç temel nedenden dolayı ortaya çıkmıştır.

- a) Aile şirketi olarak kurulan Parmalat, kurumsal yönetimden eksiktir.
- b) Bağımsız denetim firması olan Grant Thornton muhasebe kayıtlarındaki usulsüzlüğü tespit edememiştir.
- c) Teyit sürecinin doğru bir biçimde uygulanmamasıdır. Bu uygulama genellikle zaman kaybı olarak görülür ve teyitten ortalama geri dönüş süreci 4-6 haftayı bulur. Hatta bu iş bu iş çaba gerektirmesi sebebiyle düşük fayda sağlayan iş olarak algılanmaktadır (Odabaşı & Ergen, 2015, s. 4).

2.9.4. Ahold skandalı

Ahold, Hollanda' da kurulmuş bir süpermarket zinciriydi. Şirket Başka ülkelere de açılarak büyüme kaydetmiştir. Bu büyümenin sonunda ise dünyanın en büyük üçüncü süper market zinciri haline gelmiştir. 2001 ve 2002 yılları için ilan edilen kâr rakamlarının olması gerekenden 500 milyon dolar daha fazla olduğunu bildirdikten sonra şirketin hisse senedi fiyatı bir günde yüzde 63 değer kaybetmiştir. Skandal şirketin denetçisi olan Deloitte Touche'un 2002 yılında yapmış olduğu denetimler sonucunda, muhasebe kayıtlarında yapılan usulsüzlükleri ortaya çıkarmasıyla başlamıştır (Tutulmaz, 2018, s. 24).

2.9.5. Kanebo skandalı

Kanebo, kozmetik alanda faaliyet göstermek adına Japonya'da kurulan bir firmaydı. Ancak kısa sürede muhasebe hilelerinden dolayı bu şirkette iflasını açıklamıştır. 2006

yılında FSA (Japanese Financial Service Agency) Japonya'nın 4 büyük denetim firması arasında yer alan ve PwC'nin ortağı olan ChuAoyama denetim firmasının faaliyetlerinden şüphelenmiştir. Bu doğrultuda Kanebo şirketi ile ilgili muhasebe hilelerinin yapıldığı ortaya çıkmıştır. Bu olay sonrası PWC ortaklığını bozmuştur (Senal, 2011, s. 92-93)

2.10. Skandallar Sonucu Türkiye’de Yapılan Düzenlemeler

Küresel muhasebe skandalları sonucunda düzenlenen Sarbanes Oxley yasasından sonra ülkeler muhasebe skandallarını önlemek için birtakım önlemler almıştır (Ayboğa, 2022, s.45). Türkiye’ de muhasebe skandallarını önlemek adına SPK’da ve MASAK’ da düzenlemeler yapılmıştır.

2.10.1. Sermaye piyasası kurulu (SPK)’ da meydana gelen düzenlemeler

Türkiye’de, Sarbanes-Oxley (SOX) benzeri adımların ardından, 27/7/2006 tarihli ve 26241 sayılı Resmi Gazete’de “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ” Seri: X, No: 23 yayımlanmıştır. Seri: X, No:22 Sayılı Tebliğde, İkinci Kısımın Müşterilere İlişkin Hususlar başlıklı Altıncı Bölümün 25. maddesinde Denetimden sorumlu komitelerle ilgili düzenlemeler yapılmıştır. 25. maddede; Hisse senetleri borsada işlem gören ortaklıklar (bankalar hariç); yönetim kurulu tarafından kendi üyeleri arasından seçilen en az iki üyeden oluşan denetimden sorumlu komite kurmak zorundadırlar. Denetimden sorumlu komite; en az üç ayda bir olmak üzere yılda en az dört kere toplanmaktadır. Denetimden sorumlu komite; ortaklığın muhasebe sistemi, finansal bilgilerin kamuya açıklanması, bağımsız denetimi ve ortaklığın iç kontrol sisteminin işleyişinin ve etkinliğinin gözetimini yapmaktadır (Temel, 2008, ss. 91-92).

2.10.2. Mali suçları araştırma kurulu (MASAK)’ nun çalışmaları

MASAK tarafından 1 Şubat 2000 tarihinde OECD uluslararası ticari işlemlerde yabancı kamu görevlilerine verilen rüşvetin önlenmesi sözleşmesi 4518 sayılı kanunla onaylanmıştır. 16 Mayıs 2001 tarihinde etkin yönetim ve yolsuzlukla mücadele yönlendirme komitesi ve bu komiteye yardımcı olmak üzere bir çalışma gurubu oluşturulmuştur. 12 Ocak 2002’ de Türkiye’de saydamlığın artırılması ve kamuda etkin yönetimin geliştirilmesi eylem planı bakanlar kurulu kararı ile kabul edilmiştir.

2 Ocak 2003 tarihinde yabancı kamu görevlilerine rüşvet verilmesinin önlenmesi için bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında 4782 sayılı kanun kabul edilmiştir. 17 Nisan 2003 tarihinde Yolsuzluğa karşı özel hukuk Avrupa konseyi sözleşmesi 4852 sayılı kanunla onaylanmıştır. 10 Aralık 2003 tarihinde yolsuzluğa karşı birleşmiş milletler sözleşmesi Türkiye tarafından imzalanmıştır. 14 Ocak 2004 tarihinde yolsuzluğa dair ceza hukuku Avrupa konseyi sözleşmesi 5065 sayılı kanunla onaylanmıştır (Bayraktar, 2007, s. 161).

2.10.3. Sermaye piyasası kanunu ve sarbanes oxley yasası karşılaştırılması

ABD’ de meydana gelen Enron skandalı sonucu devlet Sarbanes Oxley yasasını oluşturmuştur. Avrupa’ da meydana gelen skandallar sonucunda Avrupa da muhasebe denetimini güçlendirecek düzenlemeler yapmıştır. Türkiye’de ise SPK’ da düzenlemeler yapılmış olup bu düzenlemeler Sarbanes Oxley yasasıyla benzerlik göstermektedir. Aşağıdaki tabloda ABD yasasıyla Türkiye’de yapılan SPK düzenlemeleri karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak ABD’ de ve Türkiye’de denetimden sorumlu komite kurulması zorunluluğu getirilmiştir.

Tablo 2.3. Sermaye Piyasası Kurulu ve Sarbanes Oxley Karşılaştırılması

Sarbanes Oxley	SPK
Madde 906. Mali tabloların doğruluğu ve standartlara uygunluğu hususunda şirket yöneticilerinin onay beyanı	Madde 26. Benzer bir hüküm yer almaktadır.
301. Denetim Komitesi Kurulma Zorunluluğu	25. Madde SPK’ya üye olan şirketlerin yönetim kurulu üyeleri ve minimum 2 kişiden oluşan denetim komitesi kurulması zorunluluğu
Madde 201. Denetim ve danışmanlık hizmetlerinin bir arada verilmesinin yasaklanması	Madde 13. Benzer bir hüküm yer almaktadır.
Madde 203-207. Denetçi Rotasyonu Şartı	Madde 6. Bağımsız denetim firmalarının aynı işletme ile maksimum 7 yıl çalışabilmesi şartı
Madde 404. Halka açıklanan finansal tablolarda iç denetim ile ilgili bir bölüm eklenmesi şartı	Madde 11. Benzer bir hüküm yer almaktadır.
Madde 103. Denetçilerin, denetim yapılan işletme ile ilgili tüm bulgu ve dokümanlarını 7 yıl süre saklaması zorunluluğu	Madde 11. Denetçilerin çalışma kağıtlarının minimum 10 yıl süre ile saklanması zorunluluğu

Halka açık işletmelerde herhangi bir soruşturmayı engellemek amacı ile belge, kayıt ve dosyaları yok eden veya değiştiren çalışan veya üst düzey yöneticilere 20 yıl hapis cezası verilme kararı	Bölüm 4: 47. Madde benzer bir hüküm yer almaktadır.
--	---

(Akalan, 2021, s. 104).

3. DENETİM KOMİTESİ

Halka açık şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu (PCAOB), denetim komitesini “bir işletmenin muhasebe ve finansal raporlama süreçlerini denetlemek amacıyla yönetim kuruluna eşdeğer olarak kurulan bir komite” olarak tanımlamaktadır (Köse ve Doğan, 2021, s. 14).

TÜSİAD’ a göre denetim komitesi yönetim kurulu adına, iç ve dış denetim sürecinin uygulama etkinliğini, katma değerini, muhasebe, mali raporlama ve iç kontrollerinin işleyişi ve yeterliliğini gözetim işlevine sahip komitedir (tusiad.org, 2012, s. 27)

Sermaye Piyasası Kurulu denetimden sorumlu komiteyi şirketin muhasebe sistemi, finansal bilgilerinin kamuya açıklanması, bağımsız denetimi ve şirketin iç kontrol ve iç denetim sisteminin işleyişinin ve etkinliğinin gözetimini yapan komite olarak tanımlamaktadır (spk.gov.tr, 2014, s. 20).

Amerika’da Sermaye Piyasası Kurulu’nun eşdeğeri olarak faaliyetlerini yürüten Menkul Kıymetler Komisyonu’na(SEC) göre denetim komiteleri; halka arz olmuş bütün şirketlerde, finansal yapının denetiminde, finansal raporlama sürecinin ve hesapların incelenmesinde görev almak üzere yönetim kurulu üyeleri arasından seçilen üyelerden oluşturulan komiteler şeklinde tanımlanmıştır (Çatıkkaş ve diğ., 2012, s. 21).

3.1. Denetim Komitesi Gelişim Süreci

Bu bölümde denetim komitesi gelişim sürecini hızlandıran mc kesson robins olayı, cohen komisyonu, treadway raporu, coso raporu, cadbury komitesi, public oversight board raporu ve sarbanes oxley yasasından bahsedilmiştir.

3.1.1. Mc kesson robbins olayı

McKesson Robbins adlı ilaç firmasının yönetimi, 1937 yılı sonu bilançosunda 19 milyon dolarlık eksik varlık ve alacak bildirerek suçlanmıştır. Bu durum, işletmenin iç kontrol sistemi ile işletmeyi denetleyen bağımsız denetim firmasının yetersizliğini göstermektedir. Bu olayın ardından, 1939’da NYSE (New York Menkul Kıymetler Borsası) ve 1940’ta SEC (Amerika Birleşik Devletleri Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu) şirketlere yönetici olmayan üyelerden oluşan denetim komiteleri kurmalarını önermiştir (Akbulut, 2010, s. 12).

3.1.2. Cohen komisyonu raporu

1978'de Cohen Komisyonu'nun yayınladığı rapor, bağımsız yönetim kurulu üyelerinden oluşan bir denetim komitesinin, bağımsız denetçi ve yönetim arasındaki ilişkilerin dengelenmesinde oldukça etkili bir unsur olduğunu belirtmiştir. Bu rapordan sonra, New York Menkul Kıymetler Borsası (NYSE), Amerikan Menkul Kıymetler Borsası (AMEX) ve Ulusal Menkul Kıymet Yatırımcılar Derneği (NASD), borsaya kayıt olma şartları arasında denetim komitesine sahip olmayı bir gereklilik olarak belirlemiştir (Akbulut, 2010, s. 13).

3.1.3. Treadway raporu (The report of national commission on fraudulent financial reporting)

Ekim 1987'de COSO, Hileli Finansal Raporlama Üzerine Ulusal Komisyon Raporu'nu yayınlamıştır. Komisyon başkanlığını James C. Treadway yapmıştır. COSO'nun ilk çalışması hileli finansal raporlamanın nedenlerini tanımlamak üzere hazırlanmıştır. COSO, örgütlerde iç kontrolün kalitesini artırmak, hileden sakınma, denetim komitesi oluşturma, finansal raporlama ve muhasebe ilke ve politikalarını kapsamaktadır (Uysal, 2010, s. 126).

3.1.4. COSO raporu (Internal control-integrated framework)

Treadway, COSO'nun iç kontrol etkinliğini değerlendirmeye rehberlik etmiştir. 1985'te hileli mali raporlamayla mücadele amacıyla kurulan COSO Komitesi, 1992'de faaliyetlerin verimliliği, mali raporların güvenilirliği ve yürürlükteki mevzuata uygunluk olmak üzere üç ana başlık altında faaliyet göstermiştir. İç kontrol kavramını, kontrol ortamı, risk değerlendirmesi, kontrol faaliyetleri, bilgi ve iletişim, izleme olmak üzere beş bileşenden oluşan İç Kontrol- Bütünleşik Çerçeve'yi (Internal Control Integrated Framework) 1992'de yayınlamıştır (Türedi ve diğ, 2014, s. 142,143).

3.1.5. Cadbury komitesi raporu

1992 yılında İngiltere'de Sir Adrian Cadbury başkanlığındaki komisyon tarafından hazırlanmıştır. Özellikle finansal raporlama alanındaki muhasebe skandallarına tepki olarak yönetim kurullarının kontrol ve finansal raporlama, şeffaflık ve bağımsız denetçiler üzerindeki gözetim sorumlulukları üzerinde yoğunlaşmıştır (Kavdır, 2015, s. 48). Rapor; yaşanan işletme hisselerinin ani yükselişi ve değer kaybı problemine çözüm

bulmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu raporla, yatırımcıların korunması yönünde sıkı tedbirler getirilmiş, borsaya kote işletmelerin kurumsal yönetim ilkelerine uygunlukları kontrol edilmiştir (Cengiz, 2013, s. 413).

3.1.6. Public oversight board raporu (PCAOB)

Halka Açık Şirketler Gözetim Kurulu (Public Oversight Board - POB), 1993'te denetim komitesi hakkında iki rapor sunmuştur. Denetim komitesi, ortakların temsilcisi olarak işlev görmektedir ve bağımsız denetçinin muhatabı konumundadır. Yönetmelikler gereği, finansal yönetim ve önemli finansal raporlama konuları, bağımsız denetçi tarafından zamanında denetim komitesine raporlanmaktadır. Denetim Komitesi Yönetmeliği, finansal yönetimin ve bağımsız denetçinin işletmenin mali açıklamaları ve uygulamaları hakkındaki görüşlerini içermektedir (Akbulut, 2010, s. 16).

3.1.7. Sarbanes oxley yasası

Enron, Tyco, Adelphia, WorldCom skandalları sonucu Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde 30 Temmuz 2002'de Sarbanes Oxley yasası yürürlüğe girmiştir (Dinç ve Cengiz, 2014, s.222).

Kanun özetle firmanın mali tablolarının doğru ve SEC'teki verilerle uyumlu olduğunu teyit etmesini zorunlu kılmaktadır. Yönetim kurulunu denetleyen Komiteye özel sorumluluk ve yetkiler yüklenmekte, Firmanın hatalı uygulamalarını otoritelerin dikkatine sunan yetkililere güvence sağlanmaktadır (Erdönmez, 2003, s. 25).

3.2. Türkiye'de Denetim Komitesi Uygulamalarındaki Gelişmeler

Türkiye'de halka açık şirketlerin denetim komitesi kurması 27/7/2006 tarihli ve 26241 sayılı "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ" Seri: X, No: 23 ile zorunlu tutulmuştur (Temel,2008, s.91). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ve Türk Ticaret Kanunu (TTK) açısından denetim komitesi üyelerinin görev ve sorumluluklarına yer verilmiştir. Aşağıdaki paragrafta bu görev ve sorumluluklardan bahsetmektedir.

3.2.1. Bankacılık düzenleme ve denetleme kurulu (BDDK) açısından denetim komitesi

1918 sayılı 4/7/2006 tarihli Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Kararına göre: yönetim kurulu tarafından seçilmiş üyelerden denetimden sorumlu komite kurulması şarttır. Yönetim kurulunca belirlenmiş olan komitenin sahip olması gereken özellikler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Komite üyelerinin atamalarından önceki son iki yıl içerisinde bankada icrai görevde yer almamanın yanı sıra banka ve konsolidasyona tabi ortaklarının ve bunlara danışmanlık hizmeti veya destek hizmeti veren kuruluşların hissedarlarından biri olmak ya da çalışanlarından biri olmamaları gerekmektedir
2. Hâkim ortağın veya üst yönetimden kimse ile ve ikinci dereceden akrabalık ilişkisinin bulunmaması gerekmektedir
3. Dokuz yıldan fazla aynı bankanın bünyesinde denetimden sorumlu komite üyesi olarak çalışmaması gerekmektedir.
4. Banka ve ortaklarından herhangi karlılık durumuna bağlı maddi çıkar elde etmemeli.
5. Lisans düzeyinde eğitilmiş olması ya da bankacılık ve finans konusunda en az on yıllık tecrübeye sahip olması gerekmektedir.
6. Komite üyelerinin eş veya çocukları her hangi bir bankada üst yönetici olarak çalışmaması gerekmektedir (Ogur, 2022, s. 40).

3.2.2. Türk ticaret kanunu (TTK) açısından denetim komitesi

13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 26/9/2011 tarihli ve 660 sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde yapılacak bağımsız denetime, bağımsız denetim kuruluşlarına ve bağımsız denetçilere ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir (Resmi Gazete Bağımsız Denetim Yönetmeliği, 2012). Yetki devrindeki üst gözetim yetkisi devredilemez bir görev olarak öngörülmüş olmasına karşın, genel gözetim ve denetim görevinin yerine getirilmesi için komiteler kurulması hususu ise TTK' nın 366. maddesinin ikinci fıkrasına göre isteğe bağlı tutulmuştur (Kaya, 2014, s. 3264,3265).

3.3. Denetim Komitesinin Oluşumu ve Yapısı

- a) Komite, Yönetim Kurulu'nun içinden seçilen en az iki üyeden oluşur ve tüm üyelerin bağımsız yönetim kurulu üyeleri olması gereklidir.
- b) İcra Başkanı ve Genel Müdür, komite üyeliğine atanamazlar.
- c) Eğer yıl içinde komitede üyelerde bir değişiklik olursa, ilk Yönetim Kurulu toplantısında eski üyenin görev süresi sona erdirilir ve yeni bir üye, ilk Genel Kurul'da onay için seçilmektedir.
- d) Genel Kurul gündeminde Yönetim Kurulu seçimi varsa, bu seçimin ardından takip eden ilk yönetim kurulu toplantısında komite üyeleri belirlenir (kap.org.tr, 2017).

3.4. Denetim Komitesi Görevleri

Denetim komitesinin görev ve sorumlulukları arasında işletmenin bağımsız denetçisini işe almak, çıkarmak, hazırlanan denetim raporunu incelemek ve onay vermek, yönetim ve bağımsız denetçi ile mali tablolara yönelik toplantılar yapmak yer almaktadır. Denetim komitesi gerekli gördüğü durumlarda danışmanlık hizmetinden faydalanabilmektedir. Denetmenin benimsemiş olduğu risk politikasının değerlendirmesini yapmakta ve denetim komitesi yönetim kuruluna düzenli bir zaman aralıklarıyla raporlar sunmaktadır (Yakar, 2015, s. 253).

Denetim Komitesinin görevleri üç başlık altında toplanmaktadır. Gözetim ve denetim görevi, planlama görevi ve raporlama görevidir (kap.org.tr, 2017).

3.5. İç kontrol Sistemi

COSO raporundaki tanıma göre iç kontrol, işletme yönetim kurulu, yöneticileri ve diğer personeli tarafından etkilenen; finansal raporlamanın güvenilirliği, faaliyetlerin etkinliği ve verimliliği, kanun ve yönergelerle uygunluk hedeflerine erişme konusunda makul bir güvence sağlamak üzere tasarlanmış olan bir süreçtir (Özten ve Kargın, 2012, s. 121).

İç kontrol, yöneticilerin kurumu çalıştırmalarına ve amaçlarını süreklilik temelinde gerçekleştirmelerine yardımcı olmak üzere alt yapının bir parçası olarak inşa edilen bir yönetim kontrolüdür (Akyel, 2010, s. 85).

İç kontrol; İşletme varlıklarını korumak, İşletmede oluşabilecek hata, hile ve usulsüzlüklerin oluşumunu engellemek varsa ortaya çıkarmak, finansal bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini maksimum seviyede sağlamak ve yönetimin alacağı tüm politikaların ve sorumlulukların bağlılığı özendirmek amacıyla, yönetim tarafından alınmış olan önlemlerin tümüdür (Koç, 2022, s. 115).

İç kontrolün görevleri:

- Yasalara ve düzenlemelere uyumu temin eder.
- Varlıkların korunmasını garanti altına alır.
- Hataları ve düzensizlikleri azaltır.
- Tam ve güvenilir kayıtların tutulmasını sağlar.
- Zamanında ve güvenilir mali raporlamayı mümkün kılar (Alkaya, 2019, s. 25).

3.6. Denetim Komitesinin İç Kontrol Sistemiyle İlişkisi

Denetim komiteleri, yönetimin iç kontrole ilişkin incelemelerini ve önemli riskleri değerlendirmelidir. İşletme yönetimi, varlıkların etkin değerlendirildiğini kontrol etmelidir. Denetim komiteleri iç kontrolün etkinliğini sağlamalıdır (Şen, 2022, s. 23).

İç kontrol sisteminin sağladığı kontrol ortamı çalışanların bilgi eksikliklerinin getireceği zararlara karşı işletmeyi koruyacak ve olası hata ve düzensizliklerin azalmasını sağlayacaktır (Sabuncu, 2017, s. 167). Denetim komitesinin işletmedeki sorumluluklarından birisi de iç kontrol sistem, iç ve dış denetim faaliyetlerinin kontrolü, finansal raporlama sürecinde güvenilirliği ile ilgili gözetim yapmaktır (Köse ve Doğan, 2021, s. 12).

Şirketin muhasebe ve iç kontrol sistemi ile ilgili olarak şirkete ulaşan şikayetlerin incelenerek, sonuca bağlanması, şirket çalışanlarının, şirketin muhasebe ve bağımsız denetim konularındaki bildirimlerinin gizlilik ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi konularında uygulanacak yöntemlerin belirlenmesi görevi denetim komitesine aittir (kap.gov.tr, 2017). Şirketin muhasebe sisteminin, finansal bilgilerin denetimi ile kamuya açıklanmasının ve iç kontrol sisteminin işleyişinin ve etkinliğinin gözetimini sağlamak amacıyla Yönetim Kurulu'na destek verilmesi denetim komitesinin görevidir (kap.gov.tr, 2017).

3.7. Denetim Komitesi Özellikleri

Daha önceden yapılan araştırmalara göre denetim komitesi etkinliğini ölçen bazı denetim komitesi özellikleri bulunmaktadır. Denetim komitesi büyüklüğü, denetim komitesi mali uzmanlığı, denetim komitesi meşguliyeti yani başka görevlerde yer alması bunlardan bazılarıdır (Tuan, 2016, ss.118-120). Eskin (2021)' e göre Denetim komitesi üyelerinin bağımsızlığı ve finansal konularda uzmanlığı denetim komitesinin en önemli özelliklerinden biridir. Diğer çalışmaya göre denetim komitesi cinsiyet çeşitliliği ve toplantı sıklığı denetim komitesi özelliklerindendir (Özer ve Merter, 2020, s.233). Aşağıdaki alt başlıklarda bu çalışmada bağımsız değişken olan denetim komitesi özelliklerine yer verilmiştir.

3.7.1. Denetim komitesi bağımsızlığı

Birçok ülke, Türkiye'de olduğu gibi, işletmede üyelerinin çoğunluğu veya tamamı bağımsız üyelerden oluşan denetim komiteleri kurmasını zorunlu kılmıştır. Payları Borsada işlem gören ortaklıklar, Kurumsal Yönetim İlkeleri çerçevesinde, en az iki üyeden oluşan denetimden sorumlu komite kurmak zorundadırlar (Dalkır, 2022, s. 24). Şirketin çalışanı, şirketin ortağı veya şirketin ortaklarıyla doğrudan veya dolaylı ilişki içinde olmamalıdır. Son üç yıl içinde şirkette yönetici veya şirketin bir komitesinde görev almış olmamalıdır. Şirkette her hangi bir grup üyesi veya şirketin danışmanı olmamalıdır (Akbulut, 2010, s. 58). Yapılan bir çalışmaya göre denetim komite üyelerinin bağımsızlığının AKTFKAR ve ROE üzerinde etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir (Cengiz ve diğ, 2017, s. 175).

3.7.2. Denetim komitesi büyüklüğü

Literatürde denetim komitesinin büyüklüğü konusunda iki farklı görüş mevcuttur. Bir tarafta, denetim komitesinin büyüklüğünün finansal raporlama sürecinde potansiyel sorunların çözümüne yardımcı olduğunu ve finansal bilgilerin şeffaflık düzeyini artırdığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Diğer tarafta ise, denetim komitesinin büyüklüğünün komitenin etkinliğini olumsuz etkilediğini ve hatta finansal raporlama sürecinde bürokratik engellere ve gecikmelere yol açabileceğini ortaya koyan çalışmalar yer almaktadır (Tuan, 2016, s. 119). Bir başka kaynakta, denetim komitesinde 3'ten fazla üye bulunması durumunda, şirketlerin daha az finansal hata yaptığı yönünde bir görüş mevcuttur. Bunun yanı sıra, büyük kurulların iletişim ve koordinasyon

konusunda zorluklar yaşayabileceği de belirtilmiştir. Ayrıca, küçük kurulların karar alma süreçlerinin daha hızlı olduğu vurgulanmıştır (Özer ve Merter, 2019, s. 56). Bununla birlikte Denetim komitesi büyüklüğü ve finansal performans ilişkisinin pozitif olduğu sonucuna ulaşan araştırmalar veya denetim komitesi büyüklüğü ve finansal performans arasında ilişki olmadığını veya negatif ilişki olduğunu gösteren araştırmalar da mevcuttur (Sarıççek ve Sönmez, 2023, s. 251).

3.7.3. Denetim komitesi kadın üye oranı

Kurumsal yönetim literatüründe, kadın yöneticilerin genellikle daha ihtiyatlı ve riskten kaçınan bir tutum sergilediği ve yönetim komitesinde kadın üyelerin bulunmasının grup kararlarında anlaşmazlıkları azaltabileceği ve böylece etkinliği artırabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, kurulların ve komitelerin cinsiyet dağılımlarının etkilerini inceleyen çalışmalara sıkça rastlanmaktadır. Bu çalışmaların büyük bir kısmı, yönetim kurulu üyelerinin cinsiyet dağılımının şirket değeri veya performansı üzerindeki etkisini ölçmeye odaklanırken, denetim komitesinin üyelerinin cinsiyet dağılımına ilişkin çalışmalar ise oldukça kısıtlıdır (Tuan, 2016, s. 120). Yapılan bir araştırmaya göre yönetim kurulu kadın üye oranı ile ROS değeri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Atılğan, 2017, s. 338). Bir başka çalışmaya göre kadın yönetim kurulu üye sayısı ile firma performansı arasında pozitif bir ilişki bulan çalışmaların yanı sıra kadın üyelerin firma performansına olumsuz etki yaptığını tespit eden çalışmaların olduğu görülmektedir (Doğan, 2018, s. 138). Chijoke-Mgbame ve diğ. (2020)' ya göre denetim komitesinde iki veya daha fazla kadın üye varlığının firma finansal performansı üzerinde pozitif etkisi bulunmaktadır. Adams ve Ferreira (2009)' a göre yönetim kurulunda kadın üye oranının AKTFKAR üzerinde negatif yönlü ilişkisi tespit edilmiştir.

3.7.4. Denetim komitesi üyelerinin mali uzmanlığı

Denetim komiteleri, üyelerinin uzmanlığını, finansal tabloların anlaşılması ve yorumlanması için gerekli bilgi düzeyini gerektirmektedir. Bu komitelerde yer alan üyelerin finansal raporlama, muhasebe, iç kontrol sistemleri, iç denetim, bağımsız denetim ve risk yönetimi konularında bilgi sahibi olması gerekmektedir (Şen, 2022, s. 8). Yapılan bir çalışma finansal raporlamada sorun yaşayan kurumların genellikle denetim komitesi üyelerinin finansal alanda yeterli yetkinliğe ve tecrübeye sahip olmayan

kurumlardan oluştuğu sonucuna varmıştır. Aynı zamanda, finansal deneyime ve yetkinliğe sahip üyelerden oluşan denetim komitelerinin daha etkili olduğuunu göstermiştir (Uzun, 2006, s. 59).

3.8. Yönetim Kurulu ve Denetim Komitesi Üzerine Literatür Taraması

1996-2003 yıllarında ABD’ de bulunan 1939 şirket ile yönetim kurulu cinsiyet çeşitliliğinin finansal performans üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırma çoklu regresyon yöntemiyle ölçölmüştür. Bağımlı değişken finansal performans olup AKTFKAR ve Tobin’s Q ile ölçölmüştür. Bağımsız değişkenler yönetim kurulu kadın üye oranı ve etnik çeşitliliklerdir. Çalışmanın sonucuna göre, yönetim kurulunda kadın üye oranı ile AKTFKAR arasında zayıf (0,05) ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir (Adams ve Ferreira, 2009, ss.291-309).

2009 yılında Türkiye'deki 99 bağımsız denetim firmasının katılımıyla yapılan anket çalışması, denetimden sorumlu komitenin bağımsız denetime katkısını incelemek amacıyla gerçekeştirilmiştir. Anket yöntemi kullanılarak yapılan çalışmada, Denetimden sorumlu komitenin bağımsız denetimle ilişkilerine yönelik değişken üç boyutlu bir faktör uzayına indirgenmiştir. Denetimden sorumlu komitenin SPK tebliğine uyumuyla ilgili değişken iki faktör uzayına indirgenmiştir. Bağımsız denetimin etkinliği ile bu faktörler arasındaki ilişki, doğrusal regresyon analiziyle incelenmiştir. Anket formu; denetimden sorumlu komitenin yapısı, şirketlerin finansal raporlaması, komitenin varlığı, iç işlevselliği, bağımsız denetim ilişkileri ve SPK tebliğine uyumunu ölçmeye yönelik 5'li likert teknikli sorular içermektedir. Anketör öğrenciler, bu formları bağımsız denetçilerle (sorumlu ortak baş denetçi, baş denetçi, kıdemli denetçi, denetçi ve denetçi yardımcısı) birebir görüşerek doldurmuşlardır (Akbulut, 2010, ss.73-110). Sonuç olarak denetimden sorumlu komitenin bağımsız denetime katkısının arttırılabilmesi için komitenin görev yaptığı şirket hakkında yeterince bilgi sahibi olması, komite üyelerinin içinde uzman ve çalışkan olması gerekmektedir. Ayrıca komite üyelerinin bağımsız olması, komite ile bağımsız denetçiler arasında yakın ilişki olması ve komite bağımsız denetim firmasını, bu firmadan alınacak hizmetleri belirlemede ve bu firmanın gözetiminde daha etkin olması gerekmektedir (Akbulut, 2010, s.109).

2004-2011 yıllarına ait Nijerya’ da faaliyet gösteren 25 imalat firmasının finansal tabloları incelenerek denetim komitesi etkinliğinin firma performansı üzerine etkisi

araştırılmıştır. Bağımlı değişken olarak AKTFKAR, ROE ve ROSE oranları kullanılmış, bağımsız değişken olarak denetim komitesi bağımsızlığı, finansal uzmanlığı, denetim komitesi büyüklüğü, denetim komitesi toplantı sıklığı baz alınmıştır. Sonuç olarak denetim komitesinin bağımsızlığı ve finansal uzmanlığı ile AKTFKAR, ROE ve ROSE arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu gözlemlenmiştir. Fakat denetim komitesinin büyüklüğü ve toplantıları, tüm finansal performans değişkenleri ile anlamlı bir ilişki göstermemiştir (Aanu ve diğ, 2014, ss.9-12).

2015 yılında Güney Afrika Borsası'na kayıtlı 169 imalat şirketi üzerinde yönetim kurulu büyüklüğü ile finansal performans arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada finansal performans, AKTFKAR ve Tobin's Q ölçütleriyle değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, yönetim kurulu büyüklüğü ile AKTFKAR arasında %0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif ilişki tespit edilmiştir (Ntim ve diğ, 2015, s.194-220).

2010-2014 yılları arasında Borsa İstanbul (BİST) imalat sanayisinde faaliyet gösteren 90 şirket kullanılarak bağımsız denetim kontrolünün finansal performans üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bağımsız değişken dört büyük denetim şirketiye Bağımlı değişken finansal performanstır. Finansal performans TobinQ, Aktif Kârlılık (AKTFKAR) ve Öz sermaye Kârlılığı (ROE) oranları ile ölçülmüştür. Çoklu regresyon analiziyle test edilen çalışmada bağımsız denetim kalitesinin finansal performans üzerindeki etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir (Cengiz ve diğ, 2017, ss. 171-197).

2015 yılında Pakistan Karaçi Borsası'nda işlem gören 58 tekstil şirketiyle 2009-2013 dönemine ait kurumsal yönetim derecelendirme puanlarının firma performansı üzerinde etkisini inceleyen bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada tanımlayıcı istatistik, korelasyon ve regresyon analizi kullanılmıştır. Sonuç olarak kurumsal yönetim derecelendirme alt başlıklarından biri olan yönetim kurulu, sahiplik yapısı ve şeffaflık alt başlıklarının, aktif karlılık ve öz sermaye karlılığıyla pozitif ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır (Javaid, 2015, ss.163-174).

2015 yılında yayımlanan Fortune Global 500 dergisinde yer alan halka açık ilk 100 firmanın finansal tabloları değerlendirilerek kurumsal yönetimin firma performansı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bağımlı değişken olarak AKTFKAR ölçülürken bağımsız değişkenler; Yönetim kurulu büyüklüğü, yönetim kurulu yapısı, CEO ikiliği, CEO, yönetim kurulundaki kadın üye oranı, yönetim kurulundaki akademisyen

oranıdır. Sonuç olarak yalnızca CEO ikiliğinin işletmelerin performansı üzerinde olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir. Diğer değişkenlerin anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır (Zandi ve diğ, 2021, ss.1749-1769).

2013-2018 yıllarında BİST imalat sektöründe işlem gören 148 firmanın finansal tabloları incelenmiş bağımsız denetim kalitesinin finansal performansa olan etkisi araştırılmıştır. Bağımsız değişken olarak, denetim firmasının dört büyük denetim firmalarından biri olup olmadığı, Bağımlı değişken olarak finansal performans ölçütleri için Aktif Karlılık Oranı (AKTFKAR), Öz sermaye Karlılığı Oranı (ROE) ve TobinQ oranları kullanılmıştır. Elde edilen veriler çoklu doğrusal regresyon analizi yöntemi ile EViews ve SPSS programları yardımıyla incelenmiştir. Sonuç olarak ölçütler arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. “Big 4” tarafından denetlenen şirketlerin finansal performansın göstergeleri arasından AKTFKAR’ yı önemli düzeyde etkilediği, ROE ile TobinQ oranını ise anlamlı fakat düşük düzeylerde etkilediği sonucuna varılmıştır (Kesen ve Salur, 2020, ss.559-576).

2019 yılında Nijerya da bulunan 77 firma ile denetim komitelerinde kadın temsiline ve kadın temsil oranının finansal performans üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Sonuç olarak iki veya daha fazla kadın yöneticiye sahip olan firmalarda finansal performansın arttığı gözlemlenmiştir. Diğer bir sonuç olarak kadınların denetim komitesine dahil edilmesinin firma finansal performansı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu ispatlanmıştır (Chijoke-Mgbame ve diğ, 2020, ss.262,268).

2016-2020 yıllarına ait metal eşya sanayi sektöründeki 32 şirketin finansal tablolarından yararlanarak kurumsal yönetim ve denetim kalitesinin firma performansı üzerindeki olası etkisi incelenmiştir. Bağımlı değişken olarak AKTFKAR ve ROE Bağımsız değişken olarak Yönetim Kurulu üye sayısı, yönetim kurulu toplantı sayısı, denetim firması büyüklüğü, denetim komitesi toplantı sayısı, kurumsal yönetim toplantı sayısı, riskin erken saptanması komitesi toplantı sayısı, komitelerin faaliyetleri hakkında yönetim kuruluna sunduğu rapor sayısı ölçülmüştür. Çalışmada yöntem olarak panel veri analizi kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, kurumsal yönetim komite toplantı sayısının aktif karlılığı üzerinde pozitif etkisi olduğu tespit edilmiştir. Şirketlerin, büyük denetim firmaları tarafından denetlenmesi durumunda ise öz kaynak karlılıklarının pozitif yönde etkilendiği tespit edilmiştir. Bununla beraber, diğer

bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamıştır (Akçakanat ve Aksoy, 2021, ss.71-86).

2013-2017 yıllarında BIST imalat sanayisinde yer alan 179 işletme ve toplamda 895 işletme /yıl finansal tablo verileri incelenerek Kurumsal risk yönetiminin, finansal performans üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada bağımlı değişken AKTFKAR' dır. Bağımsız değişkenler; Risk Yönetimi Komitesinin varlığı, Yönetim kurulunda yer alan finans/muhasebe uzmanlarının toplam üye sayısı içerisindeki oranı, Kurumsal Risk Yöneticisinin varlığı, denetim komitesi büyüklüğüdür. Kontrol değişken olarak firma büyüklüğü ele alınmıştır. Panel Veri Tekniği ile gerçekleştirilen analiz neticesinde, kurumsal risk yöneticisi ve şirket büyüklüğü değişkeninin, finansal performansı pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Denetim komitesi büyüklüğü değişkeni ise finansal performansı negatif yönde etkilemektedir. Dolayısıyla kurumsal risk yöneticisi ve yönetim kurulu büyüklüğü değişkenlerinde meydana gelebilecek bir değişim, aktif karlılık oranını aynı yönde etkilerken, denetim komitesi büyüklüğü değişkeninde meydana gelen değişim finansal performansı ters yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Önder ve Özdemir, 2022, ss.46-55).

2008-2017 yılları arasında denetim komitesi etkinliğinin firma performansı ile ilişkisi incelenmiştir. Borsa İstanbul (BİST)'da işlem gören 233 finansal olmayan şirket bilgileri panel veri regresyon analizi yöntemiyle açıklanmıştır. Bağımlı değişken olarak AKTFKAR, ROE ve kar Marjı kullanılmış bağımsız değişken olarak denetim komitesi büyüklüğü, Denetim komitesi bağımsızlığı, denetim komitesi toplantı sayısı ve denetim komitesi finansal uzmanlığı hesaplanmıştır. Sonuç olarak denetim komitesi etkinliğinin finansal performans ile anlamlı pozitif ilişkisi olduğu tespit edilmiştir (Özer ve Merter, 2020, s.233)

2002-2018 yıllarında Almanya borsasında işlem gören finansal olmayan 364 şirketin finansal tabloları incelenerek kurumsal yönetimin firma performansına etkisi araştırılmıştır. Bağımlı değişken olarak AKTFKAR ve ROE, bağımsız değişken olarak denetim komitesi varlığı (varsa:1 yoksa:0), denetim komitesi bağımsızlığı, yönetim kurulu büyüklüğü, yönetim kurulu toplantı sıklığı, CEO ikiliği, finansal kaldıraç, uluslararası finansal raporlama standartlarından (IFRS/UFRS) öncesi ve sonrası (IFRS öncesi için; 0 IFRS sonrası için;1 değeri alır). Sonuç olarak denetim komitesi varlığının ve yönetim kurulu toplantı sıklığının istatistiksel olarak anlamlı olduğu

sonucuna varılmıştır. Ancak denetim komitesi bağımsızlığının, yönetim kurulu büyüklüğünün ve CEO ikiliğinin finansal performans ile anlamlı bir ilişkisi yoktur. Denetim komitesi varlığının AKTFKAR ve ROE üzerinde anlamlı negatif ilişkisi vardır. Denetim komitesi bağımsızlığının sadece AKTFKAR ile negatif ve anlamlı ilişkisi vardır. Yönetim kurulu büyüklüğü ile AKTFKAR arasında anlamlı negatif ilişki vardır. Yönetim kurulu toplantı sıklığı ile AKTFKAR ve ROE arasında %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ilişki vardır (Abdullah ve Tursoy, 2023, ss.79-95).

2019 yılında BIST 100 endeksinde yer alan eğitim, sağlık, spor ve diğer hizmetler sektöründeki 7 şirket ile denetim komitesi etkinliğinin kurumsal yönetim raporlarına etkisi incelenmiştir. Araştırma bağımlı değişkenlerini; pay sahipleri, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık, menfaat sahipleri ve yönetim kurulu göstergelerinde KYRR (2019) oluşturmaktadır. Bağımsız değişkenler ise denetim komitesinde yer alan üye sayısı ve denetim komitelerinin toplantı sıklığıdır. Sonuç olarak denetim komitesi etkinliğinin, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık ilkesi ve menfaat sahipleri ilkesi ile daha fazla bağlantılı olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları genel olarak hipotezlerin tamamının kabul edildiğini göstermektedir (Karyağdı ve Gökoğlan, 2023, ss.7-22).

2012-2021 yılları arasında Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren 206 finansal olmayan şirket üzerinde denetim kalitesinin finansal raporlama kalitesi üzerine etkisini inceleyen bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada 127 şirket dört büyük denetim firması tarafından denetlenirken, 135 şirket ise diğer denetim firmaları tarafından denetlenmiştir. Panel veri analizi yöntemi kullanılmış ve bağımlı değişkenlerden biri, Düzeltilmiş Jones Modeli ile elde edilen isteğe bağlı tahakkuklardır (İBT) olarak belirlenmiştir. Bağımsız değişkenler arasında ise dört büyük denetim firması tarafından denetlenme durumu, kaldırma oranı, firma büyüklüğü, aktif kârlılık oranı ve cari oran yer almaktadır. Analizler sonucunda, denetim kalitesinin şirketlerin kazanç yönetimi uygulamalarını sınırlandırdığı gözlemlenmiştir. Özellikle kârlılığı yüksek olan firmaların kazanç yönetimi uygulamalarına daha sık başvurduğu belirlenmiştir. Finansal kaldırma oranının ise kazanç yönetimi üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Cari oranının yüksek olmasının, şirketlere olan güvenin bir göstergesi olduğu daha önceki çalışmalarda değerlendirilmiş ancak bu çalışmada bu durumun likidite durumunun kazanç yönetimi uygulamaları üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, büyük şirketlerin büyük denetim firmaları

tarafından denetlenmesi ve bu durumun büyük firmaların kazanç yönetimi uygulamalarına daha az girdiği varsayımının doğrulanmadığı belirtilmiştir. Borsa İstanbul'daki şirketlerin yaklaşık yarısının büyük denetim firmaları tarafından denetlenirken diğer yarısının diğer denetim firmaları tarafından denetlendiği ifade edilmiştir (Selimefendigil, 2023, ss.66-79).

2021 yılı itibariyle Nijerya' da bulunan mevduat bankaları denetim komitesi özelliklerinin hisse fiyatlarına etkisi üzerine bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışma 2011'den 2020'ye kadar tüm çalışma değişkenleri için verilere sahip olması ve Nijerya para birimi cinsinden yıllık raporlarını ve hesaplarını yıllık olarak Nijerya Döviz Grubu'na ibraz etmiş olması Kriterine dayalı olarak Nijerya döviz grubunda işlem gören 14 mevduat bankası ile yapılmıştır. Çalışmada bağımsız değişkenler; Denetim komitesi bağımsızlığı, denetim komitesi uzmanlığı, denetim komitesi büyüklüğü, denetim komitesi toplantı sıklığı ve denetim komitesi çeşitliliğidir (kadın/Erkek). Bağımlı değişken olan hisse değerini belirlemek için Baz yıl ile bir önceki yıl arasındaki ortalama yıllık hisse fiyatı farkı alınmıştır. Regresyon analiz sonuçlarına göre denetim komitesi büyüklüğü, toplantı sıklığı, çeşitliliği ile hisse fiyatları arasında %5 anlamlılık düzeyinde negatif ilişki, denetim komitesi bağımsızlığı ile hisse fiyatları arasında anlamlı pozitif ilişki gözlemlenmiştir (Gbenyi ve diğ, 2023, ss.1-16).

2023 yılında Irak'taki 125 katılımcıyla anket yöntemi kullanılarak denetim komitesi özelliklerinin finansal raporlama kalitesi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Analiz amacıyla kısmi en küçük kareler yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler; Denetim komitesi büyüklüğü, Denetim komitesi bağımsızlığı ve denetim komitesi uzmanlığıdır. Bağımlı değişken olarak FRQ endeksi kullanılmıştır. Bu endeks, faaliyet raporunun hazırlanmasında finansal ve finansal olmayan raporlama bilgilerinin kalitesinin tutarlılığını tam olarak değerlendirebildiği için diğer endeksler arasından seçilmiştir. Sonuç olarak denetim komitesi özellikleri ile FRQ endeksi arasında %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir (Qader ve diğ, 2023, ss. 2453-2468).

Borsa İstanbul'da 2021 ve 2020 yıllarında kesintisiz işlem gören 205 şirketin bağımsız denetçi raporları, faaliyet raporları, kurumsal yönetim raporları ve web sitelerinden temin edilen bilgiler doğrultusunda denetim ücretinin denetim komitesi üzerindeki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bağımlı değişken olarak denetim ücretinin doğal

logaritması alınmıştır. Bağımsız değişkenler; denetim komitesi üye sayısı, denetim komitesinde kadın üye olup olmaması (Kadın:1, Erkek: 0), denetim komitesi bağımsız üye sayısı, Denetim komitesi uzmanlığı (deneyim), denetim komitesi eğitim durumu (komitede iktisadi bilimlerden üye olup olmadığı), Eğitim-cinsiyet (Komitede iktisadi ve idari bilimler alanında eğitim görmüş kadın üyelerin toplam üye içindeki oranı) ve denetim komitesi 1 yıl içerisindeki toplantı sayısıdır. Kontrol değişkenler olarak şirket ve likidite riski, aktif karlılık oranı, İşletme büyüklüğü, iş karmaşıklığı (Ticari alacak ve stokların toplam aktife oranı), Denetçi türü (Dört büyük denetim şirketi: 1, diğerleri: 0). Çalışmada denetim ücreti ile denetim komitesinin karakteristikleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesinde çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Analiz bulgularına göre sadece denetim ücreti ile denetim komitesinde yer alan kadın üyeler içindeki iktisadi ve idari bilimler alanında eğitim görmüş olan üye sayıları arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Terzi ve Şen, 2023, ss. 309-321).

Muhafazakâr muhasebenin işletmelerin finansal performansı üzerine etkisini tespit etmek amacıyla BİST’te faaliyet gösteren ve Konsolide finansal tablo hazırlayan imalat sektöründe bulunan 114 işletme evreni oluşturulmuş Örneklem 2010-2020 döneminde Borsa İstanbul’da kesintisiz olarak faaliyet gösteren, konsolide finansal tablo hazırlayan ve verilerine düzgün şekilde ulaşılabilen 54 imalat sektörü işletmesi de dâhil edilmiştir. Bu çalışmada yer alan bağımlı değişken finansal performans olup geleneksel yöntemlerle aktif kârlılığı, öz kaynak kârlılığı, hisse başına kâr, piyasa esaslı yöntemlerle tobin’s q oranı, piyasa değeri/defter değeri oranı, hisse senedi piyasa fiyatı, modern yöntem olan piyasa katma değeriyle ölçülmüştür. Bağımsız değişken muhafazakâr muhasebe ölçüm yöntemleri olup; kazancın asimetrik zamanlılığı, tahakkuklar ve nakit akışlarının asimetrisi, negatif tahakkuklardır. Sonuç olarak muhafazakâr muhasebenin, işletmelerin finansal performansı üzerinde anlamlı ve olumlu yönde etkisi bulunduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla bağımlı değişken AKTFKAR’ nın seçildiği durumda işletmelerin muhafazakârlık düzeyi arttığında finansal performansının azalacağı ifade edilebilirken; bağımlı değişkenin hisse başına kar seçildiği durum olan işletmelerin muhafazakârlık düzeyi arttığında finansal performansının da artacağı ifade edilebilir (Türkoğlu ve Bekci, 2023, ss.479-498).

Bu çalışma, denetim komitesinin özelliklerinin finansal raporların şeffaflık düzeyi üzerindeki etkisini incelemektedir. Araştırma, 2007-2021 dönemini kapsayarak 402

firma/yıl verisini kullanmıştır. Çalışmada finansal raporların şeffaflık düzeyi, Sermaye Piyasası Kurulu'ndan derecelendirme yetkisine sahip kuruluşların şirketlere verdikleri şeffaflık notları ile ölçülmüştür. Denetim komitesinin cinsiyeti, tecrübesi, uzmanlığı, büyüklüğü, ve toplanma sıklığı gibi özellikleri bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır. Analiz sonuçları, denetim komitesinin cinsiyeti ile finansal raporların şeffaflık düzeyi arasında %5 anlamlılık düzeyinde pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ancak, tecrübe ve uzmanlık özellikleri ile şeffaflık düzeyi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Büyüklük özelliği ile şeffaflık düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki belirlenirken, 4 büyük denetim firması ile finansal raporların şeffaflık düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Diğer kontrol değişkenleri olan kar/zarar durumu ve toplam aktiflerin logaritması özellikleri, şeffaflık düzeyi ile istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki göstermezken, kaldıraç oranı ile şeffaflık düzeyi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Tuan ve Ogur, 2022, ss.120-143).

2004 yılından 2017'ye kadar Avustralya Menkul Kıymetler Borsası'nda (ASX) işlem gören şirketlerin 11.253 firma/yılı gözlemleri toplanarak denetim komitesi başkanı özelliklerinin denetçi seçimi, denetim ücreti ve denetim kalitesi üzerindeki etkileri ölçülmüştür.

Hipotezler; H1a. Kadın denetim komitesi başkanlarına sahip firmaların bir Büyük 4 ve/veya endüstri uzmanı denetçi tutma olasılığı daha yüksektir. H1b. Kadın denetim komitesi başkanına sahip firmalar, denetim ücretleri ve denetim kalitesi ile pozitif ilişkilidir. H2a. Muhasebe ve finans uzmanlığına sahip denetim komitesi başkanlarına sahip firmaların Büyük 4 ve/veya endüstri uzmanı denetçileri işe alma olasılığı daha yüksektir. H2b. Denetim komitesi başkanlarının muhasebe ve finans uzmanlığı, denetim ücretleri ve denetim kalitesi ile pozitif ilişkilidir. H3. Denetim komitesi başkanı olarak bir icra direktörü ile denetçi seçimi, denetim ücretleri ve denetim kalitesi arasında hiçbir ilişki yoktur. H4. Diğer şirketlerde birden çok denetim komitesi pozisyonunda bulunan bir denetim komitesi başkanı ile denetçi seçimi, denetim ücretleri ve denetim kalitesi arasında hiçbir ilişki yoktur. H5. Bir denetim komitesi başkanının denetim deneyimi ile denetçi seçimi, denetim ücretleri ve denetim kalitesi arasında hiçbir ilişki yoktur. H6. Bir denetim komitesi başkanının görev süresi ile denetçi seçimi, denetim ücretleri ve denetim kalitesi arasında hiçbir ilişki yoktur.

Hipotezlerin ölçülmesi için 1) Denetim komitesinin kadın başkanı varsa 1, aksi takdirde 0. 2) Bir denetim komitesi başkanının komitede başkanlığını elinde tuttuğu yıl sayısı 3) CPA/CA yeterliliğine sahipse 1, aksi takdirde 0. Değeri alır. 4) Denetim komitesi başkanı MBA veya başka bir finans/muhasebe üniversite ile ilgili dereceye sahipse 1, aksi takdirde 0 değeri alır. 5) Denetim komitesi başkanının CEO veya şirket başkanı olarak iş deneyimi varsa 1, aksi takdirde 0. 6) Denetim komitesi başkanının diğer şirketlerdeki pozisyon sayısı. 7) Denetim komitesi başkanı bir yönetici veya müdürse 1, aksi takdirde 0 değeri alır. 8) Denetim komitesi başkanının muhasebeci, yatırım bankacısı, finansal analist veya başka herhangi bir finansal yönetim rolünde deneyimi varsa, aksi takdirde 0 değeri alır. Bağımlı değişkenler 1)Denetçi seçimi (Denetçi seçiminin alternatif ölçütleri: Denetçi Büyük 4 denetçiye 1, aksi takdirde 0 (*BÜYÜK4*); 1 denetçi, en yüksek denetim ücretine dayalı bir endüstri uzmanı ise, aksi takdirde 0. 2) Denetim ücretinin doğal logaritması 3) İsteğe bağlı tahakkukların mutlak değeri. Sonuç olarak denetim komitesi başkanının uzun süre deneyiminin olması, denetim komitesi başkanının finans ve muhasebe konularında uzmanlığı ve farklı şirketlerde pozisyon almasıyla denetçi seçimi arasında anlamlı pozitif ilişki vardır. Denetim komitesi başkanı bir icra direktörü ile denetçi seçimi arasında anlamlı negatif ilişki vardır (Azizkhani, 2023, ss.3675-3707).

2015-2016 yıllarında Ürdün’ de bulunan 228 firma web siteleri ve faaliyet raporları değerlendirilerek denetim komitesi özellikleri ile firma performansı arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma OLS regresyon ile yapılmıştır. Bağımsız değişkenler; Denetim komitesi büyüklüğü, denetim komitesi toplantı sıklığıdır. Bağımlı değişkenler; AKTFKAR ve Hisse başına kar (EPS)’ dir. Sonuç olarak denetim komitesi büyüklüğünün AKTFKAR ile anlamlı bir ilişkisi yoktur ancak EPS ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi vardır. Denetim komitesi toplantı sıklığı ile anlamlı pozitif ilişki vardır ancak EPS ile anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir (Zraiq ve Fadzil, 2018, ss.39-42).

2018 yılındaki 111 firma verisi dikkate alınarak denetim komitesi başkanı özelliklerinin denetçi seçimi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bağımsız değişken olarak denetim komitesi başkanı özellikleri; denetim komitesi başkanı görev süresi (4 yıldan fazla süredir çalışıyorsa: 1, aksi takdirde: 0), Denetim komitesi başkanının etnik kökeni(Malezya ise:1, diğerleri:0), denetim komitesi başkanının uzmanlığı(denetim tecrübesi varsa:1 diğerleri:0), denetim komitesi başkanının niteliği(ACCA, CIA, CPA

gibi yabancı bir yeterliliğe sahipse:1 diğerleri:0), denetim komitesi başkanının meşguliyeti (başkanın aynı firmada kaç tane komite üyesi olduğu bazında ikili bir değişken olarak ölçülür. 4 veya daha fazla firmaya üye ise 1, değilse 0). Bağımlı değişken denetçi seçimi(dört büyük denetim firmasıysa:1, aksi takdirde:0) ölçülür. Kontrol değişkenlerse denetim komitesi toplantı sıklığı, denetim komitesi büyüklüğü, firma büyüklüğü, piyasa defter değeri, finansal kaldırıcı, AKTFKAR' dır. Sonuç olarak denetim komitesi başkanı özellikleri ile denetçi seçimi arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki vardır. Denetim komitesi başkanı etnik kökeni ve uzmanlığı ile denetçi seçimi arasındaki ilişki pozitifdir ancak önemsizdir. Denetim komitesi niteliği ile denetçi seçimi arasında negatif ilişki vardır ancak önemsizdir. Denetim komitesi başkan meşguliyeti ile denetçi seçimi arasında negatif ve anlamlı ilişki vardır (Alsayani ve diğ, 2023, ss.10-26).

2005-2019 yılları arasında Bahreyn borsasında işlem gören 14 firmayı kapsayan çalışmada denetim komitesi özelliklerinin firma performansı üzerine etkisi araştırılmıştır. Araştırmada bağımsız değişkenler; denetim komitesi bağımsızlığı, toplantı sıklığı ve büyüklüğüdür. Bağımlı değişkenler; AKTFKAR, ROE ve Tobin's Q' dur. Kontrol değişkenleri ise firma büyüklüğü ve finansal kaldıraçtır. Sonuç olarak denetim komitesinin bağımsızlığının ve büyüklüğünün şirket performansı ile negatif ve anlamlı ilişkisi olduğunu gösterdi. Bununla birlikte, denetim komitesi toplantı sayısının firma performansını etkilemediğini de göstermiştir (Al-Jalahma, 2022, ss. 247-261).

2013-2017 yıllarında Dhaka Menkul Kıymetler Borsası'na (DSE) kayıtlı imalat firmalarından toplam 503 firma/yılı örneklem kullanılarak denetim özelliklerinin firma performansı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bağımsız değişkenler; dış denetim kalitesi (BIG4), denetim komitesi toplantılarının sıklığı ve denetim komitesi büyüklüğü denetim özelliklerinin temsili olarak kullanılmış ve bağımlı değişken olan firma performans; AKTFKAR, kar marjı(kar/satışlar) ve EPS(hisse başına kazanç) ile ölçülmüştür. Kontrol değişkenler firma büyüklüğü(Personel sayısı) ve firma yaşıdır. Araştırma regresyon analiziyle yapılmıştır. Sonuç olarak denetim komitesi toplantı sıklığı ile finansal performans arasında anlamlı negatif ilişki vardır. BIG4 ile finansal performans arasında anlamlı pozitif ilişki vardır. Firma büyüklüğü ve AKTFKAR arasında önemsiz bir ilişki vardır. Ancak firma yaşı ile EPS ve AKTFKAR arasında anlamlı negatif ilişki vardır. Bu yeni firmaların eski firmalardan daha iyi performans

gösterdiğini belirtmektedir ama EPS eski firmalar için daha yüksektir (Rahman ve diğ., 2019, ss.59-69).

2013-2020 yılları arasında Tahran Borsasında işlem gören 167 şirketten oluşan bir örneklem seçilmiş ve panel veri tekniğine dayalı çok değişkenli bir regresyon modeli kullanılarak yönetim kurulunda ve denetim komitesinde kadınların yer almasının mali usulsüzlüklere etkisi üzerine bir çalışma yapılmıştır. Hipotezler: H1: denetim komitesinde kadınların yer alması şirketin finansal belirsizliğini azaltmaktadır. Elde edilen sonuç ise, denetim komitesinde kadınların yer almasının raporlamayı iyileştirmek ve finansal tabloların kullanıcılar açısından güvenilirliğini artırmak için uygun bir yol olduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen sonuç, Cinsiyet teorisine göre, değerli işleri içeren ve insanların refahına ve rahatlığına katkıda bulunan ekonomik başarıya kadınların önemli bir katkısı olduğu araştırması ile uyumludur. Ayrıca, feminist iktisat teorisine göre, kadınlar ahlaki yargılarda bulunmaya daha yatkındır. Kadın yöneticilerin farklı karar verme tarzları ve farklı bakış açıları var. Ayrıca, geleneksel uygulamalara ve politikalara meydan okuyarak yönetim kurulu tartışmalarının derinliğini artırabilirler. Bu nedenle, kadınlar yönetim kurullarında farklı bakış açıları sunarak daha bilinçli kararlar alabilmekte ve şeffaflığın artmasına yol açabilmektedir. H2: yönetim kurullarında kadınların yer alması şirketlerdeki finansal düzensizlikleri azaltmaktadır. Elde edilen sonuç, kadınların yönetim kurulunda yer almasının fırsatçı davranışları önleyen bir faktör olarak değerlendirildiği, çünkü yönetim kurulunda yer alan kadınların yöneticilerin davranışlarını daha fazla denetlemesi nedeniyle kişisel motivasyonlarını azalttığı ve sonuç olarak bu durumun mali düzensizlikleri azaltır (Okou ve diğ., 2023, 743-760).

2018-2021'de Endonezya Menkul Kıymetler Borsası'nda (IDX) işlem gören tüm emlak ve gayrimenkul sektörü şirketleriyle (80 şirket) yönetim kurulu özellikleri, denetim komitesi özelliklerinin firma performansı üzerine etkisi araştırılmıştır. Bağımlı değişken olan finansal performans ROE ile ölçülmüştür. Bağımsız değişkenler: Bağımsız yönetim kurulu üyeleri (yönetim kurulunda kaç bağımsız üye olduğu), yönetim kurulu büyüklüğü (Kuruldaki üye sayısı), denetim komitesi büyüklüğü (Komitedeki üye sayısı), Yönetimsel mülkiyet (şirket kararlarının alınmasına (müdürler ve komisyon üyeleri) aktif olarak katılan yönetimin hisse sahipliği miktarıdır. Yönetici sahipliğinin formülü, şirket yönetiminin sahip olduğu toplam hisselerin yüzdesinin tedavüldeki hisse sayısına bölünmesidir) ve kurumsal

mülkiyettir (Kamu kurumları, finansal kuruluşlar, tüzel kişi kuruluşlar, yabancı vakıf fon kuruluşları ve diğer kuruluşların yılsonunda sahip oldukları paylardır. Bu çalışmada kurumsal sahiplik, kurumsal yatırımcıların sahip olduğu hisse sayısının şirketteki toplam hisse sayısına oranıyla ölçülmektedir). Sonuç olarak bağımsız kurul üyelerinin finansal performans üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu, yönetim kurulu büyüklüğünün finansal performans üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılabilir. Denetim komitesi büyüklüğünün finansal performans üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi vardır, yönetsel sahipliğinin ve kurumsal sahipliğin finansal performans üzerinde etkisi yoktur (Suryandari ve diğ., 2023, ss.730-739).

3.8.1. Literatür özeti

Bu bölümde yönetim kurulu ve denetim komitesi üzerine literatür taraması bölümünün özet hali tablo halinde gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Literatür özeti

Ülke	Yıl-Yöntem	Konu	Sonuç
Belçika	(2000) ROA-ROE Örn. Sayısı: 122	Yönetim kurulu özelliklerinin finansal performans üzerindeki etkisi	Bağımsız yönetim kurulu üye oranı ile ROA arasında %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiş, ROE ile pozitif yönde zayıf ilişki gözlemlenmiştir.
ABD	(1996-2003) ROA-Tobins q Örn. Sayısı: 1939	Yönetim kurulu cinsiyet çeşitliliğinin finansal performans üzerindeki etkisi	Yönetim kurulu kadın üye oranı ile ROA arasında zayıf ve negatif yönde ilişki tespit edilmiştir.
Türkiye	(2009) Anket Örn. sayısı:2009	Denetimden sorumlu komitenin bağımsız denetime olan katkısı	Araştırmanın sonuçlarına göre, rapor verme, yönetmeliğe uygun davranma, ücret ve yetki ile ilgili genel hipotezlerden biri kısmi olarak %10 anlamlılık düzeyinde bir ilişki bulgulara işaret etmiştir. Çalışmanın üçüncü hipotezi olan toplanma sıklığı ve bağımsızlık alt hipotezleri için de benzer şekilde kısmi bir ilişki tespit edilmiştir. Ancak, dördüncü

Ülke	Yıl-Yöntem	Konu	Sonuç
			hipotez olan yönetim kurulu üye sayısı ile denetimden sorumlu komite üye sayısı arasındaki doğrusal ilişki %10 anlamlılık düzeyinde doğrulanmamıştır.
Nijerya	(2004-2011) ROA-ROE-ROSE Örn. Sayısı: 25	Denetim komitesi etkinliğinin firma performans üzerindeki etkisi	Sonuç olarak denetim komitesinin bağımsızlığı ve finansal uzmanlığı ile ROA, ROE ve ROSE arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Fakat denetim komitesinin büyüklüğü ve toplantıları, tüm performans değişkenleri ile anlamlı bir ilişki göstermemiştir.
Yeni Zellanda	(2012) ROA-ROE Örn. Sayısı: 182	Yönetim kurulu yapısı ile finansal performans arasındaki ilişki	Bağımsız yönetim kurulu üye oranı ile ROA arasında ve bağımsız yönetim kurulu üye oranı ile ROE arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde zayıf ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. 0,05 anlamlılık düzeyinde, yönetim kurulu büyüklüğü ile ROA arasında zayıf ve negatif bir ilişki ve 0,01 anlamlılık düzeyinde yönetim kurulu büyüklüğü ve ROA arasında zayıf ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir
Güney Afrika	(2015) ROA-Tobins q Örn sayısı: 169	Yönetim kurulu büyüklüğü ile finansal performans arasındaki ilişki	%1 anlamlılık düzeyinde yönetim kurulu büyüklüğü ile ROA arasında zayıf pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.
Türkiye	(2010-2014) ROA-ROE-Tobins q Örn. Sayısı: 90	Bağımsız denetim kontrolünün finansal performans üzerindeki etkisi	Çoklu regresyon analiziyle test edilen çalışmada bağımsız denetim kalitesinin finansal performans üzerindeki etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir
Pakistan	(2009-2013) ROA-ROE Örn. Sayısı:58	Yönetim derecelendirme puanlarının firma	Kurumsal yönetim derecelendirme alt başlık puanlarından biri olan yönetim kurulu, sahiplik yapısı ve şeffaflık alt başlıkları ile aktif

Ülke	Yıl-Yöntem	Konu	Sonuç
		performansı arasındaki ilişki	karlılık ve öz sermaye karlılığı arasında pozitif ilişki olduğu belirtilmiştir.
Makedonya	(2015) ROA Örn sayısı: 100	Kurumsal yönetimin firma performansı üzerindeki etkisi	CEO ikiliğinin işletmelerin performansı üzerinde olumlu etkisi olduğu elde edilmiştir. Yönetim kurulu büyüklüğü, yönetim kurulu yapısı, CEO ikiliği, CEO, yönetim kurulundaki kadın üye oranı, yönetim kurulundaki akademisyen oranı ile anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır.
Türkiye	(2013-2018) ROA-ROE- Tobins q Örn. Sayısı:148	Bağımsız denetim kalitesinin finansal performansa olan etkisi	Ölçütler arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki ortaya çıkmıştır. “Big 4” tarafından denetlenen şirketlerin finansal performansın göstergeleri arasından ROA’ yı önemli düzeyde etkilediğini, ROE ile TobinQ oranını ise anlamlı fakat çok düşük düzeylerde etkilediğini söylemek doğru olacaktır.
Nijerya	(2019) ROA Örn sayısı:77	Yönetim kurulu ve denetim komitelerindeki kadın temsil oranının finansal performans üzerindeki etkisi	İki veya daha fazla kadın yöneticiye sahip olan firmalarda finansal performansın arttığı gözlemlenmiştir. Diğer bir sonuç olarak kadınların denetim komitesine dahil edilmesinin firma finansal performansı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu ispatlanmıştır.
Türkiye	(2016-2020) ROA-ROE Örn sayısı:32	Kurumsal yönetim ve denetim kalitesinin firma performansı üzerindeki etkisi	Kurumsal yönetim komite toplantı sayısının aktif karlılığı üzerinde pozitif bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Şirketlerin, büyük denetim firmaları tarafından denetlenmesi durumunda ise öz kaynak karlılıklarının pozitif yönde etkilendiği tespit edilmiştir. Bununla beraber, diğer bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerinde

Ülke	Yıl-Yöntem	Konu	Sonuç
			istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunamamıştır
Türkiye	(2013-2017) ROA Örn. Sayısı:179	Kurumsal risk yönetiminin finansal performans üzerindeki etkisi	Kurumsal risk yöneticisi ve şirket büyüklüğü değişkeninin, finansal performansı pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Denetim komitesi büyüklüğü değişkeni ise finansal performansı negatif yönde etkilemektedir. Dolayısıyla kurumsal risk yöneticisi ve yönetim kurulu büyüklüğü değişkenlerinde meydana gelebilecek bir değişim, aktif karlılık oranını aynı yönde etkilerken, denetim komitesi büyüklüğü değişkeninde meydana gelen değişim finansal performansı ters yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
Türkiye	(2008-2017) ROA-ROE-Kar marjı Örn. Sayısı: 233	Denetim komitesi etkinliğinin firma performansıyla ilişkisi	Denetim komitesi etkinliğinin finansal performans ile istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir.
Almanya	(2002-2018) ROA-ROE Örn. Sayısı: 364	Kurumsal yönetimin firma performansına etkisi	Denetim komitesi varlığının ve yönetim kurulu toplantı sıklığının istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak denetim komitesi bağımsızlığının, yönetim kurulu büyüklüğünün ve CEO ikiliğinin finansal performans ile anlamlı bir ilişkisi yoktur. Denetim komitesi varlığının ROA ve ROE üzerinde anlamlı negatif ilişkisi vardır. Denetim komitesi bağımsızlığının sadece ROA ile negatif ve anlamlı ilişkisi vardır. Yönetim kurulu büyüklüğü ile ROA arasında anlamlı negatif ilişki vardır. Yönetim kurulu toplantı sıklığı ile ROA ve ROE

Ülke	Yıl-Yöntem	Konu	Sonuç
			arasında %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ilişki vardır.
Türkiye	(2019) Pay sahipleri, Kamuyu aydınlatma ve şeffaflık, Menfaat sahipleri, yönetim kurulu göstergelerinde KYRR Örn sayısı: 7	Denetim komitesi etkinliğinin kurumsal yönetim raporlarına etkisi	Denetim komitesi etkinliğinin, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık ilkesi ve menfaat sahipleri ilkesi ile daha fazla bağlantılı olduğu tespit edilmiştir.
Türkiye	(2012-2021) BIG4-Finansal kaldıraç-firma büyüklüğü- ROA-Cari oran Örn. Sayısı:206	Denetim kalitesinin finansal raporlama kalitesi üzerindeki etkisi	Kârlılığı yüksek firmaların kazanç yönetimi uygulamalarına daha sıklıkla başvurdıkları gözlemlenmiştir. Firmaların kısa vadeli borçlarını ödeyebilme gücünün göstergesi olarak kabul edilen cari oranın yüksek olması daha önce yapılan çalışmalarda alıcıların firmaya olan güvenlerinin bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Firma büyüklüğü ile kazanç yönetimi arasındaki ilişkiyi esas alan çalışmalar büyük firmaların büyük denetim firmaları tarafından denetlendiği varsayımına dayanarak büyük firmaların kazanç yönetimi uygulamalarına daha az girdikleri görüşünü savunurken bu görüş bu çalışmada doğrulanamamıştır.
Nijerya	(2011-2020) DK.bağımsız DK. Uzman D.K büyük DK top. Sık. D.K cinsiyet Örn sayısı: 14	Denetim komitesi özelliklerinin hisse fiyatlarına etkisi	Regresyon analiz sonuçlarına göre denetim komitesi büyüklüğü, toplantı sıklığı, çeşitliliği ile hisse fiyatları arasında %5 anlamlılık düzeyinde negatif ilişki, denetim komitesi bağımsızlığı ile hisse fiyatları arasında anlamlı pozitif ilişki gözlemlenmiştir.

Ülke	Yıl-Yöntem	Konu	Sonuç
Irak	(2023) Anket D.K bağımsız D.K uzman D.k büyük Örn. Sayısı:125	Denetim komitesi özelliklerinin finansal raporlama kalitesi üzerindeki etkisi	Denetim komitesi özellikleri ile FRQ endeksi arasında %1 anlamlılık düzeyinde pozitif ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir
Türkiye	(2020-2021) D.K büyük D.K kadın üye D.K bağımsız D.K uzman D.K eğitilmiş kadın D.K toplantı sıklığı Örn sayısı:205	Denetim ücreti ile denetim komitesinin karakteristikleri arasındaki ilişki	Sadece denetim ücreti ile denetim komitesinde yer alan kadın üyeler içindeki iktisadi ve idari bilimler alanında eğitim görmüş olan üye sayıları arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir
Türkiye	(2010-2020) ROA-ROE- hisse başına kar- Tobins q- Piyasa değeri / defter değeri – Piyasa fiyatı – Piyasa katma değeri Örn. Sayısı:114	Muhafazakar muhasebenin işletmelerin finansal performansları üzerindeki etkisi	Muhafazakâr muhasebenin, işletmelerin finansal performansı üzerinde anlamlı ve olumlu yönde etkisi bulunduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla bağımlı değişken ROA’ nın seçildiği durumda işletmelerin muhafazakârlık düzeyi arttığında finansal performansının azalacağı ifade edilebilirken; bağımlı değişkenin hisse başına kar seçildiği durum olan işletmelerin muhafazakârlık düzeyi arttığında finansal performansının da artacağı ifade edilebilir
Türkiye	(2022) Y.K büyük Y.K bağımsız CEO ikiliği D.K büyük D.K toplantı sıklığı D.K rapor sayısı Örn sayısı: 76	Yönetim kurulu özelliklerinin kurumsal sürdürülebilirlik performansına etkisinde denetim komitesinin düzenleyici rolü	Yönetim kurulu bağımsızlığı ile kurumsal sürdürülebilirlik arasında anlamlı ve pozitif yönde, CEO ikiliği ile kurumsal sürdürülebilirlik arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki tespit edilmiş ancak; yönetim kurulu büyüklüğü ile kurumsal sürdürülebilirlik arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Ayrıca denetim

Ülke	Yıl-Yöntem	Konu	Sonuç
			komitesinin düzenleyici etkisi Process Makro ile test edilmiştir. Analiz sonucunda denetim komitesi büyüklüğünün, toplantı sayısının ve rapor sayısının, CEO ikiliğinin kurumsal sürdürülebilirlik etkisinde düzenleyici rolünün olduğu sonucuna varılmıştır
Türkiye	(2007-2021) D.K cinsiyet D.K tecrübe D.K uzman D.K büyük D.K toplanma sıklığı Örn. Sayısı: 402 firma/yıl	Denetim komitesi özelliklerinin finansal raporların şeffaflık düzeyi üzerindeki etkisi	Cinsiyet toplanma sıklığı ile sunulan finansal raporların şeffaflık düzeyi arasında %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Tecrübe ile sunulan finansal raporların şeffaflık düzeyi arasında %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığına işaret etmektedir. Uzmanlık ile sunulan finansal raporların şeffaflık düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişkiyi gösterse de, bu ilişkinin %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ortaya koymaktadır. Büyüklük ile sunulan finansal raporların şeffaflık düzeyi arasında %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişkinin varlığını desteklemektedir. 4 büyük denetim firmaları değişkeni ile sunulan finansal raporların şeffaflık düzeyi arasında %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Kar/zarar değişkeni ve toplam aktiflerin logaritması değişkeni ile finansal raporların şeffaflık düzeyi arasında %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak

Ülke	Yıl-Yöntem	Konu	Sonuç
			anlamli bir iliski olmadigini göstermektedir. Kaldirac Orani ile sunulan finansal raporlari seffaflik duzeyi arasinda %5 anlamlilik duzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir iliski oldugunu ortaya koymaktadır
Avustralya	(2014-2017) D.K kadın başkan D.K başkan süresi D.K başkan CPA/CA yeterliliği D.K başkan finans/muhasebe bölümlerinden mezun olma D.K başkan CEO deneyimi D.K başkan diğer şirketlerdeki pozisyonu Örn sayısı: 11.253 firma/yıl	Denetim komitesi başkanı özelliklerinin denetçi seçimi, denetim ücreti ve denetim kalitesi üzerindeki etkileri	Denetim komitesi başkanının uzun süre deneyiminin olması, denetim komitesi başkanının finans ve muhasebe konularında uzmanlığı ve farklı şirketlerde pozisyon almasıyla denetçi seçimi arasında anlamlı pozitif iliski vardır. Denetim komitesi başkanı bir icra direktörü ile denetçi seçimi arasında anlamlı negatif iliski vardır
Türkiye	(2016-2020) Y.K başkanı cinsiyeti Y.K üyelerinin cinsiyeti Y.K bağımsız Y.K büyük Örn. Sayısı: 211	Yönetim kurulu çeşitliliğinin borç finansmanının maliyeti üzerindeki etkisi	Yönetim kurulu başkanının cinsiyeti ile borç maliyeti arasında negatif iliski vardır. Yönetim kurulundaki kadın üye oranıyla borç maliyeti arasında düşük düzeyde negatif iliski vardır ama anlamlı bir iliski değildir. Bulgular üst düzey yönetimde ve yönetim kurulunda kadın varlığının şirketler için faydalı bir etki, yani borç maliyetinde bir azalma yarattığını öne sürmektedir. Bu kadın yönetim kurulu başkanlarının ve kadın yönetim kurulu üyelerinin daha fazla riskten kaçınmaları ve firma karlılığı ve finansal

Ülke	Yıl-Yöntem	Konu	Sonuç
			sıkıntı ile ilgilenmeleri ve bunun sonucunda borçlanma maliyetlerinin düşmesi olabilir. Öte yandan, bağımsız yönetim kurulu üyeliği ile borç maliyeti arasında pozitif bir ilişki vardır. Yönetim kurulu büyüklüğü ile borç maliyeti arasında anlamlı pozitif ilişki vardır. Borç maliyeti ile firma büyüklüğü arasında anlamlı negatif bir ilişki vardır. Bu durum kredi kurumlarının büyük şirketlere daha fazla güven duyduğunu gösterir. Bununla birlikte, borcun maliyeti, firma riskiyle pozitif ve anlamlıdır. Bu durum, yüksek kaldıraçlı şirketlerin düşük kaldıraçlılara göre daha yüksek borç maliyetine katlandığını gösterir. Bu nedenle, borç verenler diğer şirketlere göre büyük şirketlerden daha az, kaldıraçlı şirketlerden ise borç finansmanı için daha fazla ücret alır.
Ürdün	(2015-2016) D.K büyük D.K toplantı sıklığı ROA Hisse başına kar Örn. Sayısı:228	Denetim komitesi özellikleri ile firma performansı arasındaki ilişki	Denetim komitesi büyüklüğünün ROA ile anlamlı bir ilişkisi yoktur ancak EPS ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi vardır. Denetim komitesi toplantı sıklığı ile anlamlı pozitif ilişki vardır ancak EPS ile anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir
Türkiye	(2010-2019) Y.K cinsiyeti Y.K kültürel çeşitliliği Örn sayısı:373	Yönetim kurulu cinsiyeti ve yönetim kurulu kültürel çeşitliliğin kurumsal yönetim ve sosyal performans üzerindeki etkisi	Yönetim kurulu cinsiyet ve kültürel çeşitliliğin kurumsal yönetim performansını anlamlı ve olumlu yönde etkilediği gösterilmiştir. Yönetim kurulu cinsiyet ve kültürel çeşitliliğin sosyal performansı pozitif yönde etkilemiş ancak bu etki anlamlı değildir.

Ülke	Yıl-Yöntem	Konu	Sonuç
Kore	(2008-2018) D.K toplantı sıklığı D.K bağımsız D.K uzman D.K kadın üye Örn. Sayısı:2.371 firma/yıl	Denetim komitesi kalitesinin denetim kalitesine etkisi	Denetim komitesinin toplantı sıklığı ve denetim komitesinin uzmanlığı Big N(denetçi büyüklüğü) ile pozitif, tahakkuk kalitesi ile 0.05 ve 0.01 seviyelerinde negatif ilişkilidir. Denetim komitesinin bağımsızlığı, denetim komitesinin faaliyeti ve kadın yöneticinin varlığı ile pozitif olarak anlamlıdır. Denetim komitesindeki kadın yöneticilerin, Big 4 ve tahakkuk kalitesi ile pozitif ancak diğer denetim komitesi değişkenleri için anlamlı değildir. Kontrol değişkenleri için aile sahipliği ile denetim komitesinin bağımsızlığı arasında negatif bir ilişki vardır, bu da denetim komitesi üyesinin atanmasının aile sahibinden etkilenebileceğini ima etmektedir. Firma büyüklüğü, BIG N ve AUDIT2 ile 0,01 seviyelerinde pozitif ilişkilidir; bu, büyük firmanın muhtemelen büyük denetim firmasını seçeceğini ancak tahakkuk kalitesinin düşük olduğunu gösterir.
Malezya	(2018) D.K başkan görev süresi D.K başkan etnik köken D.K başkan uzman D.K başkan nitelik D.K başkan meşguliyet Örn sayısı: 111	Denetim komitesi başkanı özelliklerinin denetçi seçimi üzerindeki etkisi	Denetim komitesi başkanı özellikleri ile denetçi seçimi arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki vardır. Denetim komitesi başkanı etnik kökeni ve uzmanlığı ile denetçi seçimi arasındaki ilişki pozitif ancak önemsizdir. Denetim komitesi niteliği ile denetçi seçimi arasında negatif ilişki vardır ancak önemsizdir. Denetim komitesi başkan meşguliyeti ile denetçi seçimi arasında negatif ve anlamlı ilişki vardır
Bahreyn	(2005-2019) D.K büyük	Denetim komitesi özelliklerinin	Denetim komitesinin bağımsızlığının ve büyüklüğünün şirket

Ülke	Yıl-Yöntem	Konu	Sonuç
	D.K bağımsız D.K toplantı sıklığı ROA ROE Tobins q Örn sayısı:14	firma performansı üzerindeki etkisi	performansı ile negatif ve anlamlı ilişkisi olduğunu gösterdi. Bununla birlikte, denetim komitesi toplantı sayısının firma performansını etkilemediğini de göstermiştir
Dhaka	(2013-2017) ROA, kar marjı, Hisse başına kazanç Örn sayısı:503 firma/yıl	Denetim özelliklerinin firma performansı üzerindeki etkisi	Denetim komitesi toplantı sıklığı ile finansal performans arasında anlamlı negatif ilişki vardır. BİG4 ile finansal performans arasında anlamlı pozitif ilişki vardır. Firma büyüklüğü ve ROA arasında önemsiz bir ilişki vardır. Ancak firma yaşı ile EPS ve ROA arasında anlamlı negatif ilişki vardır. Bu yeni firmaların eski firmalardan daha iyi performans gösterdiğini belirtmektedir ama EPS eski firmalar için daha yüksektir
Tahran	(2013-2020) D.K kadın üye sayısı Y.Kkadın üye sayısı Örn sayısı:167	Yönetim kurulunda ve denetim komitesinde kadın üyelerin yer almasının mali usulsüzlüklere etkisi	Denetim komitesinde kadınların yer almasının raporlamayı iyileştirmek ve finansal tabloların kullanıcılar açısından güvenilirliğini artırmak için uygun bir yol olduğu gözlemlenmiştir. Yönetim kurullarında kadınların yer alması şirketlerdeki finansal düzensizlikleri azaltmaktadır. Kadınların yönetim kurulunda yer almasının fırsatçı davranışları önleyen bir faktör olarak değerlendirildiği, çünkü yönetim kurulunda yer alan kadınların yöneticilerin davranışlarını daha fazla denetlemesi nedeniyle kişisel motivasyonlarını azalttığı ve sonuç olarak bu durumun mali düzensizlikleri azaltır
Endonezya	(2018-2021) Y.K büyük Y.K bağımsız	Yönetim kurulu özellikleri ile denetim	Bağımsız kurul üyelerinin finansal performans üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye

Ülke	Yıl-Yöntem	Konu	Sonuç
	D.K büyüklük Yönetimsel mülkiyet Kurumsal mülkiyet ROE Örn. Sayısı: 80	komitesi özelliklerinin firma performansı üzerindeki etkisi	sahip olduğu, yönetim kurulu büyüklüğünün finansal performans üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılabilir. Denetim komitesi büyüklüğünün finansal performans üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi vardır, yönetimsel sahipliğinin ve kurumsal sahipliğin finansal performans üzerinde etkisi yoktur.
Mısır	(2015-2021) Y.K bağımsızlığı Y.K büyüklüğü CEO ikiliği D.K bağımsız BİG4 Karlılık oranları Likidite oranları Finansal Kaldıraç Örn sayısı: 36	Kurumsal yönetim uygulaması ve denetim kalitesinin finansal performans üzerindeki etkisi	Yönetim kurulu büyüklüğü ile sermaye yapısı arasında negatif bir ilişki, CEO ikiliği ile sermaye yapısı arasında pozitif bir ilişki, yönetim kurulu bağımsızlığı ile sermaye yapısı arasında herhangi bir ilişki olmadığı, denetim komitesi bağımsızlığı ve sermaye yapısı arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. BİG 4 ile sermaye yapısı arasında pozitif bir ilişki, kârlılık (ROA) ile sermaye yapısı arasında pozitif bir ilişki vardır. Ayrıca yönetim kurulu bağımsızlığı ile karlılık arasında negatif bir ilişki, yönetim kurulu büyüklüğü ile karlılık arasında pozitif bir ilişki, CEO ikiliği ile karlılık arasında pozitif bir ilişki, yönetim kurulu büyüklüğü ile likidite arasında negatif bir ilişki gözlemlenmiştir

4. FİNANSAL PERFORMANS KAVRAMI

Performans, planlanan bir işin yerine getirilme düzeyi, çalışanın davranış biçimidir (Uysal, 2015, s.33). İşletmelerin yaptıkları faaliyetlerin etkinliğini gösteren performans sonucunda elde ettikleri finansal göstergeye finansal performans denilmektedir. Finansal performans yatırımcıların ve kreditorlerin işletmeleri tercih etmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Aytekin ve Erol, 2018, s.870).

Bir başka tanıma göre finansal performans; İşletmelerin finansal yapıları, yatırımları, kârlılıkları, riskleri ve sürekliliklerinin tespit edilmesiyle ilgilidir. Finansal performans değerlendirmesi yapan kişi ya da kurum işletmenin geçmiş verilerini baz alarak, finansal açıdan değerlendirme ve geleceğe yönelik planlama yapmaktadır (Şit, 2018, s.24).

Araştırmacılar, çok önemli bir kavram olan performans kavramı için ölçüleri belirlemek için çabalarını genişletmişlerdir. Firmanın performansı için bir ölçüm bulmak, farklı zaman dilimlerindeki performansların karşılaştırılmasını sağlamaktadır. Performansın ölçülmesi, yönetimin performansı izlemesine, ilerlemeyi rapor etmesine, Motivasyonu ve iletişimi iyileştirmesine ve sorunları saptamasına olanak tanımak için önemli bilgiler sunabilmektedir (Dalkır, 2022, s.27).

4.1. Finansal Performans Ölçme Teknikleri

Yanlış seçilmiş bir performans ölçüsü sürekli olarak yanlış sinyaller göndererek yöneticileri yanlış kararlar almaya ve işletmeyi beklenenin altında sonuçlara götürmektedir. Yanlış performans ölçümü sonuçta hissedarların zenginliğini aşındıran kaynak israfı, aşırı yatırım, beklentileri karşılamayan şirket birleşmeleri gibi durumları ortaya çıkarmaktadır (Ertuğrul, 2009, s.21). Günümüzde birçok finansal performans ölçme tekniği bulunmaktadır. Genel olarak finansal performans ölçme teknikleri geleneksel yöntem, piyasa tabanlı yöntem ve değere dayalı yöntem olmak üzere üç alt başlıkta incelenmektedir.

4.1.1. Geleneksel (muhasabe tabanlı) finansal performans ölçüm yöntemleri

- Finansal oranlar (oran analizi)

Likidite oranı (cari oran, asit-test oranı, nakit oran, stok bağımlılık oranı)

Finansal yapı oranı (kaldıraç oranı, öz sermaye / toplam varlık, borçlanma oranı)

Faaliyet (etkinlik) oranı (alacak devir hızı, alacakların ortalama tahsil süresi, stok devir hızı, aktif devir hızı, net çalışma sermayesi devir hızı, öz sermaye devir hızı)

Karlılık oranı (bürüt kar marjı, net kar marjı, aktif karlılık (AKTFKAR), öz sermaye karlılığı, hisse başına kazanç)

- DuPont analizi (Elmas, 2016, ss.201-242)

4.1.1.1. Finansal Oranlarla Finansal performans Ölçüm Yöntemi (Oran Analizi)

Likidite Oranları: Nakit akışlarına odaklanarak, işletmelerin kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirebilme kabiliyetini göstermektedir. Yani likidite oranı bir varlığın hızlı bir şekilde nakde dönüşebilme yeteneğini ölçmektedir.

Cari oran= Dönen varlıklar/KVYK

Asit test oranı= Dönen varlık-Stoklar/KVYK

Nakit oran= Hazır değerler + Menkul kıymetler/KVYK

Stok bağımlılık oranı= (KVYK-Nakit ve hızla nakde dönüşebilen varlıklar) / Stoklar (Elmas, 2016, s. 217).

Finansal Yapı Oranları: İşletmenin finansal yapısını ve uzun vadeli yükümlülüklerini karşılama yeteneğini temsil eden bu oranlar işletmenin gider ve masraflarını karşılamak için işletme ve diğer ilgili taraflara kazanç ve nakit miktarı hakkında bilgi sağlamaktır. Kısaca bu oranlar işletmelerin, yükümlülüklerini yerine getirmeleri adına kaynak yaratabilme yeteneklerini ölçmektedir.

Kaldıraç oranı= (KVYK+UVYK)/Toplam varlıklar

Öz sermaye/Toplam varlık= Öz sermaye/Toplam varlık

Borçlanma Oranı= (KVYK+UVYK)/öz sermaye

(Kaya, 2022, s.59-81).

Faaliyet (Etkinlik) oranları: İşletme varlıklarının ne derece etkili kullanıldığını göstererek, sermayenin ve uzun vadeli varlıkların faydalı yönetimine odaklanmaktadır. Bu oranların yüksek olması işletmenin lehine yorumlanmaktadır.

Alacak devir hızı= Net satışlar/Ticari alacaklar

Alacakların ortalama tahsil süresi=360/Alacak devir hızı

Stok devir hızı=Satılan malların maliyeti/ortalama stok

Aktif devir hızı= Net satışlar/Toplam aktifler

Net çalışma sermayesi devir hızı=Net satışlar/net çalışma sermayesi

Öz sermaye devir hızı=Net satışlar/öz sermaye

(Kaya, 2022, ss.59-81).

Karlılık Oranları: İşletmenin ne derece etkin yönetildiği konusunda bilgiler sağlamaktadır. Bir işletmenin gelir ve varlıklarından kar elde etme yeteneğini ölçmektedir.

Kar Marjları: Brüt kar marjı ve net kar marjı olarak ikiye ayrılır.

Bürüt kar marjı= net satışlar-satılan malın maliyeti/net satışlar

Net kar marjı(ROS)=net kar/net satışlar

Aktif karlılık(AKTFKAR)=Dönem net karı/Toplam aktif

Öz sermaye karlılığı (ROE)=Net kar/Toplam Öz kaynak

Hisse başına kazanç=Net kar/dolaşımdaki hisse senedi sayısı (Elmas, 2016, s. 236).

Bu çalışma da finansal performans ölçme tekniği olarak AKTFKAR kullanılmıştır. Bu sebeple aşağıdaki paragrafta bu orana ayrıca değinilmiştir.

Aktif Karlılık (AKTFKAR), bir şirketin varlıklarından sağladığı getiriye finansal kaldıracı ve şirketin vergi yükümlülüğünü dikkate alarak ölçen bir firma performans göstergesidir. AKTFKAR bir firmanın finansal durumu, karlılık performansı ve beklentileri ile ilgili tahminler hakkında bilgi veren bir performans ölçütüdür (Yenisu ve Türkoğlu, 2023, s. 225).

Varlıkların Karlılık Oranı = Dönem karı / Ortalama varlıklar

İşletmenin varlıkları finanslama durumuna yani kaynak yapısına bağlı olarak varlıkların karlılık oranı düşük veya yüksek bulunabilmektedir. İşletmenin kaynak yapısı içinde yabancı kaynakları fazla olan işletmelerde bu oran düşük, yabancı kaynakları az olan işletmelerde bu oran yüksek çıkmaktadır (Elmas, 2016, s. 238).

Yukarıda bahsedilen olumsuzluğun önüne geçmek için faiz ve vergi etkisini ortadan kaldıran ekonomik rantabilite oranı kullanılmaktadır.

Ekonomik Rantabilite Oranı = Faiz ve vergi öncesi kar (FVÖK) / Ortalama kaynaklar

Çoğunlukla bu oran bulunurken devamlı sermayenin getirisini ölçmek için oranın paydasında ortalama kaynaklar yerine ortalama öz kaynaklar ile uzun vadeli yabancı kaynaklar kullanılmaktadır (Elmas, 2016, s. 238).

4.1.1.2. DuPont analizi

Du-Pont analiz sistemi, firmanın finansal tablolarını parçalara ayırmak ve finansal durumunu değerlendirmek için kullanılır. Gelir tablosu ve bilançoğu iki özet karlılık ölçüsü olan toplam varlık karlılığı ve öz sermaye karlılığı etrafında incelemektedir (Omağ, 2021, s. 52). Söz konusu işletmenin belirli dönemlerine ait finansal tablolarından elde edilen verilerden anlamlı ilişkiler ortaya çıkarmaktır.

Piyasa geleceğe bakarken geleneksel (muhasabe tabanlı) finansal performans ölçme tekniğinin tamamen geçmişe odaklanması, bilgilerin çok geç yayınlanması bu yöntemin eksikliklerinden olmuştur. Günümüzde piyasaların, finansal raporlarda verilen bilgilerin çok daha fazlasını talep etmeye başlaması, artan küreselleşmenin uluslararası yatırım toplumunun beklentileri doğrultusunda daha fazla açıklık ve şeffaflık gerektirmesi geleneksel finansal performans ölçme tekniklerinin eksikliklerindendir(Ertuğrul, 2009, s. 27).

4.1.2. Piyasa tabanlı finansal performans ölçüm yöntemleri

Piyasa temelli ölçütlerde finansal tablolarda yer alan bilgilerin yanı sıra piyasa performansı da esas alınmaktadır. Söz konusu ölçütler olarak Fiyat/Kazanç oranı, Piyasa Değeri/Defter Değeri oranı ve Tobin's Q oranına literatürde sıkça rastlanmaktadır (Yenisu ve Türkoğlu, 2023, s. 225).

TOBINS Q: Varlıkların gerçek değerini tahmin etmek için defter değerinden daha etkili bir ölçü elde etmek için bir değerlendirme alternatifi olarak varlıkların yerine koyma maliyeti kullanılabileceğini öneren çeşitli araştırmacılar olmuştur. Çoğunlukla sahiplik yapısı ile performans arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla kullanılmasına rağmen, temettü dağıtım kararlarının hisse senedi değeri üzerine etkisinin ölçülmesi, şirket sahipliği ile öz sermaye değeri arasındaki ilişkinin belirlenmesi, yönetsel

performansın ölçülmesi gibi konularda da bu orandan yararlanılmaktadır (muhasebevergi.com2020, s. 1-3).

Tobin's $q = (\text{Öz sermayenin piyasa değeri} + \text{dolaşımdaki tercih edilen hisse senedi değeri} + \text{DEBT}) / \text{Toplam varlıklar}$

$\text{DEBT} = \text{KVYK} - \text{Dönen varlıklar} + \text{Uzun vadeli borçlar}$ (Kaya, 2022, s. 59-81).

PD / DD: Bir şirketin öz sermayesine karşılık piyasadaki değerini ölçmektedir

$\text{Piyasa değeri} / \text{Defter Değeri} = \text{İşletmenin toplam piyasa değeri} / \text{Öz kaynak toplamı}$ (Kaya, 2022, ss.59-81).

Fiyat/Kazanç Oranı: Bu metrik, hisse senedinin elde ettiği kâra göre fiyatını değerlendirilmeye yardımcı olur. Böylelikle hisse senetlerinin ucuz mu yoksa pahalı mı fiyatlandığına yönelik bir fikir elde edinilmiş olunmaktadır. Düşük F/K' lı hisse senedi örnekleri genellikle sabit oranda temettü ödeyen sektörlerde bulunmaktadır. Yüksek Fiyat Kazanç oranına sahip şirketler genellikle büyüme hisseleri olarak kabul edilmektedir. Bu, gelecekteki olumlu bir performansa işaret ederken, yatırımcılar gelecekteki kazanç artışı için daha yüksek beklentilere sahiptir ve bunlar için daha fazla ödeme yapmaya isteklidir (döviz.com, 2023). Hisse senedinin piyasa fiyatı/Hisse başına kazanç şeklinde hesaplanmaktadır.

4.1.3. Değere dayalı finansal performans ölçüm yöntemleri

Ekonomik katma değer (EVA), işletme değeri (MVA), yatırımın nakit akım karlılığı (CFROI), Artık kar (CVA), İskonto edilmiş nakit akışı (SVA) değere dayalı finansal performans ölçme teknikleridir (Elmas, 2016, ss.245-248).

Değere dayalı yönetim anlayışının gelişmesi ile firma değerinin ve dolayısı ile hissedar refahının maksimize edilmesi işletmelerin en önemli amacı olmuştur. Bu anlayışla birlikte firma değerlemesinde ve finansal performans ölçümünde değere dayalı ölçütler kullanılmaya başlanmıştır. Geleneksel performans ölçütleri, firmanın karlılığını ön plana alırken değere dayalı performans ölçütleri hissedar değerine odaklanmaktadır (Koyuncu, 2010, s. 44).

Ekonomik katma değer (EVA): şirket performansının bir ölçüsüdür ve sermaye maliyetini dikkate alarak diğer ölçülerden farklılaşmaktadır. Şirket hedeflerinin saptanmasından stratejik planlamaya, bütçeleden fiyatlamaya, teşvik sistemi

oluşturulmasından insan kaynaklarına kadar uzanan bir finansal yönetim sistemidir (Türker, 2005, s. 129).

EVA = Vergi sonrası düzeltilmiş net faaliyet karı-(Tahsis edilen sermaye x sermaye maliyeti) (Kaya, 2022, ss.59-81).

İşletme değeri (MVA): EVA, işletmenin elde ettiği karın işletmenin kullandığı sermayenin maliyetini ne ölçüde karşıladığını ölçen bir ölçütken, bu ölçütün tamamlayıcısı olan ve yaratılan katma değerın firmanın piyasa değerine nasıl yansıdığının bir göstergesi ise MVA' dır. Firmanın, öz kaynak sahipleri ve borç verenlerden sağladığı sermayeye bir prim ilavesini gerçekleştirip gerçekleştirmediğini ölçen ve yatırılan sermayenin kullanım etkinliğinin değerlendirilmesine olanak sağlayan MVA performans ölçütü, aslında firmanın piyasa değeri ile defter değeri arasındaki farkı göstermektedir (Bayrakdaroğlu ve Ünlü, 2009, s. 293). Toplam değer – Toplam sermaye şeklinde hesaplanmaktadır (Kaya, 2022, 75).

Yatırımın nakit akım karlılığı (CFROI): Muhasebe kârlarının nakit akışı rakamlarına dönüştürülmesi, Bir firmanın operasyonlarını desteklemek için gereken yatırımın ölçülmesinde Amortismanı düşülmüş defter değerinin yerine enflasyona göre ayarlanmış toplam nakit akışlarının kullanılması, Nakit akışı oluşturmak için kullanılan varlıkların ömrünün dikkate alınması konularında avantaj sağlar (Yıldırım, 2019, s. 60-61). (Brüt nakit akışı-Ekonomik Amortisman) / brüt nakit yatırım şeklinde hesaplanmaktadır (Kaya, 2022, ss. 59-81).

CVA: “Artık kâr” kavramına dayalı olarak ortaya çıkan CVA, finansal performansın ölçülmesinde nakit akımlarından hareket etmekte olup, firmanın alt birimlerinin yarattığı değeri ölçebildiği gibi firma tarafından yaratılan toplam değeri de ölçebilmektedir. CVA, kontrol ve karar alma süreçlerinde temel faktör olarak nakit akımlarını ön plana çıkarmakta olup, söz konusu durum yöneticiler açısından güvenilir, kesin ve etkili bir kontrol ölçütü olmaktadır. Ayrıca stratejik kararlar ile bu kararların ekonomik sonuçları arasında anlamlı ilişkiler kurmaktadır (Öztürk & Şahin, 2010). İşletme nakit akışı-Ekonomik Amortisman-(Brüt yatırım x AOSM) şeklinde hesaplanmaktadır.

SVA: İskonto edilmiş nakit akışı modelinden doğmuştur. SVA amacı gelecekle ilgili nakit akışı tahminlerinin iskonto edilmesi ve sürekli olarak firma değerini hesaplamaktır. Pay sahiplerinin parasının aynı risk seviyesindeki diğer varlıklara

yatırım yaparak kazanılana kıyasla daha yüksek bir getiri sağlaması gerektiği fikridir. Bir şirketin sermaye getirisi sermaye maliyetini aştığında, değer yaratımı neredeyse garanti altına alınmakta olup, bunun aksine muhasebe karlılığı mutlaka değer yaratmaya yol açmamaktadır. Ayrıca, birçok durumda, karlı projeler fiilen şirketin değerini yok etmektedir (Başaran ve Şahin, 2017, s. 33). Serbest nakit girişlerinin bugünkü değeri $+Menkul\ kıymetler - Toplam\ borçlar$ şeklinde hesaplanmaktadır (Kaya, 2022, s.59-81).

5. DENETİM KOMİTESİ ÖZELLİKLERİNİN FİRMA PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİSİ KONUSUNDA BİR UYGULAMA

Bu bölümde Denetim komitesi özelliklerinin finansal performans üzerindeki etkisi adlı tez çalışmasının araştırma amacı, önemi ve sınırlılıkları, hipotezleri, yöntemi, bulguları ve sonuçlarına yer verilmiştir.

5.1. Araştırma Konusu

Denetim komitelerinin amacı işletmeler tarafından oluşturulan finansal tabloların güvenilirliklerini ve finansal raporların kalitesini arttırıp bağımsız denetim riskini azaltmaktır. Türkiye’ de denetim komiteleri hakkında Literatürde sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışma Literatüre ve bu alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacaktır.

5.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de Borsa İstanbul’da işlem gören halka açık şirketlerin denetim komitesi büyüklüğü, bağımsızlığı, mali uzmanlığı ve denetim komitesindeki kadın üye oranı gibi denetim komitesi özelliklerinin finansal performansları üzerindeki etkisini analiz etmektir. Finansal performans göstergesi olarak toplam aktif karlılığı oranı (AKTFKAR) kullanılmıştır

5.3. Araştırmanın Önemi ve Sınırlılıkları

Literatür incelendiğinde denetim komitesi özelliklerinin firma finansal performansı üzerine etkisi için farklı ülkelerde çalışmalar yapılmıştır. Ancak ülkemizde denetim komitesi hakkındaki çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu çalışmanın literatürdeki diğer çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Bu çalışma denetim komitesinin gerekliliğini ve önemini vurgulamaktadır. Çalışma sonucunda hangi denetim komitesi özelliklerinin firma finansal performansa etki ettiği tespit edilmiştir. Son zamanlarda yapılan araştırmalar yönetim kurulunda kadın üye varlığının finansal performans üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermektedir. Kadınların daha detaycı olması firmayla ilgili kararlar alınırken daha titiz ve temkinli yaklaşması finansal performansı olumlu yönde etkilemektedir. Bu sebeple yönetim kurulunun bir alt komitesi olan denetim komitesinde de kadın üye varlığının finansal

performansı etkileyeceği düşünülüp çalışmaya denetim komitesi kadın üye varlığı dahil edilmiştir. Çalışma Literatürdeki diğer çalışmalardan farklı olarak 2020 Kovid19 dönemini kapsamaktadır. Analizlerde firmalar hizmet/sanayi sektörü olarak bir kukla değişken kullanılarak iki gruba ayrılmış, Kovid19 döneminde hizmet ve sanayi sektörünün finansal performanslarının salgından ne şekilde etkilendiği incelenmiştir.

İlk olarak Aralık 2019 sonunda Dünya Sağlık Örgütü Çin’de ilk vakaları bildirmesi ile başlayan Kovid19 salgın süreci hızla yayılarak küresel bir tehdit haline gelmiştir (Tayar ve diğ, 2020, s.294). Salgının yayıldığı tüm ekonomilerde ulaşım, turizm ve ticaret başta olmak üzere önemli hizmet sektörlerinde patlak veren harcama çöküşü giderek derinleşmiş ve hızla tüm ekonomilere yayılmıştır. Hava ulaşımı başta olmak üzere ulaşım, otel ve lokantalar, eğlence, spor ve kültürel etkinlikler gibi hizmet sektörleri salgından en fazla etkilenen sektörlerin başında gelmiştir (Bahar ve İlal, 2020, s.128). Literatür incelendiğinde salgın döneminde hizmet sektörünün finansal performanstan negatif etkilendiğini gösteren çalışmalar mevcuttur (Tayar ve diğ, 2020; Fırat, 2022; Kılınç ve Çalış, 2021).

Çalışmanın sadece 2020 Kovid19 dönemini kapsaması, finansal performans ölçme tekniklerinden sadece AKTFKAR değerine yer verilmesi, denetim komitesi özelliklerinden sadece dört değişkene yer verilmesi sektörün yalnızca hizmet ve sanayi olarak ayrılması çalışmanın kısıtlarındandır. Çalışma kapsadığı alanın genişletilmesi, farklı değişkenlerin kullanılması, literatüre önemli katkılar sağlayacaktır.

5.4. Hipotezlerin Geliştirilmesi

Denetim komitesi özelliklerinin finansal performans üzerindeki etkisi için yapılan çalışmalar incelendiğinde denetim komitesi özelliklerinin finansal performans üzerinde olumlu veya olumsuz etkisinin olduğuna dair kesin karara varılamamıştır (Cengiz ve Tosunoğlu,2018; Cengiz ve diğ, 2017; Özer ve Merter, 2020). Literatürde Abdullah ve Tursoy (2023) Almanya borsasında denetim komitesi varlığının finansal performans üzerine etkisini ölçerken AKTFKAR ve özkaynak karlılığı (ROE) değişkenlerini kullanmıştır. Özer ve Merter (2020) denetim komitesi büyüklüğü, bağımsızlığı, uzmanlığı ve toplantı sıklığı değişkenlerinin AKTFKAR, ROE, kâr marjı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Chijoke-Mgbame ve diğ. (2020) denetim komitesi kadın temsil oranının AKTFKAR ve Tobin’s q üzerine etkisini araştırmıştır. Literatürde kullanılan finansal performans ölçme teknikleri aynı zamanda daha önce Literatür de bu

çalışmayla ilgili yapılan tespitler dikkate alınarak bu çalışma doğrultusunda hipotezler geliştirilmiştir.

H1: Denetim komitesi büyüklüğünün finansal performans üzerinde etkisi yoktur.

H2: Denetim komitesi bağımsız üye oranının finansal performans üzerinde etkisi yoktur.

H3: Denetim komitesi kadın üye oranının finansal performans üzerinde etkisi yoktur.

H4: Denetim komitesi mali uzmanlık varlığının finansal performans üzerinde etkisi yoktur.

5.5. Araştırma Yöntemi

Bu bölümde araştırma evren ve örnekleme, firmaların denetim komitesi ve finansal tablolarına hangi kaynaklardan ulaşıldığı, araştırmanın değişkenleri ve araştırma modeline yer verilmiştir.

5.5.1. Örneklem seçimi

Bu çalışmada finans sektörüne ait şirketler analizlere dahil edilmemiştir. Finans sektörü dışında olan ve verilerine ulaşılabilen 248 firmanın denetim komitesi özellikleri 2020 yılı faaliyet raporlarından el ile toplanmıştır.

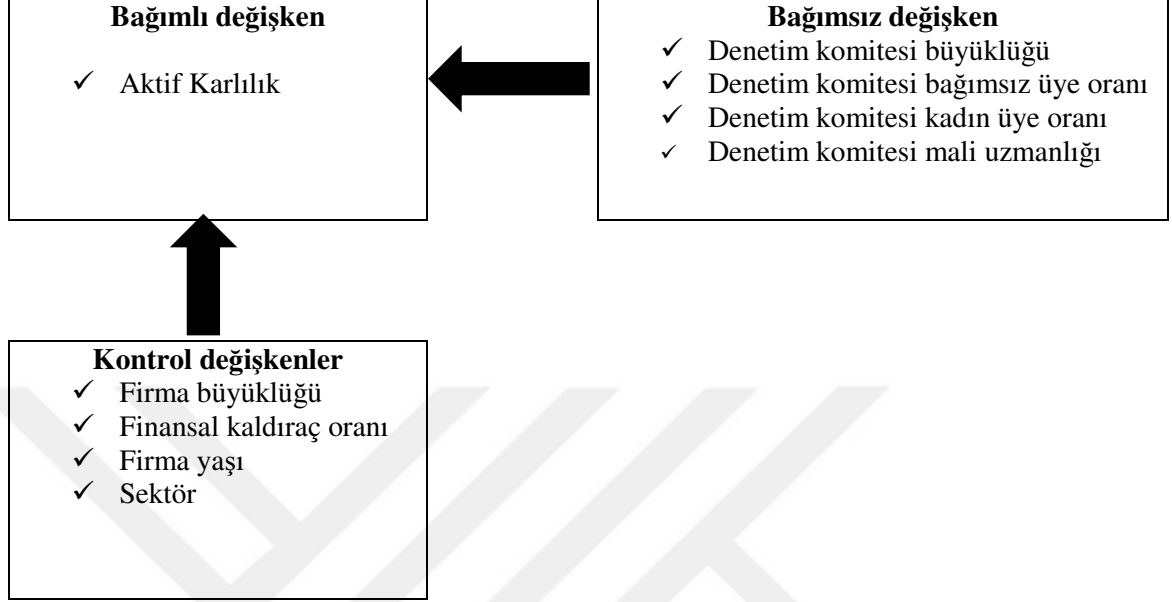
5.5.2. Veri toplama

Veriler firmaların kendi web sitelerinde yer alan faaliyet raporlarıyla ve kamu aydınlatma platformunda açıklanan faaliyet raporlarıyla toplanmıştır. Her firmanın denetim komitesi üye sayısı, bağımsız üye sayısı, kadın üye sayısı faaliyet raporlarında mevcuttur. Ancak denetim komitesi mali uzmanlığı için denetim komitesi üyelerinin özgeçmişlerine farklı internet kaynaklarından ulaşılmış, hangi üniversite mezunu olduğu bilgisi tespit edilmiştir. Bunun için her bir üyenin özgeçmişi incelenmiştir.

5.5.3. Araştırma modeli ve araştırma değişkenleri

Bu başlık altında denetim komitesi özellikleri bağımsız değişken olarak ve AKTFKAR değeri bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Çalışmada kontrol değişkenleri olarak firma büyüklüğü, firma yaşı, finansal kaldıraç oranı, sektör ele alınmıştır. Kontrol değişkenlerinin ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisi ve bu

konunun araştırma modeli Şekil. 5.1’de gösterilmiştir. Tablo. 5.1.’ de her bir değişkenin ismi ve nasıl hesaplandığı gösterilmiştir.

Şekil 5.1: Araştırma modeli

Tablo 5.1: Araştırma Değişkenleri

Değişkenler	Hesaplanması
Bağımlı değişken	
Toplam Aktif Karlılığı (AKTFKAR)	Toplam net kar / Toplam aktifler
Bağımsız değişken	
Denetim komitesi büyüklüğü (DKBU)	Denetim komitesinde bulunan toplam üye sayısı
Denetim komitesi bağımsız üye oranı (DKBA)	Denetim komitesinde bulunan bağımsız üyelerin toplam üye sayısına bölünmesi
Denetim komitesi kadın üye oranı (DKK)	Denetim komitesinde bulunan kadın sayısının toplam üye sayısına bölünmesi
Denetim komitesi mali uzman varlığı (DKM)	Denetim komitesi üyelerinden en az biri üniversitelerin ilgili yerlerinden (maliye, işletme, iktisat, muhasebe, finans vb. alanlardan) mezunsa 1, o alanlarla ilgili bir bölümden mezun değilse 0 değeri alır.
Kontrol değişken	
Firma büyüklüğü (FB)	Firmanın Varlık toplamı
Firma finansal kaldıraç (FK)	Toplam borç / Toplam varlıklar
Firma yaşı (FY)	2020- firma kuruluş tarihi
Sektör (S)	Hizmet sektöründeki firmalar 1, sanayi sektöründeki firmalar 0 değeri almıştır.

Araştırma modeli aşağıda (1) numaralı denklemde gösterilmiştir.

$$AKTFKAR = \beta_0 + \beta_1 DKBU + \beta_2 DKBA + \beta_3 DKK + \beta_4 DKM + \beta_5 FB + \beta_6 FK + \beta_7 FY + \beta_8 S + \varepsilon_i \quad (1)$$

5.6. Araştırma Bulguları

Denetim komitesi özelliklerinin finansal performans üzerindeki etkisi adlı çalışmanın tanımlayıcı istatistik, korelasyon ve regresyon analizi hesaplanmıştır. Bu bölümde bu hesaplamalara ve sonuçlarına yer verilmiştir.

5.6.1. Tanımlayıcı istatistik

Aşağıda yer alan tanımlayıcı istatistik tablosunda her bir değişkenin örneklem sayısı, en küçük değeri ve en büyük değeri, ortalama değerleri ve standart sapmalarına yer verilmiştir.

Tablo 5.2: Tanımlayıcı istatistik tablosu

	AKTFKAR	DKBU	DKBA	DKK	DKM	FB	FK	FY	S
Gözlem	248	248	248	248	248	248	248	248	248
En küçük değer	-0,93	0,00	0,00	0,00	0,00	15,43	0,03	3,00	0,00
En yüksek değer	0,43	3,00	1,00	1,00	1,00	25,96	1,08	122,00	1,00
Ortalama	0,05	1,73	0,83	0,12	0,70	20,52	0,54	39,57	0,27
Standart sapma	0,11	0,77	0,38	0,23	0,46	1,87	0,25	18,98	0,44

Çalışmada örneklem sayısı 248'dir. AKTFKAR ortalaması 0,05'tir. Denetim komitesinde en fazla üç üye bulunmaktadır. Denetim komite üyesi olmayan firmalarda bulunmaktadır. Denetim komitesinde tamamı bağımsız üyeden oluşan firmalar mevcuttur. Denetim komitesinde bağımsız üye olmayan firmalarda mevcuttur. Bazı firmaların denetim komitelerinde hiç kadın üye bulunmamaktadır. Bazı firmaların denetim komite üyelerinin tamamında kadın üye bulunmaktadır. Ortalamaya bakıldığında (0,12) kadın üyelerin denetim komitesinde daha az bulunduğu gözlemlenmiştir. Firmanın denetim komitesinde mali uzman bulunuyorsa 1 değeri bulunmuyorsa 0 değeri almıştır. Gözlemlenen firmaların denetim komitelerinde mali uzmanlığı olmayan denetim komite üyeleri de bulunmaktadır. Mali uzmanlığı olan üyelerin bulunduğu firmalar çoğunluktadır (0,70).

5.6.2. Korelasyon analizi

Korelasyon analizi sosyal bilimlerde ve fen bilimlerinde sıkça kullanılan bir istatistik analizi yöntemidir. Korelasyon, istatistiksel açıdan bakıldığında iki değişken arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Korelasyon katsayısı sayesinde bu ilişkinin yönü ve derecesi anlaşılmaktadır. Korelasyon katsayısı pozitif ise aynı yönlü; negatif ise ters yönlü ilişki vardır (istmer.com).

Tablo 5.3: Korelasyon analizi tablosu

	AKTFKAR	DKBU	DKBA	DKK	DKM	FB	FK	FY	S
AKTFKAR	1								
DKBU	-0.05	1.00							
DKBA	-0.02	0.91*	1.00						
DKK	0.08	0.22*	0.20*	1.00					
DKM	-0.03	0.64*	0.61*	0.18*	1.00				
FB	0.01	0.24*	0.20*	-0.01	0.21*	1.00			
FK	-0.48*	0.08	0.06	0.03	0.06	0.32*	1.00		
FY	0.02	0.22*	0.20*	0.03	0.10	0.27*	0.05	1.00	
S	-0.16*	0.07	0.08	-0.08	0.06	0.12	0.11	0.32*	1.00

Not: Tabloda yer alan * o değerin %5 önem düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir.

Analizde kullanılan değişkenlerden aralarında en yüksek ilişkiye sahip olan değişkenler 0,91 oranıyla denetim komitesi büyüklüğü ile denetim komitesi bağımsızlığı arasındaki ilişkidir. Bu ilişki %5 önem düzeyinde pozitif yönde anlamlıdır. Komitede yer alan en az iki üyenin bağımsız üye olma şartı vardır. Bu şart dikkate alındığında ve toplanan verilerde en fazla 3 denetim komite üyesi olduğu göz önüne alındığında aradaki korelasyonun çok güçlü olması mantıklıdır.

Firma finansal kaldıracı ve AKTFKAR değişkenleri arasında istatistiksel olarak %5 önem düzeyinde 0,48 oranında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum araştırmaya konu olan şirketlerin finansal kaldıraç oranlarının yüksek olduğunu (ortalama kaldıraç oranı %54), dolayısıyla firmaların likidite risklerinin yüksek olacağı ve bu durumun ağırlıklı ortalama sermaye maliyetlerinin de yükselmesine yol açacağından şirketlerin AKTFKAR değerlerini negatif etkileyeceği şeklinde değerlendirilmiştir. Finans yöneticilerinin şirketlerin borç oranlarını ve likidite riskliliğini azaltıcı tedbirler almaları faydalı olacaktır. Böylece şirketler sermaye yapılarını optimal bir düzeye taşıyarak, ağırlıklı ortalama sermaye maliyetlerini düşürecek, acil fon ihtiyacı duyduklarında veya yatırım fırsatı ile karşılaştıklarında gerekli fonları borçlanarak

sağlayabilmek için finansal esneklik avantajı da sağlamış olacaktırlar. Ancak işletmelerin borçlarını artırarak faaliyetlerini gerçekleştirmeleri, uzun vade de işletme finansal performansını olumsuz olarak da etkileyebilmektedir. Bu durumda, işletmelerin finansal kaldıraç etkisinden ne şekilde etkilendiğini araştırmak yönünde çalışmalar yapılması uygun olabilecektir.

Analizde kullanılan hizmet sektörü ile AKTFKAR değişkenleri arasında %5 önem düzeyinde 0,16 oranında negatif yönde ilişki bulunmaktadır. Bu durumun araştırmaya konu olan firmaların 2020 Kovid19 dönemini kapsadığı için olduğu düşünülmektedir. Salgın döneminde hizmet sektörü ekonomik açıdan zarar görmüştür. Sektörde salgın dolayısıyla satışların tamamen veya kısmi olarak durdurulması, sabit maliyetlere firmaların müdahale edememesi şirket gelirini düşürmüştür. Bunun sonucunda hizmet sektörü finansal açıdan negatif yönde etkilenmiştir. Bu sebeple herhangi bir salgın veya kriz döneminde önlem alınması açısından sabit maliyetler minimuma indirilebilmekte veya eldeki varlıklar minimum ölçüde sarf edilip krize karşı daha dirençli bir politika izlemesi önerilmektedir.

Analizde kullanılan denetim komitesi kadın üye oranıyla AKTFKAR değişkenleri arasında 0,08 oranında pozitif ilişki bulunmaktadır. Bu durum araştırmaya konu olan şirketlerin denetim komitesinde çoğunluğunun erkek üyelerden oluştuğunu (ortalama: 0,12), ancak komitede yer alan kadın üye oranının artmasıyla birlikte aktif karlılığında artış gözlemlendiğini göstermektedir. Bu durum önceden yapılan yönetim kurulu kadın üye oranının finansal performansa olumlu etki ettiği çalışmalarıyla tutarlıdır. Bu sebeple yönetim kurulunun, denetim komitesi oluştururken daha fazla kadın üyeye yer vermeleri finansal açıdan faydalı olacaktır.

5.6.3. Regresyon analizi

Regresyon analizi, iki ya da daha çok nicel değişken arasındaki ilişkiyi ölçmek için kullanılan analiz metodudur. Eğer tek bir değişken kullanılarak analiz yapılıyorsa bu tek değişkenli regresyon, birden çok değişken kullanılıyorsa çok değişkenli regresyon analizi olarak isimlendirilir. Regresyon analizi ile değişkenler arasındaki ilişkinin varlığı, eğer ilişki var ise bunun gücü hakkında bilgi edinilmektedir (Gujarati, çevirmen, Şenesen, ve Şenesen, 2008).

Tablo 5.4: Regresyon analizi tablosu

	AKTFKAR		
	Katsayı	t istatistiği	p değeri
Sabit	-0,078	-1,099	0,273
DKBU	-0,020	-0,972	0,332
DKBA	0,029	0,710	0,479
DKK	0,052	1,888	0,060*
DKM	-0,005	-0,265	0,791
FB	0,014	3,704	0,000***
FK	-0,244	-9,165	0,000***
FY	0,000	-0,746	0,456
S	-0,034	-2,204	0,028**
F değeri (p değeri)	12,14 (0,000)		
R kare değeri	0,289		
Düzeltilmiş R kare değeri	0,265		

Denetim komitesi özelliklerinden denetim komitesi büyüklüğü, komitede bulunan bağımsız üye oranı, komitede bulunan mali uzman varlığı ve komite kadın üye oranı dikkate alınarak bu değişkenlerin finansal performans göstergelerinden biri olan AKTFKAR değeri üzerindeki etkisi regresyon analizi yöntemiyle ölçülmüştür. Model incelendiğinde AKTFKAR değerini %28 oranla denetim komitesi özellikleriyle açıklamak mümkündür (R kare değeri).

AKTFKAR üzerindeki en etkili değişken 0,244 katsayısıyla finansal kaldıraçtır. Bu değişken aktif karlılığını %1 anlamlılık düzeyinde negatif yönde etkilemektedir. Bu ilişki diğer çalışmalarla tutarlıdır. Araştırmada kullanılan firmaların finansal kaldıraç oranları yüksektir (ortalama kaldıraç oranı %54). Bu durum firmaların finansal risklerinin de yüksek olduğunu ve ağırlıklı ortalama sermaye maliyetlerinin de yükselmesine yol açacağını şirketlerin AKTFKAR değerlerini negatif etkileyeceği şeklinde değerlendirilmiştir. BİST'te işlem gören firmaların finansal kaldıraç oranının yükselmesi kaynak maliyetini artırmakta, dolayısıyla da firma karlılığının azalmasına neden olmaktadır. Finans yöneticilerinin şirketlerin borç oranlarını ve likidite riskliliğini azaltıcı tedbirler almalarının faydalı olacağı düşünülmüştür. Böylelikle yatırım fırsatı ile karşılaştıklarında gerekli fonları borçlanarak sağlayabilmek için finansal esneklik avantajı da sağlamış olacaktırlar. Ancak işletmelerin borçlarını artırarak faaliyetlerini gerçekleştirmeleri, aynı zamanda işletme finansal performansını

olumsuz olarak da etkileyebilmektedir. Bu durumda, işletmelerin finansal kaldıraç etkisinden ne şekilde etkilendiğini araştırmak yönünde çalışmalar yapılması uygun olabilecektir.

Firma büyüklüğü aktif karlılıktan %1 anlamlılık düzeyinde pozitif yönde etkilenebilmektedir (katsayı 0,014). Başka bir ifade ile firmaların büyüklükleri arttıkça karlılığı da artmaktadır. Bu durum büyük firmaların ölçek ekonomisinden yararlandığını ve bu sebeple küçük firmalara göre daha etkili olmasıyla açıklanmaktadır. Firma büyüklüğünün işletmelerin finansal performansı ile doğru orantıda artmasını başka bir ifadeyle tanımlamak gerekirse, işletmeler kapasitelerini arttırdıkça yani firma büyümeye gittikçe, kârlılıkları da aynı oranda artabilmekte ya da azalabilmektedir.

Hizmet sektöründe faaliyet gösteren firmalar aktif karlılığından %5 önem düzeyinde etkilenmektedir ve bu etki negatif yöndedir (katsayı 0,034). Araştırmaya konu olan dönemin 2020 Kovid19 dönemi olması sebebiyle havayolu, konaklama, seyahat ve turizm sektörlerinde yaşanan gelir kayıpları düşünüldüğünde hizmet sektörüyle finansal performans ölçütü olan AKTFKAR değerinin negatif olması olasıdır. Salgın dolayısıyla 2020 yılında birçok hizmet sektöründe yer alan firma satış yapamamıştır. Bu çalışmada hizmet sektöründe faaliyet gösteren bazı firmaların 2020 satış değerleri 0 değerindedir. Bu negatif etkinin kesin olabilmesi için başka dönemlerinde incelenmesi gerekmektedir. Özellikle 2020 salgın döneminde Türkiye ekonomisinde turizm sektörünün mevcut konumu düşünüldüğünde, sektörde salgına karşı alınan önlemlerin etkisinin mümkün olduğunca en aza indirilmesi cari dengenin sağlanması ve korunması açısından da büyük önem arz etmektedir. Bu açıdan ülkenin tekrar karşılaşılabileceği herhangi bir olası salgın döneminde durumu atlatması için sektörlere yönelik yayılmasına karşı alacağı önlemi öncelermelidir. Örneğin alınan tedbirlerden en fazla etkilenen turizm sektöründe faaliyet gösteren firmaların, seyahat acenteleri, konaklama sektörü, eğlence sektörü, havayolları devlet tarafından desteklenmelerinin, alınan önlemlerden daha az etkilenen hatta olumlu etkilendiği görülen sektörlerle sağlık-kozmetik, çeşitli gıda, market alışveriş, elektrik-elektronik kıyasla büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Ayrıca toplu alanlarda hijyen kuralları ve mesafe kuralları dikkate alınarak tam kısıtlamaya gidilmeden bu sürecin daha az ekonomik hasarla atlatılması düşünülmüştür. Ayrıca bu dönemde hijyen kurallarına dikkat eden ve

sosyal izolasyonu koruyan hizmet sektörlerinin (oteller, kafeteryalar, vs.) daha az ekonomik hasarla bu süreci geçirdikleri düşünülmektedir.

Kurumsal yönetim literatüründe kadınların daha hoşgörülü oldukları, iş birliği becerilerinin yüksek olduğu, denetim/gözetim konularına daha yatkın oldukları, toplantılara katılım konusuna daha fazla özen gösterdikleri, toplantı öncesi hazırlanmaya önem verdikleri, karmaşık konulara farklı çözümler üretebildikleri, yönetim kurulunda daha aktif rol alabildikleri yönünde görüşler bulunmaktadır (Öcal, 2021, s.5). Kadın denetim komitesi üyelerinin karakteristik özellik olarak daha düzenli, disiplinli ve kaliteli çalışma stilini benimsemeleri ve bunu yapmış oldukları denetim çalışmalarında da gösterecekleri düşünülmektedir. Kadın yöneticilerin erkek yöneticilere oranla daha ihtiyatlı ve risk karşıtı davrandığı ve yönetim komitesi içerisinde kadın üyelerinin varlığının grup kararlarında anlaşmazlıkları ve çatışmaları azalttığı ve bunun sonucu olarak firma etkinliğini artıracığı (Tuan, 2015) bunun finansal performansa olumlu etki edeceği düşünülmüştür. Araştırmaya konu olan denetim komitesi kadın üye oranı aktif sermaye karlılığından %10 önem düzeyinde pozitif etkilenmektedir. Komitede veya yönetim kurulunda kadın varlığının finansal performansı pozitif yönde etkilediği literatürde yer alan çalışmalarda mevcuttur ve bu çalışma ile tutarlıdır. Yönetim kurulu bünyesinde oluşacak denetim komitesinde kadın üyelere yer verilmesinin firma performansına olumlu etki edeceği sonucuna varılmıştır. Firmaların komite oluştururken kadın üyeye önem vermesi firma performansının lehine olacaktır.

Regresyon analizi sonucunda Denetim komitesi büyüklüğünün AKTFKAR üzerinde etkisi yoktur hipotezi (H1) kabul edilmiştir. Denetim komitesi bağımsız üye oranının AKTFKAR üzerinde etkisi yoktur hipotezi (H2) kabul edilmiştir. Denetim komitesi bağımsız üye oranının AKTFKAR üzerinde pozitif etkisi vardır ancak bu etki istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Denetim komitesi kadın üye oranının AKTFKAR üzerinde etkisi yoktur hipotezi (H3) reddedilmiştir. Denetim komitesi kadın üye oranı ile AKTFKAR değeri arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif ilişki vardır.

Denetim komitesi mali uzmanlık varlığının AKTFKAR üzerinde etkisi yoktur hipotezi (H4) kabul edilmiştir. Denetim komitesi mali uzmanlığı ile AKTFKAR arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir ancak bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir.

5.7. Sonuç ve Öneriler

Muhasebe hileleri firmaların finansal kullanıcılardan mali durumlarını saklamasıyla meydana gelmektedir. Halka açık şirketlerde işlem gören firmalar karlarını olduğundan yüksek göstererek yatırımcıları yanıltmakta ve yanlış kararlar almalarına sebep olmaktadır ayrıca firmalar vergi kaçırmak amacıyla veya az kar dağıtılması amacıyla karlarını olduğundan daha düşük göstermektedir. Özellikle 2000' li yıllarda artış gösteren muhasebe hileleri başta firmaları olmak üzere halkın piyasaya olan güvenini sarsarak ülke ekonomilerine de zarar vermiştir. Enron şirketi başta olmak üzere Worldcom, Parmalat, Ahold, Kanebo, Tyco gibi muhasebe skandalları sonucu devletler birtakım önlemler almıştır. Avrupa ve Amerika' da meydana gelen bu skandallar sonucu alınan en bilinen önlem ABD tarafından oluşturulan Sarbanes Oxley Yasası'dır. Sarbanes Oxley yasası sonucunda denetim ve danışmanlık hizmetlerinin bir arada verilmesi yasaklanmış, denetçi rotasyonu şartı getirilmiş, halka açıklanan finansal tablolarda iç denetimle ilgili bir bölüm eklenmiş ve denetimden sorumlu komite kurulması zorunluluğu getirilmiştir. Bunlar Sarbanes Oxley Yasasının bazı maddeleridir. Türkiye'de ise skandallar sonucu Sarbanes Oxley yasasıyla benzer nitelikte SPK'da düzenlemeler yapılmıştır. Düzenlemeler sonucu halka açık şirketlerin denetim komitesi oluşturması zorunlu hale gelmiştir. Denetim komitesi görevlerinden biri risk yönetimini değerlendirerek riski minimize edecek stratejiler geliştirmek, yönetim faaliyetlerini denetlemektir. Bir diğer görevi ise iç kontrol sistemine yardımcı olmaktır. Denetim komitesinin üst yönetimin alacağı kararlarda yönetimi bilgilendirme görevi de bulunmaktadır. Ayrıca denetim komitesi bağımsız denetim firmasının seçimi, bağımsız denetim firmasının süreç takibi konularında da yönetim kuruluna destek sağlamaktadır. İç kontrol sisteminin güçlü olması şirket içinde yer alan çalışanların hile yapmalarının önüne geçebilmektedir. Ayrıca iç kontrol sistemi firmalar için karar alınırken gereksiz maliyetlerin gözden geçirilerek azaltılması ve yanlış kararlar alınmasının önüne geçilmesi açısından önemlidir. İç kontrol sistemi işleyişini kontrol eden denetim komitesinin etkinliği firma içerisinde alınacak yanlış kararların ve gereksiz maliyetlerin önüne geçilmesini sağlayacaktır. Bağımsız denetim firmasının iş akış sürecini takip eden ve bu süreci yönetim kuruluna aktaran denetim komitesi etkinliğinin firma performansına etki edeceği düşünülmüştür. Denetim komitesi ayrıca risk yönetimini de değerlendirdiği için firmanın karşılaşacağı herhangi bir risk anında firmanın alacağı önlemleri belirlemektedir. Bu durum yönetim

kurulunun alacağı kararlarda daha temkinli ve titiz davranmasını sağlayacaktır. Bunun sonucunda denetim komitesi etkinliğinin firmanın finansal performansı üzerine olumlu etkisi olduğu düşünülmüştür. Önceki çalışmalarda denetim komitesinin etkinliğini arttırmak için denetim komitesinin birtakım özellikleri dikkate alınmıştır. Denetim komitesi üye sayısının fazla olması finansal performansı olumlu yönde etkiler şeklinde araştırmalar mevcuttur ancak bazı kaynaklara göre denetim komitesinde üye sayısı arttıkça karar verme süreci uzamakta ve bunun sonucunda komitede kargaşa yaşanmaktadır. Bazı kaynaklara göre denetim komitesi üyelerinin mali alanlarda lisans veya lisansüstü eğitim almış olmalarının firma performansı üzerine olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bazı kaynaklara göre 8 yıllık mali alanlarda iş tecrübesi olan üyelerin denetim komitesinde görev almış olmasının firma performansını olumlu etkilediğini göstermiştir. Bazı kaynaklara göre ise denetim komitesinde mali alanlarda uzman kişi bulundurmanın firma performansına etki etmediği tespit edilmiştir. Denetim komitesinde kadın üye varlığının firma performansı üzerinde olumlu etkisi olduğunu savunan çalışmalar mevcuttur. Bazı kaynaklara göre ise denetim komitesine kadın varlığı firma performansını olumsuz etkilemektedir. Yönetim kurulunda veya denetim komitesinde kadın varlığının firma finansal performansına olumlu etkilediğini tespit eden çalışmalara göre kadınlar özellikleri gereği daha disiplinli, titiz çalışmaya müsaittir ve kadınlar ahlaki açıdan muhasebe hilesi yapmaya erkeklere oranla daha az yatkındır. Kadınların erkeklere oranla karar alırken daha temkinli davrandığı ve erkeklere oranla riskten kaçındığına dair çalışmalar mevcuttur. Denetim komitesinde kadın varlığının herhangi bir karar alınırken daha temkinli olması, olası yanlış kararların önüne geçilmesini sağlayacaktır. Literatürde yer alan denetim komitesi özelliklerinden denetim komitesi üye sayısının ve denetim komitesi bağımsızlığının, denetim komitesi mali uzman üye varlığının ve denetim komitesi kadın üye varlığının firma performansı üzerine etkisi araştırılmıştır.

Bu çalışmanın amacı denetim komitesi özelliklerinin finansal performans üzerinde etkisini incelemektir. Bu kapsamda Kovid19 salgın dönemi kriz dönemi olarak belirlenmiştir. Çalışma 2020 yılında BIST’ te işlem gören ve finansal olmayan 248 firma ile yapılmıştır. Çalışmada sektörler hizmet/sanayi olarak ayrılmıştır. Araştırmada AKTFKAR değeri bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Firma büyüklüğü, firma yaşı, firma finansal kaldıracı ve hizmet sektörü kontrol değişkenler

olarak belirlenmiştir. Çalışmada tanımlayıcı istatistik, korelasyon ve regresyon analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Çalışma sonucunda denetim komitesi kadın üye oranıyla AKTFKAR değeri arasında anlamlı pozitif ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Literatürde yönetim kurulunda bulunan kadın üye sayısının finansal performansı olumlu yönde etkilediğine dair çalışmalar ve yönetim kurulu cinsiyet çeşitliliğinin finansal performansı etkilediğine dair çalışmalar bulunmaktadır (Tuan, 2015; Yağlı, 2019; Kurtaran ve Damla, 2017; Kılıçlı ve Kırpaç, 2023; Karayel ve Doğan, 2014). Kadınların daha titiz ve disiplinli çalışması, alınan kararlarda riski daha iyi analiz edip daha temkinli davranması, denetim komitesinde yapılan toplantılara önceden hazırlanarak gelmeleri, bütünden çok detaycı yaklaşımları komitede kadın temsilinin finansal performansı olumlu etkilemesini sağlamaktadır. Denetim komitesinde kadın temsilcilerin yer almasının mümkün olan yönetici raporlamalarının daha iyi takip edildiğini, performansı yükselterek şirket maliyetlerini düşürebildiğini ve mali güvenirliliği yükselterek şirketteki mali düzensizlikleri azalttığını gösteren çalışmalarda literatürde bulunmaktadır. Ayrıca daha önceden yapılan araştırmalar kadınların farklı bakış açıları olduğunu ve ahlaki yargılarda bulunmaya daha yatkın olduğunu desteklemektedir. Firmaların denetim komitesinde kadın üyeye yer vermeleri firma performansları açısından faydalı olacaktır.

Firma büyüklüğünün finansal performans üzerinde anlamlı pozitif ilişkisi bulunmaktadır. Buna göre, firmalar kapasitelerini arttırdıkça, bir diğer ifadeyle büyümeye gittikçe, kârlılıkları da aynı oranda arttırabilmekte ya da azaltabilmektedir. Şirketin varlıklarında meydana gelen herhangi bir artışın net gelirden de aynı oranda artış sağladığı anlamına gelmektedir. Bu artış karlılığı arttırmaktadır. Bu sonuç daha önceki çalışmalarla desteklenmiştir (Akgül, 2020; Topak, 2018; Tükenmez, 2017).

Firma finansal kaldıraç oranının aktif sermaye karlılığını anlamlı ve negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu oranın negatif yönde olması önceki çalışmalarla desteklenmiştir (Eser, 2011; Topaloğlu, 2018; Ocak, 2013). Finansal kaldıraç oranı yüksek olan firmaların likidite riskleri de yüksektir bir diğer ifadeyle kaldıraç oranının yüksek olması firmanın daha yüksek finansal riske sahip olduğunun göstergesidir. Finansal kaldıraç 0,50 üzeri olan firmalar riskli kabul edilmektedir. Bu araştırmaya konu olan firmaların finansal kaldıraç oranı ortalama olarak 0,54'tür. Bu durum şirket çoğunluğunun borçlarla finanse edildiğini göstermektedir. Bu durumun şirketlerin

AKTFKAR değerlerini negatif etkileyeceği şeklinde değerlendirilmiştir. Finans yöneticilerinin şirketlerin borç oranlarını ve likidite riskliliğini azaltıcı tedbirler almaları faydalı olacaktır. Firmaların sermaye yapılarını normal seviyede taşımaları fon ihtiyacı duyduklarında veya yatırım fırsatı ile karşılaştıklarında gerekli fonları borçlanarak sağlayabilmeleri açısından önemlidir. Ancak işletmelerin borçlarını artıracak faaliyetlerini gerçekleştirmeleri, uzun vade de işletme finansal performansını olumsuz olarak da etkileyebilmektedir. Bu durumda, işletmelerin finansal kaldıraç etkisinden ne şekilde etkilendiğini araştırmak yönünde çalışmalar yapılması uygun olabilecektir.

Firmalar sanayi ve hizmet sektörü olarak iki kategoriye ayrılmıştır. Bunun sonucunda hizmet sektr aktif sermaye karlılığını anlamlı ve negatif yönde etkilemiştir. Araştırmaya konu olan dönemin 2020 Kovid19 dönemi olması sebebiyle havayolu, konaklama, seyahat ve turizm sektörlerinde yaşanan gelir kayıpları düşünüldüğünde hizmet sektryle finansal performans lt olan AKTFKAR değerinin negatif olması olasıdır. Salgın dönemi boyunca yapılan Kovid19 salgını sonucunda hizmet sektörlerinin olumsuz etkilendiğine dair çalışmalar mevcuttur. Salgın dolayısıyla 2020 yılında birçok hizmet sektöründe yer alan firma satış yapamamıştır. Bu çalışmada hizmet sektöründe faaliyet gösteren bazı firmaların 2020 satış değerleri 0 değerindedir. Bu negatif etkinin kesin olabilmesi için başka dönemlerinde incelenmesi gerekmektedir. Özellikle 2020 salgın döneminde Türkiye ekonomisinde turizm sektörünün mevcut konumu düşünüldüğünde, sektörde salgına karşı alınan önlemlerin etkisinin mümkün olduğunca en aza indirilmesi cari dengenin sağlanması ve korunması açısından da büyük önem arz etmektedir. Bu açıdan ülkenin tekrar karşılaşabileceği herhangi bir olası salgın döneminde durumu atlatması için sektörlere yönelik yayılmasına karşı alacağı önlemi ncelemelidir. Örneğin alınan tedbirlerden en fazla etkilenen turizm sektöründe faaliyet gösteren firmaların, seyahat acenteleri, konaklama sektörü, eğlence sektörü, havayolları devlet tarafından desteklenmelerinin, alınan önlemlerden daha az etkilenen hatta olumlu etkilendiği görülen sektörlere sağlık-kozmetik, çeşitli gıda, market alışveriş, elektrik-elektronik kıyasla büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Ayrıca toplu alanlarda hijyen kuralları ve mesafe kuralları dikkate alınarak tam kısıtlamaya gidilmeden bu sürecin daha az ekonomik hasarla atlatılması düşünülmüştür. Ayrıca bu dönemde hijyen kurallarına dikkat eden ve

sosyal izolasyonu koruyan hizmet sektörlerinin (oteller, kafeteryalar, vs.) daha az ekonomik hasarla bu süreci geçirdikleri düşünülmektedir.

Bu çalışma kapsamında denetim komitesi kadın üye varlığının ve firma büyüklüğünün firma AKTFKAR değeri üzerine pozitif etkisi olduğu ve finansal kaldıraç oranı ile 2020 yılına ait hizmet sektörünün AKTFKAR değeri üzerine negatif etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma farklı yıllar içinde yapılabilir ve farklı finansal performans ölçme teknikleri kullanılabilir. Çalışmanın sonucu olarak hizmet sektörü 2020 yılında finansal açıdan diğer sektörlerle göre negatif etkilenmiştir. Devlet bundan sonra olası kriz dönemleri için önlemler almalıdır. En çok hasara uğrayan sektöre veya iş kollarına göre devlet yardım ve teşviklerini incelemelidir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre denetim komitelerinde yer alan kadınlar firma performansını olumlu yönde etkilemektedir. Firmaların bu durumu göz önüne alarak komitede kadınlara yer vermesi firma performansının lehine olacaktır.

KAYNAKLAR

Aanu, O. S., Odianonsen, I. F., & Foyeke, O. I. (2014). Effectiveness Of Audit Committee And Firm Financial Performance İn Nigeria: An Empirical Analysis. *Journal Of Accounting And Auditing*, 2014, 1.

Abdullah, H., & Tursoy, T. (2023). The Effect Of Corporate Governance On Financial Performance: Evidence From A Shareholder-Oriented System. *Interdisciplinary Journal Of Management Studies (Formerly Known As Iranian Journal Of Management Studies)*, 16(1), 79-95.

Aclan, O. M. A. Ğ. (2021). Du-Pont Analizi Ve Örnek Bir Uygulama. *Finans Ekonomi Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 52

Adams, R. B., & Ferreira, D. (2009). Women İn The Boardroom And Their İmpact On Governance And Performance. *Journal Of Financial Economics*, 94(2), 291-309.

Afşın, Z. (2022). Bağımsız Denetim Raporu Görüşlerinin Firma Performans Değerleri İle İlişkisinin Araştırması - BIST 100 Endeksi. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (711137)

Akalan, İ. (2021). Enron skandalı ve beraberinde gelen Sarbanes-Oxley Yasası'nın Türkiye üzerindeki etkileri (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (694832)

Akbulut, H. (2010). Muhasebe denetiminin etkinliğini sağlamada denetim komitesinin rolü: Bağımsız denetim firmalarına yönelik bir araştırma. (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi (258058)

Akçakanat, Ö., & Aksoy, E. (2021). Kurumsal Yönetim Ve Denetim Kalitesinin İşletme Performansına Etkisi. *İda Academia Muhasebe Ve Maliye Dergisi*, 4(2), 71-86.

Akçay, A., & BİLEN, A. (2018). Denetim Kalitesi Ve Göstergeleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 227-256.

Akgül, Y. (2020). Şirket Büyüklüğünün Aktif Karlılığı Üzerindeki Etkisi: Türk Sigortacılık Sektöründen Kanıtlar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 993-1006.

Akküçük, U. (2009). İş Etiğinde Sarbanes-Oxley (SOX) Yasası'nın Etkisi Ve Toplam Kalite Yönetimi Uygulamalarında Yansımaları. *İş Ahlakı Dergisi*, 2(3), 7-17.

Akyel, R. (2010). Türkiye'de İç Kontrol Kavramı, Unsurları Ve Etkinliğinin Değerlendirilmesi. *Yönetim Ve Ekonomi Dergisi*, 17(1), 83-97.

Al-Jalahma, A. (2022). Impact Of Audit Committee Characteristics On Firm Performance: Evidence From Bahrain. *Problems And Perspectives İn Management*, 20(1), 247-261.

Alkaya, Y. (2019). İç kontrol sistemi ile bağımsız denetim arasındaki ilişkinin incelenmesi ve daha iyi bir bağımsız denetim uygulaması için iç kontrol sisteminin

nasıl olması gerektiği üzerine bir araştırma (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (592280)

Alsayani, E. M. A., Mohamad Nor, M. N., & Al-Matari, E. M. (2023). Audit Committee's Chairman Characteristics And Auditor Choice: An Empirical Evidence From Malaysia ACE Market. *Cogent Business & Management*, 10(1), 2156086.

Altıntaş, N. N., & Yakar, N. (2010). Denetimde Hata Ve Hile. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 151-161.

Atılğan, Ö. (2017). Yönetim Kurulu Büyüklüğü, Bağımsız Üye Oranı Ve Kadın Üye Oranı İle Finansal Performans İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32(2), 315-354.

Atmaca, M. (2012). Muhasebe Skandallarının Önlenmesinde İç Kontrol Sisteminin Etkinleştirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 191-205.

Ayalp, G.E. (2019). Türkiye'de ve Dünya'da yaşanan muhasebe skandalları, yapılan düzenlemeler, usulsüzlük yapan şirket ve bankaların incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (540868)

Ayanoğlu, Y., & Dölen, T. (2020). Sınırlı Olumlu Görüş Verilen Denetim Raporlarının İçerik Analizi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(3), 703-720.

Ayboğa, H. (2022). İşletmelerde Yaşanan Muhasebe Skandallarının Önlenmesinde Alınan Denetim Tedbirleri. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (17), 39-68.

Aytekin, S., & Erol, A. F. (2018). Finansal Performans Kurumsal Sürdürülebilirlik Performansının Temel Belirleyicisi Midir? Bist Sürdürülebilirlik Endeksinde Aras Yöntemi İle Bir Uygulama. *Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi*, 869-886.

Azizkhani, M., Hossain, S., & Nguyen, M. (2023). Effects Of Audit Committee Chair Characteristics On Auditor Choice, Audit Fee And Audit Quality. *Accounting & Finance*, 63(3), 3675-3707.

Bahar, O., & İlal, N. Ç. (2020). Coronavirüsün (Covid-19) Turizm Sektörü Üzerindeki Ekonomik Etkileri. *International Journal Of Social Sciences And Education Research*, 6(1), 125-139.

Başaran, N., & Şahin, E. E. (2018). Finansal Performansın Değere Dayalı Ölçülmesinde Hissedar Katma Değeri (Sva) Yaklaşımı. *Kapadokya Akademik Bakış*, 2(1), 29-38.

Başaran, N., & Şahin, E. E. (2018). Finansal Performansın Değere Dayalı Ölçülmesinde Hissedar Katma Değeri (Sva) Yaklaşımı. *Kapadokya Akademik Bakış*, 2(1), 29-38.

Başpınar, A. (2005). Türkiye’de Ve Dünyada Denetim Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış. *Maliye Dergisi*, 148, 35-62.

Bayrakdaroglu, A., & Ünlü, U. (2009). Performans Değerlemede Eva Ve Mva Ölçütleri: Bu Ölçütler Açısından İmkb Ve Nyse'nin Karşılaştırmalı Analizi. *Suleyman Demirel University Journal Of Faculty Of Economics & Administrative Sciences*, 14(1).

Bayraktar, A. (2007). Türkiye'de muhasebe hileleri tarihi. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (240916)

Bezirci, M., & Karasioğlu, F. (2011). Türkiye’de Denetimin Tarihsel Gelişimi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11(21), 571-592.

Cengiz, S. (2013). İşletmelerde Kurumsal Yönetim Kapsamında İç Denetimin Yeri Ve Önemi: Borsa İstanbul’da Bir Araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 403-448.

Cengiz, S., Yusuf, D. İ. N. Ç., & Güngör, S. (2017). Bağımsız Denetim Kalitesinin Finansal Performans Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Borsa İstanbul’da Bir Uygulama. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 171-197.

Chijoke-Mgbame, A. M., Boateng, A., & Mgbame, C. O. (2020, July). Board Gender Diversity, Audit Committee And Financial Performance: Evidence From Nigeria. In *Accounting Forum* (Vol. 44, No. 3, Pp. 262-286). Routledge.

Çatıkkaş, Ö., Okur, M., & Balkan, İ. (2012). *Bankalarda Denetim Komitesi Uygulaması*. Türkiye Bankalar Birliği.

Çekmen, Y. Muhasebede Yapılan Hatalar, Hileler Ve Adli Muhasebe.

Dalak, G. (2000). Denetim Ve Kalite Denetimi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1), 65-79.

Dalak, G. (2000). Denetim Ve Kalite Denetimi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1), 65-79.

Dalkır, Ş. (2022). Denetim komitesinin firma performansına etkisi: Bist firmaları üzerine bir araştırma. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (757123)

Demir, C. (2021). Muhasebe Hata ve Hilelerinin Ortaya Çıkarılmasında Adli Muhasebecilik Mesleğinin Önemi. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (658330)

Demir, C., & Yıldız, A. (2022). Muhasebe Hata Ve Hileleri Ve Hilelerin Ortaya Çıkarılmasında Adli Muhasebecilik Mesleği. *Birey Ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 91-141.

Demircan, A.S. (2007). Sarbanes Oxley (2002) Yasası ve bağımsız denetime etkileri. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (240922)

- Doğan, B., & Hilal, E. (2019). Türkiye’de Muhasebe Denetimi. *Hiperlink*.
- Doğan, M. (2018). Kadın Yönetim Kurulu Üye Sayısının Finansal Performans Üzerinde Etkisi: Literatür Taraması. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(2), 132-141.
- Dursun, A. (2010). Finansal Tabloların Denetiminde Alternatif Bir Yaklaşım: Finansal Tabloların Sigorta Ettirilmesi Modeli. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 421-428.
- Elitaş, Cemal (2023) Stratejik Denetim Teorisi, Ekin Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti.,Yalova.
- Elmas, B. (2016). Finansal Tablolar Analizi. *Basım, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti., Ankara*, 201-242
- Erdoğan, M. (2002). Muhasebe, Denetim Ve Bağımsız Denetimin Gerekliliği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 3(1), 51-63.
- Erdoğan, T., & Çarıkçıoğlu, P. (2021). IAASB Denetim Raporu Projesi Ve Yeni Denetim Raporu: Borsa İstanbul’da İşlem Gören Şirketlerin Denetim Raporları Üzerine Bir Araştırma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 747-763.
- Erdönmez, A. P. (2003). Kurumsal Yeniden Yapılandırma. *Bankacılık Dergisi*, 44, 23-42.
- Ertuğrul, M. (2009). Finansal Performans Ölçümünde Dönüşümlerin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi.
- Eser, A. (2011). *Kurumsal yönetim ve sermaye yapısı arasındaki ilişki: İMKBde bir uygulama* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- ESKİN, İ. (2021). İç Denetim Ve Finansal Raporlama Kalitesi: Literatür İncelemesi. *Journal Of Empirical Economics And Social Sciences*, 3(2), 61-73.
- FIRAT, M. (2022). Covid-19 salgını döneminde yoksulların geçinme stratejileri: Hizmet sektörü çalışanları üzerine bir araştırma.
- Gbenyi, G. T., Tsegba, I. N., & Duenya, M. I. (2023). Audit Committee Attributes And Share Price Reaction Of Listed Deposit Money Banks In Nigeria. *Asian Journal Of Economics, Business And Accounting*, 23(4), 1-16.
- Gökhan, Ö. Z. E. R., & MERTER, A. K. Denetim Komitesi Özelliklerinin Finansal Raporlama Zamanlılığına Etkisi: Bist’te Bir Uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22, 228-248.
- Gönen, S. (2016). Bağımsız Denetimde Çalışma Kağıtlarının 230 No’lu Türkiye Denetim Standardı Açısından İncelenmesi. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 1792-1808.

Güredin, Ersin (2014) Denetim ve Güvence Hizmetleri:SMMM ve YMM'lere Yönelik İlkeler ve Teknikler,14. bs., Arıkan Basım Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.,İstanbul.

İnaltong, C., & Taş, O. (2015). Bağımsız Denetim Sürecinde Önemlilik Düzeyinin Belirlenmesi Ve Bir Uygulama. *Vergi Dünyası*, 34(401), 73-82.

İnan, A. (2021). Muhasebe hilelerinin açığa çıkarılmasında şirket çalışanlarının bilgi uçuurma (whistleblowing) niyetini etkileyen faktörlerin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (693617)

Jain, P. K., & Rezaee, Z. (2006). The Sarbanes-Oxley Act Of 2002 And Capital Market Behavior: Early Evidence. *Contemporary Accounting Research*, 23(3), 629-654.

Javaid, F., & Saboor, A. (2015). Impact Of Corporate Governance Index On Firm Performance: Evidence From Pakistani Manufacturing Sector. *Journal Of Public Administration And Governance*, 5(2), 1-21.

Karahan, M. (2020). Türkiye’de Bağımsız Denetim Ve Denetim Kültürünün Tarihsel Gelişim Süreci: Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Akademik Araştırmalar Ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 12(22), 245-259.

Karahan, M. (2020). Türkiye’de Bağımsız Denetim Ve Denetim Kültürünün Tarihsel Gelişim Süreci: Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Akademik Araştırmalar Ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 12(22), 245-259.

Karayel, M., & Doğan, M. (2014). Yönetim Kurulunda Cinsiyet Çeşitliliği Ve Finansal Performans İlişkisi: Bist 100 Şirketlerinde Bir Araştırma. *Suleyman Demirel University Journal Of Faculty Of Economics & Administrative Sciences*, 19(2).

Karyağdı, N. G., & Gökoğlan, K. (2023). Denetim Komitesi Etkinliğinin Kurumsal Yönetim Raporlarına Etkisi: Bist’te Bir Uygulama. *Futbol Kulüplerinde Muhasebe, Finans Ve Denetim Uygulamalarına İlişkin*, 7.

Katı, M. (2021). Adli Muhasebe Kapsamında Muhasebe Hata Ve Hilelerinin Tespitine Yönelik Bir Çalışma. (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi (676927)

Kavdır, S. (2015).Kurumsal yönetim ve Türkiye mevzuatındaki yeri. (Yüksek Lisans Tezi. Ulusal Tez Merkezi (391702)

Kaya, H. P., & Şaban, U. Z. A. Y. (2018). Hileli Finansal Raporlama Ve Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20, 721-740.

Kaya, M. İ. (2014). Anonim Şirket Yönetim Kurulunun Denetim Ve Gözetim Görevi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16, 3261-3286.

Kaya, S., & Denetçi, U. (2003). Dünya Bankası Ve Dünya Bankası Kredilerinin Denetimi. *Sayıştay Dergisi*, 3, 46-47.

Kesen, B., & Salur, M. N. (2020). Bağımsız Denetim Kalitesinin Şirketlerin Finansal Performansı Üzerine Etkisi: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 559-576.

Kılıçlı, Y., & Kıpçak, E. (2023). Kurumsal Yönetim Ve Finansal Performans: Borsa İstanbul Üzerine Bir İnceleme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 2279-2306.

Kılınç, F., & Çalış, Y. E. (2021). Covid-19 Pandemisinin Gıda Sektörü Üzerinde Etkisi ve Finansal Performans İle İlişki. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 499-508.

Koçyiğit, S. Ç. (2005). 1007 Nolu Uluslararası Denetim Standardı" İşletme Yönetimi İle Bilgi Alışverişi". *Gazi Üniversitesi Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 144-153.

Konak, F., & Özkahveci, E. (2021). Yönetim Kademesindeki Kadınların Firma Performansına Etkisi: BIST Kurumsal Yönetim Endeksi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 6-23.

Korkmaz, B. (2022). Muhasebe Hata Ve Hilelerinin Önlenmesinde Sürekli Denetim: BİST İmalat Endeksi Üzerine Bir Araştırma. (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi (758553)

Koyuncu, B.(2010).Değere dayalı ve geleneksel finansal performans ölçütlerinin karşılaştırmalı analizi: İMKB'de bir uygulama. (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi (250324)

Köse, E., & Doğan, Z. (2021). Hilenin Önlenmesinde Denetim Komitesinin Rolü.

Kurtaran, A., & Damla, E. K. E. R. (2017). Bankaların Yönetim Kurullarındaki Cinsiyet Çeşitliliği Ve Finansal Performans İlişkisi. *Global Journal Of Economics And Business Studies*, 6(12), 64-72.

Mikail, E., & Aslan, M. (2017). Uluslararası Muhasebe Ve Denetim Standartlarının Gelişmesi. *Muhasebe Ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (12), 55-86.

Ntim, C. G., Opong, K. K., & Danbolt, J. (2015). Board Size, Corporate Regulations And Firm Valuation In An Emerging Market: A Simultaneous Equation Approach. *International Review Of Applied Economics*, 29(2), 194-220.

Nurcan, Ö. C. A. L. (2022). Yönetim kurulunda kadın üye varlığının şirket performansına etkisi. *Journal of Business and Trade*, 3(1), 1-19.

Ocak, M. (2013). Yönetim kurulu ve üst yönetimde yer alan kadınların finansal performansa etkisi: Türkiye'ye ilişkin bulgular. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (60), 107-126.

Odabaşı, C., & Ergen, H. (2015). Bağımsız Denetimde Kamu Gözetimi Ve Skandallar. *Muhasebe Ve Denetim Dünyası*, 3.

Ogur, A. (2022). Denetim komitesi özelliklerinin finansal raporlama şeffaflığına etkisi: Kurumsal yönetim endeksinde yer alan şirketler üzerine bir araştırma. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (768575)

Oskou, V., Moradi, M., Norouzi, M., & Seraj, S. (2023). Presence Of Women In The Board Of Directors And Audit Committee On Financial Irregularities. *Woman In Development & Politics*, 21(3), 743-760.

Öksüz Demirgubuz, M. (2022). Denetim Raporu Görüşü “Görüş Vermekten Kaçınma” Olan 2021 Yılı Borsa İşletmeleri Denetim Raporları İncelenmesi Ve Finansal Oranlarının Analizi. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm, Ekonomi Ve Kültürel Miras Sempozyumu; 23-24 Haziran 2022; Denizli*.

Önder, Ş., & Özdemir, İ. (2022). Kurumsal Risk Yönetiminin (KRY) Finansal Performans Üzerine Etkisi: BİST İmalat Sanayisinde Bir Uygulama. *The Journal Of International Scientific Researches*, 7(Ek), 46-55.

Özer, G., & Merter, A. K. (2019). Denetim Komitesi Özelliklerinin Firma İhtiyatlılık Düzeyine Etkisi: BİST'te Bir Uygulama. *Celal Bayar University Journal Of Social Sciences/Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4).

Özten, S., & Karğın, S. (2012). Bankacılıkta İç Kontrol Faaliyetleri Kapsamında Krediler Kontrolü Ve Muhasebeleştirme Süreci. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 119-136.

Öztürk, M. B., & Şahin, E. E. (2013). Finansal performansın ölçülmesinde nakit akımına dayalı bir yöntem nakit katma değer. *Verimlilik Dergisi*, (3), 7-17.

Qader, B. M., Yusoff, W. S., Barzinji, Z. A. Q., Basri, H. H., & Salleh, M. F. M. (2023). Audit Committee Characteristics And Financial Reporting Quality In Iraq Public Listed Firm. *Res Militaris*, 13(1), 2454-2468.

Rahman, M. M., Meah, M. R., & Chaudhory, N. U. (2019). The Impact Of Audit Characteristics On Firm Performance: An Empirical Study From An Emerging Economy. *The Journal Of Asian Finance, Economics And Business*, 6(1), 59-69.

Sabuncu, B. (2017). İşletmelerde İç Denetim Ve İç Kontrol İlişkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(2), 161-174.

Sayar, Z., & Ergüden, A. E. (2016). Son Düzenleme Ve Gelişmeler Kapsamında Değişecek Ve Yenilenecek Bağımsız Denetçi Raporları. *Muhasebe Ve Denetime Bakış*, 16(48), 85-98.

Selimefendigil, S. (2023). Denetim Kalitesinin Finansal Raporlama Kalitesi Üzerine Etkisi: BİST Şirketleri Örneği. *Gazi İktisat Ve İşletme Dergisi*, 9(1), 66-79.

Senal, S. (2011). Bağımsız denetim kalitesinin arttırılmasında Kamu Gözetim Kurulu'nun rolü: Bağımsız denetim firmaları üzerine bir araştırma. (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi (280130)

Sönmez, A. R., & Sarıççek, R. Bağımsız Denetim Kalitesi Finansal Performansı Etkiler Mi? BİST Sınai Endeksi'nde Bir Uygulama. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(28), 248-263.

Sultan, K. O. Ç. (2022). İşletmelerde İç Denetim Ve İç Kontrol Yapısı Etkileşimi. *İşletme*, 3(1), 105-120.

Suryandari, N. N. A., & Susandya, A. P. G. B. A. (2023). The Effect Of good Corporate Governance And Ownership Structure On Financial Performance. *Jurnal Ekonomi*, 12(02), 730-739.

Süer, A. Z. (2003). Profesyonel Muhasebe Mesleğinde Enron Skandalı Ve Sonrası Gelişmeler. *Uluslararası Muhasebe Sempozyumu, İstanbul SMMM Odası Yayını*, (6).

Şen, E. (2022). İşletmelerde denetim komitesi ve kurumsal yönetim ilişkisi (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (780027)

Şit, A. (2018). Demir-çelik sektöründe faaliyet gösteren ticari ve imalat firmaların finansal performanslarının değerlendirilmesi ve iç kontrol sistemlerinin finansal performansa etkisi: Hatay ili örneği (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (503640)

Tayar, T., Gümüştekin, E., Dayan, K., & Mandi, E. (2020). Covid-19 Krizinin Türkiye'deki Sektörler Üzerinde Etkileri: Borsa İstanbul Sektör Endeksleri Araştırması. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Salgın Hastalıklar Özel Sayısı), 293-320.

Temel, H. (2008). Bağımsız Denetimde Sarbanes Oxley Kanunu Ve SPK Düzenlemelerinin Karşılaştırılması. *Finans, Politik Ve Ekonomik Yorumlar*, 45(519), 81-96.

Terzi, S., & Şen, İ. K. (2023). Denetim Ücreti İle Denetim Komitesinin Karakteristikleri Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul Örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 309-321.

Topak, Ü. M. S. (2018). Çalışma Sermayesi Yönetiminin Karlılığa Etkisi: Bıst Ticaret Endeksi Üzerine Bir Araştırma. *Mali Çözüm Dergisi*, 28, 71-93.

Topaloğlu, E. E. (2018). Sermaye yapısına etki eden firmaya özgü faktörlerin panel veri analizleri ile belirlenmesi: kurumsal yönetim endeksi üzerine bir uygulama. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, (640), 763-800.

Tosun, A. (2021). Muhasebe Denetimi Ve Denetim Türleri. *Balkan & Near Eastern Journal Of Social Sciences (BNEJSS)*, 7.

Tuan, K. (2016). Denetim Komitesi Özellikleri Ve İhtiyatlılık Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul Örneği. *Muhasebe Ve Denetime Bakış*, 15(47), 115-130.

Tuan, K., & Ogur, A. (2022). Denetim Komitesi Özelliklerinin Finansal Raporlama Şeffaflığına Etkisi: Kurumsal Yönetim Endeksinde Yer Alan Şirketler Üzerine Bir Araştırma. *Journal Of Social Research & Behavioral Sciences*, 8(17).

Tutulmaz, H. (2018). Anonim şirketlerde bağımsız denetim ve özellikle bağımsız denetim kuruluşlarının sorumluluğu. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (506493)

Tükenmez, N. M., Gençyürek, A. G., & Karakelleoğlu, M. İ. (2017). Kurumsal Yönetim Derecelendirme Notlarının Şirketlerin Finansal Performansı Üzerindeki Etkisi. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 1-18.

Türedi, H., Gürbüz, F., & Alıcı, Ü. (2014). COSO Modeli: İç Kontrol Yapısı-Coso Model: Internal Control Structure. *Öneri Dergisi*, 11(42), 141-155.

Türker, İ. (2005). Ekonomik Katma Değer Eva'nın Hesaplanması Ve Gerekli Muhasebe Düzeltmeleri. *Muhasebe Ve Denetime Bakış*, (15), 125-150.

Türkoğlu, K., & Bekci, İ. (2023). İşletmelerin Finansal Performansı Üzerine Muhafazakâr Muhasebenin Etkisi: BİST'te Bir Araştırma. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 479-498.

Uysal, G. (2010). COSO İç Kontrol Sistemi'nde İnsan Kaynakları Yönetimi: Bütünleşik Çerçeve. *Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, (48), 125-129.

Uysal, Ş. (2015). Performans Yönetimi Sisteminin Tanımı, Tarihçesi, Amaç Ve Temel Unsurlarına Genel Bir Bakış.

Uzun, A.K. (2006). Yönetim Kurulu denetim komitesi uygulamaları: İMKB'de işlem gören reel sektör şirketlerinde yönetim kurulu denetim komitesinin varlığını etkileyen faktörler ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (211862)

Uzun, H. Öğrenme Hedefleri.

Ürgüp, S. E., & Başar, R. M. (2021). Bağımsız Denetime İlişkin Düzenlemeler Ve Bu Düzenlemelerin Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Kayseri Ve Sivas İli Örneği. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 2251-2280.

Yağlı, İ. (2019). Yönetim Kurulu Çeşitliliği-Finansal Performans İlişkisi: Türk Bankacılık Sektörü Örneği. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37(3), 565-586.

Yakar, S. (2015). Denetim Kalitesinde Denetim Komitesinin Etkinliği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54).

Yardımcıoğlu, M., & Şebnem, A. D. A. (2016). Kronolojik Bir Sirayla Muhasebe Ve Finansal Raporlamada Usulsüzlük Ve Skandallar. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 43-55.

Yenisu, E., & Türkoğlu, D. (2023). Kurumsal Yönetim Ve Finansal Performans İlişkisi: BIST Şirketleri Üzerine Bir Uygulama. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(49), 219-239.

Yıldırım, E.(2019). Finansal performans ölçümünde yatırımın nakit akım karlılığı yaklaşımı (YNAK) ve enerji firmaları ile ilgili bir uygulama (Doktora Tezi).Ulusal Tez Merkezi (580772)

Yılmaz, R., & Murat, K. (2014). Kurumsal Yönetim İlkelerinin Muhasebe Etik Kuralları İle İlişkisi. *İşletme Bilimi Dergisi*, 2(1), 17-35.

Yılmaz, T. (2021).Muhasebe hata ve hilelerinin oluşmasına yönelik meslek mensuplarının algılarının değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi (700610)

Yunus, K. A. Y. A. (2022). Finansal Performans Ölçüm Yöntemleri. *Muhasebe Ve Finans Alanlarında Seçme Konular-2*, 59-81

Yusuf, D., & Cengiz, S. (2014). Muhasebe Denetiminde Hata Ve Hilenin Denetçi Etiği Açısından İncelenmesi: Enron Skandalı Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 221-236.

Yünlü, M. (2020). Türkiye’deki Muhasebe Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi Ve Günümüzdeki Durumu. *Muhasebe Ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (18), 180-192.

Zandi, G., Singh, D., & Shahzad, I. A. (2021). Corporate Governance İmpact On Significant Aspect Of Firms’ Performance: An Evidence From Top 100 Global Public Companies.

Zraiq, M. A. A. Z., & Fadzil, F. (2018). The İmpact Of Audit Committee Characteristics On Firm Performance: Evidence From Jordan. *Scholar Journal Of Applied Sciences And Research*, 1(5), 39-42.

<https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/5136/Kamu-Go%CC%88zetimi-Muhasebe-Denetim-Kurumunun-Tes%CC%A7kilat-ve-Go%CC%88revleri-Hakk%C4%B1nda-Yo%CC%88netmelik>

<https://spk.gov.tr/data/61e48fc71b41c60d1404d68a/1f0d6736a29d2b586e35ffdb9412de3f.pdf>

<https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20705.pdf>

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/yonetmelik/9.5.23442-Ek.docx>

<https://cdn.anadolu.edu.tr/files/anadolu-cms/9JebayzB/file/11-sayistay-denetim-gorusu-ff0280873f3c3b52.pdf>

https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2021_Seti/AAOIFI%20Denetim%20Standard%C4%B1%202_RG.PDF

<https://www.kap.org.tr/tr/ek-indir/4028328d5fc61027015fdd80e42e3ef2>

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/yonetmelik/9.5.23442-Ek.docx>

[https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20700\(2\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20700(2).pdf)

<https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20570.pdf>

<https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20701.pdf>

<https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/standartlar%20ve%20ilke%20kararlar%C4%B1/DENET%C4%B0M%20STANDARTLARI/BDS%20706.pdf>

<https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20720.pdf>

https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2021_Seti/AAOIFI%20Denetim%20Standard%C4%B1%202_RG.PDF

<https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20705.pdf>

<https://spk.gov.tr/data/639035148f95db2c38f512b3/Kurumsal%20Y%C3%B6netim%20Tebligi%20II-17.1.pdf>

https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/download/5100_d6c7c11ef7aad5b9ec7a5029184e5e5c

<https://www.istmer.com/korelasyon-analizi-nedir/>

<https://www.doviz.com/makale/f-k-orani-nedir-ideal-f-k-orani-kac-olmalidir/196#:~:text=En%20basit%20haliyle%20F%20FK,g%C3%B6re%20fiyat%C4%B1n%C4%B1%20de%C4%9Ferlendirilmeye%20yard%C4%B1mc%C4%B1%20olur.>

https://www.muhasbevergi.com/modules/blog/datafiles/FILE_E3D5EE-E5B891-7AFCD1-C57E80-3991CC-3303E8.pdf

ÖZGEÇMİŞ

Köse, ilk orta ve lise öğrenimini Yalova’da tamamladı. 2019 yılında Yalova Üniversitesi İşletme bölümünden mezun oldu. 2021 yılında Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Bilim Dalında Lisansüstü eğitime başladı.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER

KÖSE M. ve TOPCU N. (2023) *Denetim Komitesi Özelliklerinin Finansal Performans Üzerindeki Etkisi* 21. Uluslararası Türk Dünya Kongresi -96

